

Yowan Bingi Dook Mata Yo Yowan Iwode I

Betanga Iportak Le Iyei Tooltool

¹ Kulkulunu yege, ye kene yo Maro itar so nga le imot a pompombe tiao nga, ngan Betanga inepe. Le Betanga tani in iye Maro tinepe, inbe ye taunu in Maro.

² Le ye kene tani in nga, ngan Betanga iye Maro tinepe.

³ Ye in la dada ke so tina le imot yo Maro itar a pompombe nga. Le so sa yo pombe ye dada san mulu, ngan tiap.

⁴ Inbe Betanga tani in nepongo dook mata ipa ye. Inbe nepongo dook mata tani, in la iyei ben sul a ilangarai di tooltool nga le imot i.

⁵ Ngan sul tani, in ilangaraia ni yo todo lono i, inbe todo in taukan gurana yo bet illosi nga.

⁶ Kene atu in Maro iwanga tool atu a si pombe, in ene la Yowan i.

⁷ Ye in isi bet si iwetewete pang di tooltool ye sul tani, a bet nen ngan di tooltool nga le imot tilongo betanga ki ngan titara lodi medana panga.

⁸ Yowan ye taunu in sul tani in tiap. Bong ye in isi nga, ngan bet si iwetewete pang di tooltool ye sul tani in leu.

⁹ Ngan sul tani, in sul moolmool yo bet isi tana a bet si ilangarai di tooltool le imot i.

¹⁰ Le Betanga tani in si inepe la tana nga. Ye taun in dada ke so tina le imot yo Maro itar a

pompombe nga, bong ngan le di tooltool ke tana i tikilala tiap.

¹¹ Ngan bet isi pang ye tana ki ye taunu, bong ngan di rara ki lodi ponana ye a bet tikauu, ngan tiap.

¹² Bong di tooltool yo titara lodi medana panga a tikauu nga, ngan di la bet imalum pang di a tiyei ben Maro di natunu nga.

¹³ Ngan di tooltool tina yo bet tiyei ben Maro di natunu nga, ngan pombe ye rara ke di tamadi le tinadi, too ye tool ke tana i sa lono, too ye dada ke di kerenge, ngan tiap, bong ye Maro ye taunu lono ngan la iyei di le tiyei ben di natunu nga.

¹⁴ Ngan Betanga tani in iportak le iyei ben tooltool a si amye amnepe. Ye in lono pam mai san a iyei dada dook mata pam, inbe itoo dada moolmool yo ke Maro nga. Inbe amkamata ben Tamana iyeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipay-iti ye, yesoo ye in Natunu ataleu.

¹⁵ Yowan iwetewete pang di tooltool ye, le tina koonoo le mai nen. Iyei ne, "Tool tani, in tool yo mugu ngan awete pang ye a ayei ne, "Tool atu yo bet itoo au a ipa mur a isi i, in ene mai san le illosau, yesoo ye kene yo tipasui au ye tiao nga, ngan ye in inepe mukot.' "

¹⁶ Dada ki yo bet lono paidi mai san a iyei dada dook mata paidi ye nga, ngan ke bet imot tiap. Ngan nen le iyei urata dook mata paidi le ikenen leu nen a tala.

¹⁷ Moolmool, wer ke Maro ngan ipa ye Mose bene, bong dada yo bet Maro lono paidi mai san a iyei urata dook mata paidi nga, inbe dada dook mata moolmool yo ki nga, ngan ipa ye Yesu Kirisi.

¹⁸ Ngan idi nga tool sa ikamata toko Maro pitiap yege. Bong Maro Natunu ataleu yo iye tinepe i, in ye la ipitnaia Maro pang di tooltool a lodi galanga ye i.

Yowan Yo Irriu Di Tooltool In Iwete Bet Ye In Kirisi Tiap

(Matiu 3:1-12; Maka 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Kene atu in di kuto maimai kidi Yuda yo tinepe Yerusalem nga, ngan tiwanga di tooltool ke paroranga so pang Maro, tiye di rara ke Liwi yo tiyei urata bareme mai ke sungunu lono ngan bet la titoro Yowan bet ye in sei.

²⁰ Titoru, ngan le ipataukala tiap, bong iwete pobe pang di nen, “Au i Mesaia, tool yo Maro ipootoo bet si ikap di tooltool ki a ipamulu di ye so dook tiap yo bet igarung di i, in tiap.”*

²¹ Motong la titoru mulu nen, “Ngan ong i sei? Ong i Maro koonoo yo Ilia i, too?”

Ngan Yowan iyei ne, “Tiap.”

Motong la titoru mulu. Tiyei ne, “Ngan ong i o Maro koonoo yo amtar matamam ye bet isi i, too?”

Ngan iraua torungu kidi nen, “Tiap.”

²² Motong la titoru mulu a tiyei ne, “Ngan ong i sei? Am nga lomam bet kuwete ninong dook pam, a bet nen ngan la amwete pang di tooltool yo tiwangam a amman nga. Ngan ong taum i kuwetong ye sei?”

²³ Motong la Yowan iwete pang di ye betanga ke Maro koonoo Esai yo mukot ngan iwete nen,

---

* **1:20** Ngan betanga tani yo Mesaia i, in punu ben Kirisi, tool yo Maro ipootoo bet si ikap di tooltool ki a ipamulu di ye so dook tiap yo bet igarung di i.

“Au i tool atu yo kalongo kalngana ye ni soorookoonoo a iwete le koonoo maimai nen,
 ‘Kakarata dada le igalanga pang Tool Mai bet ipa ye.’ ”☆

²⁴ Motong la di tooltool pattu yo di Paresi tiwanga di nga, ngan timan

²⁵ le man titoro Yowan nen. Tiyei ne, “Ai, ngan ong i bet Kirisi tiap, inbe Iliia tiap, inbe Maro koonoo yo amtar matamam ye, in tiap nga, ngan nga gelei a le kurriu di tooltool nga?”

²⁶ Motong la iraua betanga kidi nen, “Au i arriu di tooltool ye ran leu, bong tool atu yo dookoot man ikododo kataunu kiang i, in lomu galanga ye tiap.

²⁷ Ye in tool tani yo bet itoo au a ipa mur a isi i. Inbe ye in ene mai san, le au i akamatau ben au i tool dook mata ke bet aloni ben poranga ki a aruku ooroo ye loning ke kene tiap.”

²⁸ Ngan so tina nga pombe ye malala yo ene Betani i, inbe malala tani in iken ke ran Yodan koonoo kapala ye ni yo ke ipa ye a ise i. Ngan ye ni tani in la Yowan irriu di tooltool ye i.

Yesu In Sipsip Natunu Ke Maro

²⁹ Tinepe le nga mongmongini ki, motong la Yowan ikamata Yesu ipa a iman pang ye, le nga iyei ne, “Ai, kakamata! Sipsip Natunu Ke Maro yo isi bet si imata a bet nen ngan igiri sennene kidi tooltool ke tana i, in la iman i!

³⁰ Ye in tool tani yo mugu ngan awete pang ye, a ayei ne, “Tool atu yo bet itoo au a ipa mur a isi i, in

---

☆ **1:23** Esai (Aisaia) 40:3

ene mai san le illosau, yesoo ye kene yo tipasui au ye tiao nga, ngan ye in inepe mukot.'

³¹ Moolmool, mugu ngan au tauk i lok galanga ye tiap. Bong ye punu yo dookoot ngan man arriu di tooltool ye ran in nga, ngan bet nen a nen ngan di tooltool ke Isrel lodi galanga ye."

³² Motong la Yowan isudungu betanga ki mulu a iwete nen, "Akamata Maro Amunu Silene igege malala ke Maro a isi dawa ben man utu le si iwot ye.

³³ Ngan au i lok galanga ye tiap lapau, bong ngan tool yo iwangau bet si arriu di tooltool ye ran i, in iso talngak nen, 'Kumata le bet kumata Amuk Silene isi le si iwot ye tool atu nga, ngan tool tani in la bet irriu di tooltool ye Amuk Silene i.'

³⁴ Le akamata so tina yo nen ngan pombe pang ye, ngan la bet awete pang nen: Ye in Maro Natunu moolmool."

Yesu Di Galiunu Yo Ikap Di Mugu Nga

³⁵ Tinepe a mongmongini ki, motong la Yowan iye di galiunu ru timulu a tila ye ni tani in mulu.

³⁶ Inbe nga ikamata Yesu yo ipa a iman a ila nga, motong la iwete pang di nen, "Ai, kakamata! Sipsip Natunu ke Maro meneng, e ni!"

³⁷ Ngan ye kene yo Yowan di galiunu ru ngan tilongo tina yo iwete nen ye in nga, ngan yeru timadit a tila le la titoo Yesu.

³⁸ Motong la Yesu bet iportak ngan ikamata di tina yo titoo nga, le nga itor di nen, "Ai, nga angru kasere soo so?"

Ngan yeru tikiui Yesu ye di Ibru koodi inbe tiyei ne, "Rabai, ngan kunepe ngai?" (Ngan betanga yo "Rabai" in punu ben "Pannoongoo.")

³⁹ Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Angru kaman a tala la kakamata.” Ngan ye kene tani in ke idu le so ben ke matana pai la yeru tiye Yesu tila la tikamata ni tani yo inepe ye i, inbe tiye tinepe tinepe le du bong.

⁴⁰ Ngan di tooltool ru tina yo tilongo betanga ke Yowan a le titoo Yesu nga, ngan atu in Antares yo Simon Pita taini i.

⁴¹ Ngan Antares tani in inepe, motong la igege Yesu inbe ila la isere toonoo Simon. Le nga isere a ipusye, motong la ikaua bingi panga nen, “Simon, am nga ampusye Mesaia.” (Ngan betanga yo “Mesaia” i, in punu ben “Kirisi.”)

⁴² Motong la ikauu a tila pang ye Yesu nga.

Ngan tila, le nga Yesu ikamata, motong la matan kenen ye, inbe iyei ne, “Ai, ong i Simon tani yo Yowan natunu i. Bong pang dama ni ngan ole tikiui em ye Sipas.” (Ngan ene yo Sipas i, in bet tiportaki ngan punu ben Pita).

Yesu Ikiui Pilip Ye Nataniel Bet Tiyei Ben Di Gal-iunu

⁴³ Tinepe a mongmongini ki, motong la Yesu lon kau urata bet ila pang Galili. Le nga ilo ngan ipusye Pilip, motong la iwete panga nen, “Ai, kuman a man kutoo au.”

⁴⁴ Ngan Pilip tani in iye Antares ye Pita ngan di ke malala yo ene Betsaida i.

⁴⁵ Motong la Pilip ila bet la isere Nataniel ngan ipusye, le nga iwete panga nen, “Am nga ampusye tool tani yo mugu ngan Mose iwodo betanga ki lo ye Wer ke Maro i, inbe di Maro koonoo lapau tiwodo betanga ye i. Ye in Yesu ke Nasaret, inbe tamana la Yosep i.”

⁴⁶ Bong ngan Nataniel imadit tina le iwete panga nen, “Ona tiap! Ai, Nasaret la o ke bet so dook mata yo nen nga pombe ye i, too?”

Motong la Pilip iwete panga nen, “Kuman a tala la ong taum kumata ye matam.”

⁴⁷ Ngan ye kene tani in Yesu ikamata Nataniel yo ipa a iman nga, le nga iyei ne, “Kakamata, tool yo ipa a iman i, in tool moolmool ke Isrel. Inbe ye ni dada yo ke kaplungunu ngan sa iken ye, ngan tiap.”

⁴⁸ Yesu iwete nen, le nga Nataniel itoru. Iyei ne, “Ai, ngan ong i lom galanga yau balai?”

Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Ye kene yo Pilip koonoo pong ye tiao nga, ngan akamatong yo kunepe ye kai yo tiwete ene ye pik i, in parmana nga.”

⁴⁹ Motong la Nataniel iyei ne, “Pannoongoo, ong in Maro Natunu moolmool! Inbe ong in tool kuto mai yo bet matam kala tana kidi Isrel le imot i!”

⁵⁰ Motong la Yesu iwete panga nen, “Ngan ong in kutara lom medana pau nga, yesoo ye yo awete bet akamatong kunepe kai pik parmana nga, too? Awete pong nen, pang dama ni nga, ngan ole ayei urata maimai le illoso so yo dookoot kumata i.”

⁵¹ Motong la Yesu iseke betanga ki a iwete pang di mulu nen, “Awete pang moolmool nen, pang dama ni nga, ngan ole kakamata malala ke Maro koon panganga, inbe ole kakamata di bangabangana ke Maro bet tipa a tilo be tisi ye Tool Moolmool ke Maro nga.”

2

Yesu Iportaka Ran Sorok Le Iyei Ran Medana Yo Wain I

¹ Tinepe le nga ke ru iman a ila le ye ke tol ki, motong la tiyeie mailang atu ke kerenge la malala mai Kana yo iken ye tana mai ke Galili i. Ngan Yesu tinana in ila nango la inepe ye kerenge tani.

² Inbe Yesu iye di galiunu ngan tikiu di bet tila ye kerenge tani in lapau.

³ Le nga ye kene tani in, di tooltool yo tikiu di nga, ngan tikan be tiyin le le ran medana kidi yo wain nga, ngan imot. Motong la Yesu tinana iwete panga nen, “Ai, di tooltool nga timaka ye wain sa.”

⁴ Ngan iraua betanga ki nen, “Atoo, tinak nga gelei bet koom kautau a alo ye mailang i lapau nga? Lal kiau yo bet ayei urata kiau ye i, in pombe tiao.”

⁵ Motong la tinana iwete pang di kapraingi yo matadi kala kaningi ngan nen, “Kumata le bet iwete pang ye soo so bet kayeii nga, ngan kayeii leu.”

⁶ Ngan rumu tani in bor ki somaimai limi be atu yo tika rata ye pat nga, ngan tikododo potai pang ye ni yo tinepe ye i. Ngan bor tina ngan titar pang di Yuda bet titoo momo kidi ngan tikap ran ki, a bet nen ngan tingas so kidi le igalanga ye Maro matana. Inbe bor tina ngan atu atu nga, ngan ke bet tipaling ran le somai ilo ye.*

⁷ Motong la Yesu iwete pang di kapraingi tina nen, “Kapaling ran lo ye bor ngan.” Le nga tipaling ran lo ye bor tina ngan atu atu le lo iponen.

---

* **2:6** Ngan bor somaimai tina ngan atu atu nga, ngan ke bet tipaling ran somai ben 100 lita ilo ye.

⁸ Motong la iwete pang di nen, “Oo, kakut ran tina ngan pattu, inbe kakap pang tool mai yo matan kala mailang i.” Le nga tiyei ben tina yo iwete pang di nga.

⁹ Motong la bet tool mai tani in iyin toko, ngan ran tina ngan iportak a iyei wain oo. Le nga lon sarrara ye wain nga tikap ngai, bong ngan di kapraingi yo tipaling ran nga, ngan di leu la lodi galanga ye nga. Motong la tool mai tani in ikiui tamoto yo bet ikere i, in a iman pang ye man,

¹⁰ iwete panga nen, “Ai, di tooltool le imot nga, ngan ole timalimi wain yo dook mata ngan pang di tooltool a tiyin mugu. Le kumata bet tiyin kaiye koot nga, ngan la bet timalimi di ye wain yo ben nen be nga. Bong ong i kuyei nen tiap, kupataukala wain yo dook mata ngan a iken le se dookoot yege, motong la kupapas nga.”

¹¹ Ngan i mos tani yo Yesu iyeii kulkulunu yege a bet nen ngan ye taunu ipaposi ben ye in Maro iyeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye. Ngan iyeii ye malala mai Kana yo iken ye tana mai ke Galili i. Inbe di galiunu tikamata, ngan le titara lodi medana ye.

¹² Ngan mailang ke kerenge tani in imot, motong la Yesu iye tinana le di taini inbe di galiunu tigege malala mai tani a tidu pang Kapenam. Tidu, ngan le du tinepe ye ke ben alunu kasin.

*Yesu Inganga Di Tooltool Ke Yawaringi So
Ye Bareme Mai Ke Sungunu*

(Matiu 21:12-13; Maka 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Tidu tinepe nango, le lo lal maiyoko kidi Yuda ke sungunu yo tiweta ye Paskimoolooningi ke

Maro in potai bet pombe, le nga Yesu ilo pang Yerusalem.

¹⁴ Motong la ipa so a ilo koongoo lono ke bareme mai ke sungunu, ngan ikamata di tooltool yo tiyawar bulumakau le sipsip le man nga. Inbe ikamata di tooltool kapala lapau yo tiwurur ye kakawa kidi a tiraukol pat nga.

¹⁵ Le nga ikap oorroo pattu a ipirak le dook mata pang salitingi di. Motong la inin di tooltool tina le imot tipa ye di sipsip le bulumakau kidi a tidu tana ye bareme mai ke sungunu. Inbe igirigiri pat ke di tooltool ke raukolingi pat ngan du tana, inbe ipatutud kakawa kidi.

¹⁶ Inbe ila la iwete pang di tooltool yo tiyawar man kidi ngan nen, “Kakap man kiang nga a kakoo ye ni! Nga gelei bet kayeie rumu ke Tamak i, le iyei ben ni ke yawaringi so nga!”

¹⁷ Ngan ye kene yo Yesu iyei nen ye in nga, ngan le di galiunu lodi tut ye betanga pattu yo iken ye Rau ke Maro nga. Ngan betanga tina ngan iwete nen, “Au i lok yo mai san ye rumu kiong i, in ikanene lok dawa ei ikanau nga.”[☆]

¹⁸ Bong ngan di kuto maimai ke di Yuda tika-mata tina yo iyei nen nga, le nga tiwete panga nen, “Ai, nga ole kuyeie soo mos bet iyei ben tarkilanga pam, a bet nen ngan amkamata ngan lomam galanga yong nen, bet ong i Maro itarong la le kuyeie so yo nen ngan le imot nga?”

¹⁹ Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Kumata bet kasaua bareme mai ke sungunu i nga, ngan ole apatokode mulu ye ke tol.”

[☆] **2:17** Rau ke Woungu (Buk Song) 69:9

²⁰ Yesu iwete nen, motong la di Yuda tiyei ne, “Ona tiap, bareme mai i tire ye rai sangaul pai inbe balana limi be atu, motong la imot nga. E nga gelei a kuwete bet ole kupatokode mulu ye ke tol leu nga?”

²¹ Bong bareme mai yo Yesu iwetewete ye i, in iwete ye ye taunu tinini.

²² Ngan nanga, ye kene yo imadit mulu ye ni ke matenge ye in nga, ngan le di galiunu tina lodi tutu betanga ki yo iweta i. Motong la titara lodi medana ye betanga yo iken ye Rau ke Maro nga, inbe ye betanga ki yo iweta i.

²³ Le nga ye kene yo Yesu inepe Yerusalem ye lal maiyoko ke di Yuda ke sungunu yo tiwete ene ye Paskimoolooningi ke Maro ye in nga, ngan di tooltool alunu kaiye tikamata mos tina yo iyei nga, le titara lodi medana panga.

²⁴ Bong ngan Yesu matan ru di, yesoo lon galanga ye di tooltool tina, ngan oo.

²⁵ Ye in ke bet isere tool san a iwete nin dada kidi tooltool panga, ngan tiap. Yesoo ye taunu, in lon galanga ye so le imot yo iken di tooltool lodi, ngan oo.

3

Yesu Iye Nikodimas Tiwetewete

¹ Tool atu ke di Paresi yo ene Nikodimas i, in inepe. Ye in kuto mai atu, inbe inepe ye budanga ke di kuto maimai kidi Yuda yo ke karatanga betanga nga.

² Ngan bong, motong la iman pang ye Yesu man iwete panga nen, “Pannoongoo, am nga lomam galanga yong nen, ong i Maro iwangong a kusi bet

si kuyei ben pannoongoo. Yesoo, kumata le bet Maro inepe ye tool tiap nga, ngan o ke bet iyeyi mos yo ben ong kuyei, ngan tiap.”

³ Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Awete pong moolmool nen, kumata tool sa bet iportaka lono le iyeyi ben tool paunu mulu tiap nga, ngan o ke bet lo igaua ye di tooltool yo Maro bet matan kala di nga, ngan tiap.”

⁴ Motong la Nikodimas itoru mulu nen, “Ngan gelei ye tool yo iyeyi kolman koot i, in ole iyeyi balai a bet iyeyi tool paunu mulu nga? Tool tani in ke bet imulu a ilo tinana kaponono lono, lo ngan bet tinana ipasuiu mulu, ngan tiap.”

⁵ Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Awete pong moolmool nen, kumata tool sa bet iportaka lono le iyeyi ben tool paunu mulu ye ran, inbe ye Maro Amunu Silene, tiap nga, ngan o ke bet lo igaua ye di tooltool yo Maro bet matan kala di nga, ngan tiap.

⁶ Ngan so yo di tooltool ke tana tiyeyi a pombe i, in so ke tana, bong so yo Maro Amunu Silene iyeyi a pombe i, in so ke Maro Amunu.

⁷ Le ken kutakrai ye betanga yo aweta pong bet kuportaka lom le kuyei ben tool paunu mulu, ngan be.

⁸ Awete pong nen, muru i bet ipa nga, ngan ole ipa pang ye ni yo bet ipa pang ye i. Ngan ole kulongo mununu, bong o ke bet lom galanga ye ni yo ipa ye a iman i, too ye ni yo bet ila pang ye i, in tiap. Ngan dada gaongo leu, ye urata yo Maro Amunu Silene iyeyi ye di tooltool a bet iportak lodi le tiyeyi ben di tooltool paunu mulu nga.”

⁹ Ngan tina Yesu iwete nen nga, le nga Nikodimas itoru. Iyei ne, “Ai, so yo kuwetewete ye nga, ngan ole pombe balai?”

¹⁰ Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Ong i pannoongoo, inbe em mai ye di pannoongoo kapala yo ke di Isrel nga. E nga gelei a lom galanga ye so nga tiap nga?”

¹¹ Awete pong moolmool nen, am nga amwetewete ye soo so yo lomam galanga ye nga, inbe ampapos soo so yo amkamata nga. Bong ang nga lomu bet kakap betanga kiam yo amwetewete pang ye, ngan tiap.

¹² Au i awete pang ye so yo ke tana i nga, bong ngan katara lomu medana ye tiap. Ngan nanga, kumata le bet awete pang ye so yo ke malala ke Maro nga, ngan ole katara lomu medana ye balai?

¹³ Ngan ni tool sa yo ilo koot ye malala ke Maro, ngan siap. Bong Tool Moolmool ke Maro yetaleu in la ipa ye malala ke Maro a isi i.

¹⁴ Mugu ngan Mose ikarata tomonaia moto kanningana ye pat sallinene, motong la itaru lo ye kai inbe ipatokode le ikodo ye ni soorookoonoo, a bet nen ngan di tooltool tikamata ngan timmata be. Ngan dada gaongo leu ole pombe ye Tool Moolmool ke Maro. Ye in ole titaru lo ye kai inbe tipatokode le lo ikodo,

¹⁵ a bet nen ngan di tooltool le imot yo titara lodi medana panga nga, ngan ole tikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i.

¹⁶ “Maro lono pang di tooltool ke tana i mai san, ngan la le iraua Natunu tani yo ataleu in pang di nga, a bet nen ngan di sima tooltool yo titara

lodi medana panga nga, ngan bet tilledi be, bong tikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i.

¹⁷ Yesoo, Maro iwanga Natunu a isi ye tana i nga, ngan bet si ipapos di tooltool ye urata dook tiap kidi yo tiyei nga, a bet nen ngan iyemenai di ye, ngan tiap. Bong iwanga a isi nga bet si ikap di tooltool le imot a ipamulu di ye so dook tiap yo bet igarung di i.

¹⁸ Ngan nen le di sima tooltool yo titara lodi medana ye nga, ngan o ke bet Maro iyemenai di tiap. Bong di sima tooltool yo titara lodi medana panga tiap nga, ngan Maro ikarata betanga kidi oo, le ole iyemenai di. Yesoo, di ngan titara lodi medana ye Maro Natunu tani yo ataleu i, in tiap.

¹⁹ Ngan ye punu yo bet Maro iyemenai di tooltool ye i, in nen: Maro iwanga sul a isi tana i oo, bong ngan di tooltool lodi pang sul lulngana tiap. Di ngan lodi pang dada dook tiap yo ke todo lono nga, ngan mai san, yesoo di ngan ran kidi geingi dada yo dook tiap nga.

²⁰ Inbe di tooltool le imot yo tiyei dada dook tiap nga, ngan tiyei koi pang sul. Di ngan titattadai bet timan potai ye sul ngan ipapos dada dook tiap yo kidi ngan se mallangana nga, ngan nen le tinepe manga mooloo ye.

²¹ Bong di sima tooltool yo titoo dada moolmool ke Maro nga, ngan lodi bet tinepe ye sul lulngana, a bet nen ngan di tooltool tikamata, ngan lodi galanga ben titoo Maro lono ye dada kidi yo tiyei nga.”

Yowan Yo Ke Rriungu Di Tooltool I, In Iwete Nini Yesu

²² Yesu iwetewete pang Nikodimas a imot, motong la iye di galiunu timadit a tila pang tana mai Yudia nga. Ngan le la tinepe kasin nango, inbe ikaua urata ye rriungu di tooltool.

²³ Ngan Yowan lapau itu ye rriungu di tooltool ye malala Aionon yo iken potai pang ye malala mai Salim i, yesoo ni tani in ran ki alunu san. Ngan la le di tooltool tila le ikenen leu pang ye ni tani a bet la irriu di nga.

²⁴ (Ngan ye kene tani in Erot itara Yowan ilo rumu dook tiap kidi talnga dikidiki lono tiao.)

²⁵ Ngan betanga atu in iken kataunu ye Yowan di galiunu tiye tool atu kidi Yuda. Di ngan tiwetewete a tiparsu ye momo kidi Yuda yo bet titoo a tirriu le tinidi igalanga dook mata ye Maro matana i.

²⁶ Motong la Yowan di galiunu tina ngan tila pang ye la tiwete panga nen, “Pannoongoo, lom tut ye tool yo mugu ngan angru kanepe ran Yodan koonoo kapala, inbe kuwetewete pang di tooltool ye i, in dookoot nga di tooltool le imot ngo la tigaua pang ye, inbe irriu di.”

²⁷ Motong la iraua betanga kidi nen, “Dada yo nen ngan sa ke bet pombe sorok pang ye tool tiap. Bong kumata le bet Maro yo inepe ye malala ki ete ni, in ipamede tool bet iyei so yo nen nga, ngan ole iyei.

²⁸ Ngan ang tapmu nga kalongo betanga yo mugu ngan awete pang inbe ayei ne, ‘Au i Mesaia, tool yo Maro ipootoo bet si ikap di tooltool ki a ipamulu di ye so dook tiap yo bet igarung di i, in tiap. Bong au i Maro iwangau a asi bet si amugu panga.’”

²⁹ Motong la Yowan ikatte betanga atu pang di nen, “Kumata le tamoto atu bet iyooloo garup atu nga, ngan ole garup tani in iyei ben ye rimana. Inbe tamoto tani yo bet ikere i, in tool ki atu yo ipare so pang kerenge ki i, in ole ikodo a itar talngana bet ilongo ene tani yo bet iman i. Le yeiso bet ilongo kalngana, ngan ole lon ponana le lon ponana kaiye. Ngan dada gaongo leu, dookoot nga au i lok ponana le lok ponana kaiye nen lapau.

³⁰ Ngan nanga, ye in ene ole ilo pang ete, inbe au ek ole idu pang lopo.

³¹ “Ngan tool yo ipa ye malala ke Maro a isi i, in ene mai san le illos di tooltool nga le imot. Inbe tool yo ke tana i, in ke tana le iwetewete ye so yo ke tana i nga leu. Bong tool yo ipa ye malala ke Maro a isi i, in ene mai san le inepe ete ye di tooltool nga le imot.

³² Ye in iwetewete ye soo so yo ikamata inbe ilongo ye malala ke Maro nga. Bong ngan tool sa ikap betanga ki a iparama le imede, nga tiap.

³³ Bong kumata le tool bet ikap betanga ki tina a iparama le imede nga, ngan ole ipaposi ben ye in itara lono medana pang Maro bet betanga ki ngan moolmool.

³⁴ Tool tani yo Maro iwanga a isi i, in si iwetewete betanga ke Maro. Yesoo, Maro ikaua Amunu Silene panga a ipaponi ye, le manga pa bet iken tiap.

³⁵ Ngan Tamana lono pang Natunu tani in mai san, le itar so tina nga le imot lo bene.

³⁶ Ngan nen le sei tool bet itara lono medana pang Natunu nga, ngan ole ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i. Bong kumata sei tool

bet iwala murini pang Natunu tani, in nga, ngan o ke bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in tiap. Bong kate malmal ke Maro ole iken ye nen a tala.”

4

Yesu Iye Garup Atu Ke Samaria Tiwetewete

¹ Ye kene tani in di Paresi tilongo betanga bet Yesu illoso Yowan a irriu di tooltool alunu kaiye le tiyei ben di galiunu a titoo nga.

² Bong ngan Yesu ye taunu la irriu di tooltool tina, ngan tiap, di galiunu la tirriu di nga.

³ Le nga Yesu talngan rau bet di Paresi tilongo betanga ye di tooltool tina yo titoo ngan oo. Motong la imadit a igege tana mai Yudia, inbe imulu a ila pang tana mai Galili mulu nga.

⁴ Ngan itoo dada yo ipa kataunu ye tana mai Samaria in a ila.

⁵ Le nga ipa nen a ila, ngan le la pombe ye malala mai atu kidi Samaria yo ene Saika i. Ngan malala tani in iken potai pang ye tana kasin yo mugu ngan Yakop ikap pang natunu Yosep nga.

⁶ Inbe ran gimono yo mugu ngan Yakop ikeli i, in iken ye ni tani lapau. Ngan tina Yesu ipa ye dada mooloo a ila le panga rauu, le nga la iwur potai pang ye ran kelingi tani in gigini. Ngan ke ise isolokati kataunu kat le igoro ke matana sangaul be ru.

⁷⁻⁸ Le nga Yesu inepe, inbe di galiunu tilo pang malala mai lono bet lo tiyimi kaningi pang di. Inbe mooloo tiap bet garup atu ke Samaria isi bet si idok ran ki. Motong la Yesu iwete panga nen, “Atoo, nga ole kukut ran pattu se ayin ngan.”

⁹ Motong la garup tani in iwete panga nen, “Ai, ong i tool kidi Yuda, inbe au i garup ke Samaria. E nga gelei a kutorau bet akut ran pong a kuyin nga?” (Ngan garup tani in iwete panga nen, yesoo di Yuda ngan tiye di Samaria tigauagaua tiap.)

¹⁰ Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Kumata bet lom galanga ye so dook mata yo bet Maro ikauu pang di tooltool ye lo ponana ki i, inbe ye tool yo itorong bet kop ran panga a iyin in nga, ngan matin nga le kutoru a nen ngan ikaua ran yo bet ikaua nepongo dook mata pang di tooltool i, in pong.”

¹¹ Motong la garup tani in iwete panga nen, “Tool Mai, ran i idu lopo san, inbe ong i taukam so yo bet kukut ran ye i. E nga ole kouo ran yo bet ikaua nepongo dook mata pang di tooltool i, in ngai?”

¹² Sasa kiidi yo Yakop i, in ikele ran naii pam. Inbe ye taunu iye di natunu tiye di asara ki yo edi bulumakau le sipsip nga, ngan di le imot tiyini ran tani i lapau. Bong ong i gelei, o kullosa Yakop la kuwete bet kouo ran yo bet ikaua nepongo dook mata pang di tooltool i, too?”

¹³ Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Di tooltool le imot yo tiyini ran i nga, ngan ole morak di mulu.

¹⁴ Bong kumata sei tool bet iyini ran yo bet akauu panga in nga, ngan o ke bet moraku mulu tiap. Bong ran tani in ole iyei ben ran punu nga, inbe rongrongbe ke lono, a nen ngan ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in panga.”

15 Motong la garup tani iyei ne, “Atoo, Tool mai, nga ole kouo ran tani in pau, a nen ngan morakau a amulu si adoko ran i mulu be.”

16 Motong la Yesu iwete panga nen, “Kulo lo kouo nimtooroo, lo ngan bet angru kasi.”

17 Bong ngan garup tani in iraua betanga ki nen, “Atoo, au i taukak niktooroo.”

Motong la Yesu iyei ne, “Betanga kiong yo kuwete bet ong i taukam nimtooroo, ngan mool-mool.

18 Yesoo, ong in kuyooloo tamoto limi oo, inbe tamoto yo dookoot angru kanepi ni, in nimtooroo tiap. Le betanga kiong yo kuwete nga, ngan mool-mool le imot.”

19 Motong la garup tani in iyei ne, “Tool mai, akamatong ngan ong i Maro koonoo atu.

20 Mugu ngan di sasa kiam tisung ye kawal bi e i. Bong ang Yuda nga kawete bet ni yo bet tagaua a tasung ye i, in la Yerusalem leu i.”

21 Motong la Yesu iwete panga nen, “Garup, kutara lom medana ye betanga kiau. Ye lal atu yo bet pombe i, in di tooltool ole se tisung pang Tamada ye kawal i mulu tiap, inbe lo tisung panga Yerusalem tiap lapau.

22 Ang Samaria nga kasung pang tool yo lomu galanga ye tiap i. Bong am Yuda nga amsung pang tool yo lomam galanga ye i. Yesoo, dada yo Maro bet ipamulu di tooltool ye so dook tiap yo bet igarung di i, in ipa yam Yuda.

23 Bong lal tani yo awete pong ye bet pombe i, in dookoot nga pombe oo. Le di tooltool yo bet tisung moolmool nga, ngan ole tisung pang Tamada ye gurana ke Maro Amunu yo bet ipasongosongo di

ye nga, inbe ye dada yo moolmool nga. Yesoo, Tamada in lono dook mata ye di tooltool yo tisung panga nen nga.

²⁴ Maro i ben amunu le ke bet takamata tiap, le di tooltool yo bet tisung panga nga, ngan ole tisung panga ye gurana ke Maro Amunu yo bet ipasongosongo di nga, inbe ye dada yo moolmool nga.”

²⁵ Yesu iwete nen a imot, motong la garup tani in iyei ne, “Au i lok galanga ye Mesaia yo tiwete ene ye Kirisi i, in ole isi. Inbe ye kene yo bet isi ye in nga, ngan ole ipagalanga lodo ye so nga le imot.”

²⁶ Motong la Yesu iwete panga nen, “Ai, au tani naii la dookoot nga awetewete pong i.”

Yesu Di Galiunu Timulu Pang Ye

²⁷ Yesu iwetewete pang garup tani in go, inbe di galiunu timulu ke malala mai a tisi. Ngan tikamata yo yeru tiwetewete nga, le titakrai. Bong di atu sa mala bet itoru nen, “Nga kusere soo so?” too “Nga gelei a kuye garup i kawetewete nga?” ngan tiap.

²⁸ Motong la garup tani in igege bor ki ke ran in sila iken, inbe imulu a ilo pang malala lo iwete pang di tooltool nen,

²⁹ “Ai, kaman a tadu du kakamata tool atu ni ngan. Tool ni iwete pau ye so le imot yo ayei mugu nga. Ye ni o Kirisi tani, too?”

³⁰ Motong la di tooltool tina ngan tigege malala mai tani, inbe tidu pang ye bet du tikamata.

³¹ Ngan ye kene tani in Yesu di galiunu tiwete panga nen, “Pannoongoo, kon so pa ngan.”

³² Bong ngan iwete pang di nen, “Au i kaningi kiau yo bet akan nga, ngan ang nga lomuga galanga ye tiap.”

³³ Ngan iwete nen, le nga di galiunu di tapdi tiwetewete nen, “Ai, o tool sa ikap kaningi si ikap panga a ikan, too?”

³⁴ Motong la Yesu iyei ne, “Kaningi yo kiau i, in nen, bet ole atoo tool yo iwangau a asi, in lono, inbe ayei porai urata ki.

³⁵ Ang nga kawete bet taudu pai mulu la iken pang dama nga, lo ngan bet takana so matana. Bong awete pang nen, matamu gaga a kakamata kumu nga, ngan dingding patunu ke kaningi nga, ngan isullungu ke bet tagogo oo.

³⁶ Ngan tool yo iyei urata ye goganga kaningi i, in dookoot nga ikap pat ye urata kootonoo ki. Moolmool, dookoot nga ye in la igogo kaningi yo ke nepongo dook mata yo taukan motingi i. Ngan nen le tool yo ke penge kaningi in iye tool yo ke goganga kaningi i, in ole yeru le ru bet lodi ponana.

³⁷ Ngan nen le betanga yo tiweta in kanono pombe moolmool nen, ‘Tool atu ole ipe so, inbe tool san ole igogo kaningi kanono.’

³⁸ Au i awangang bet la kagogo kaningi kanono ke kumu yo kayei urata ye tiap nga. Ngan di diemu kapala la urata rau di ye kumu tina ngan, inbe ang nga bet kala kumu leu la kagogo kaningi kanono tina yo pombe ye urata kootonoo kidi nga.”

Di Tooltool Ke Samaria Alunu Titara Lodi Medana Pang Yesu

³⁹ Di tooltool alunu ke Samaria yo tinepe ye malala mai tani nga, ngan tilongo betanga ke garup tani, le nga titara lodi medana pang Yesu. Yesoo, garup tani in iwete nen, “Tool ni iwete pau ye so le imot yo ayei mugu nga.”

⁴⁰ Le nga di tooltool ke Samaria yo tidu pang ye Yesu nga, ngan titoru a timangmang ye bet iye di tinepe kasin ngan. Motong la sila iye di tinepe ye ke ru.

⁴¹ Ngan nen le di tooltool alunu mulu la titara lodi medana pang Yesu lapau nga, yesoo di tapdi tilongo betanga ye ye taun koonoo.

⁴² Motong la tiwete pang garup tani in nen, “Am nga amtara lomam medana ye betanga kiong yo kuwete ngan leu tiap. Bong dookoot nga am tapmam amlongo betanga ye le lomam galanga nen: Ye in tool tani yo isi bet si ipamulu di tooltool ke tana i ye so dook tiap ye bet igarung di i.”

*Yesu Ikarata Tool Kuto Mai Atu Natunu
Le Tinini Dook Mata Mulu*

⁴³ Yesu iye di tooltool ke Samaria tinepe ye ke ru tina ngan a imot, motong la igege di sila tinepe inbe ila pang Galili.

⁴⁴ (Ngan mugu ngan Yesu ye taunu iwete nen, bet tool atu iyei Maro koonoo nga, ngan o ke bet di tooltool ke malala ki ye taunu tilongo betanga ki inbe tiraua panga tiap.)

⁴⁵ Ngan ye kene tani in ipa le la pombe Galili nga, ngan le di tooltool ke Galili lodi ponana ye a tikauu. Yesoo, di ngan tilo Yerusalem ye lal maiyoko kidi Yuda ke sungunu yo tiwete ene ye Paskimoolooningi ke Maro in nga, ngan tikamata so tina le imot yo iyei nga, ngan lapau.

⁴⁶ Motong la Yesu ipa mulu a ila pombe ye malala mai Kana yo iken ye tana ke Galili i. Ngan Kana in malala tani yo mugu ngan iportaka ran le iyei wain ye i. Ye kene tani in tool mai atu yo matan kala urata ke tool kuto mai ki i, in natunu tamoto yo inepe Kapenam in matamatenge mai ikauu.

⁴⁷ Ngan tool mai tani in ilongo betanga ke Yesu bet igege Yudia a iman pang Galili nga, le nga ila pang ye la itoru a imangmang ye bet yeru tidu pang Kapenam, a nen ngan du ikamata natunu a ikarata le tinini dook mata mulu. Yesoo, mooloo tiap ngo bet natunu tani imata.

⁴⁸ Ngan iwete nen, motong la Yesu iwete panga nen, “Ang tooltool nga ole kakamata mos matana matana inbe urata maimai yo ayei nga, ngan la bet o katara lomu medana yau nga, too?”

⁴⁹ Ngan tool mai tani in iwete panga nen, “Tool mai, kupa tarrai a kuman a aru tadu, mooloo tiap natuk ni ngo bet imata.”

⁵⁰ Motong la Yesu iyei ne, “Kudu. Natum ni ole imata tiap.”

Le nga tool mai tani in itara lono medana ye betanga ke Yesu, inbe imulu a idu.

⁵¹ Ngan ye kene yo ipa dada go ye in nga, ngan itauarai di kapraingi ki yo tikaua bingi ke natunu tani in a tise nga. Le nga tiwete panga nen, “Ai, natum tani, in tinini dook mata mulu oo.”

⁵² Motong la itor di ye ke matana yo tinini dook mata mulu ye i. Ngan tiwete nen, “Rono pang rrai ye so ben ke matana atu, ngan matamatenge ikoo ye a tinini dook mata mulu.”

⁵³ Motong la kase tani in tamana lon galanga nen, rono ye so ben ke matana atu, ngan Yesu iwete panga nen, “Natum ni ole imata tiap.” Ngan nen le tool mai tani in iye di tooltool yo tinepe rumu ki nga, ngan di le imot titara lodi medana pang Yesu.

⁵⁴ Le i mos ru ki yo iyeii ye kene yo ipa ke Yudia a imulu a ila Galili ye i.

5

Yesu Ikarata Tool Atu Yo Ikapge Panga I

¹ Yesu inepe a ke kapala iman a ila, le nga lal maiyoko kidi Yuda san mulu bet pombe, motong la imadit a ilo pang Yerusalem.

² Ilo Yerusalem, ngan pombe ye ran atu yo tiwete ene ye di Ibru koodi, ngan tiweta ye Betseda i. Ngan ran tani in iken potai pang ye dada ke koongoo yo tiweta ye Dada Kidi Sipsip, inbe tire bale limi le iwakaii i.

³⁻⁴ Inbe di tooltool malala mai yo matamatenge ikap di nga, ngan tikenen bale tina ngan parmana. Di ngan kapala matadi kisis, inbe kapala ngan kedi dook tiap, inbe kapala ngan tikap rama.*

⁵ Ngan tool kidi atu yo ikap rama a ikenen ye ni tani lapau i, in matamatenge ikauu mukot le inepe ye rai sangaul tol inbe balana limi be tol oo.

---

* **5:3-4** Di tooltool kapala yo lodi galanga ye Rau ke Maro nga, ngan lodi tar bet betanga damono kasin mulu la iken ye arono 3 le 4 nga. Ngan betanga tina, ngan nen: *Di tooltool tina tikenen a tinam kumata le bet bangabangana ke Maro isi le si iyeie ran tani in le bolbolbe nga, ngan sei tool yo ipas mugu a idu ran i, in ole matamatenge ki imot.*

⁶ Ngan ye kene tani in Yesu ikamata yo ikenen nga, le nga lon tar nen tool i o matamatenge ikauu mukot. Motong la itoru nen, “Ai, ngan lom bet tinim dook mulu, too?”

⁷ Ngan tool tani se iraua betanga ki nen, “Atoo, tool mai, au i taukak tool yo bet ilonau a ikau au a adu ran lono ye kene yo ran bolbolbe ye i. Au tauk i akapge bet adu ran lono, bong di diek yo timugu nga, ngan ole tidada sukau a tidu ran lono, inbe akino.”

⁸ Motong la Yesu iwete panga nen, “Kumadit! Kouo moi kiong a kupa.”

⁹ Yesu iwete nen, le tina pattu leu inbe tool tani in tinini dook mata mulu, inbe imadit a ikaua moi ki a ipa a ila.

Ngan ye ke tani yo Yesu ikarata ye i, in ye lal kidi Yuda ke sungunu,

¹⁰ le di Yuda tikamata yo ikaua moi ki a ipa nga, le nga tiwete panga nen, “Ai, katai nga lal kiidi Yuda ke sungunu, inbe wer kiidi igunkalidi bet tayeida da yo nen ngan be.”

¹¹ Bong ngan iraua betanga kidi nen, “Tool yo ikaratau a le tinik dook mata mulu i, in ye la iwete pau bet akaua moi kiau a apa i.”

¹² Motong la titoru nen, “Sei tool iwete pong bet kouo moi kiong a kupa i?”

¹³ Ngan tool tani yo tinini dook mata mulu i, in lon sarrara ye tool yo iwete panga nen i, yesoo Yesu la ikatbon di tooltool malala mai yo tinepe ye ni tani in nga.

¹⁴ Mooloo tiap, inbe Yesu ilo bareme mai ke sungunu lono, ngan ikamata tool tani in, le nga iwete panga. Iyei ne, “Kumata! Ong i tinim dook

mata mulu oo. Le ken kuyei sennene mulu be. Ole nen ngan moonoo san mulu yo dook tiap san i, in la bet pombe pang yong i.”

¹⁵ Motong la tool tani in ila la iwete pang di Yuda nen, “Tool tani yo ikaratau a le tinik dook mata mulu i, in Yesu.”

¹⁶ Ngan so tina nga Yesu iyei ye lal kidi Yuda ke sungunu, ngan nen le di Yuda tina bet tigarungu.

¹⁷ Bong ngan Yesu iwete pang di nen, “Tamak i, kanakana ngan ikaua urata le taukan maryoon-goo. Le au i ayei urata nen lapau.”

¹⁸ Ye punu in la le di Yuda tikapge bet tisere dada sa yo bet tiraumate ye i. Yesoo, tiwete idada wer pono kidi ye lal ke sungunu leu tiap, bong iwete bet Maro in ye taunu Tamana. Le ye betanga ki yo nen i, in iwete bet ye in gaongo ben Maro lapau.

Maro Ikaua Gurana Mai Pang Natunu Yesu

¹⁹ Yesu ilongo tina yo di Yuda tiwete nen nga, motong la iraua betanga kidi nen, “Awete pang moolmool nen, Natunu i ke bet iyeie so sa ye ye taunu lono tiap, bong ole iyei so yo ikamata Tamana iyei, ngan leu. Yesoo, soo so yo Tamana iyei nga, ngan Natunu ole iyei nen lapau.

²⁰ Ngan Tamana lono pang Natunu mai san le ole ipitnai so le imot yo iyei nga, ngan panga. Inbe Tamana ole ipitnai so maimai kapala mulu panga le illos so yo dookoot kakamata iyei koot nga. Ngan nen le ole katakrai belebele ye.

²¹ Le nen, Tamana in ipamadit di tooltool yo timmata koot nga le timagur mulu, inbe ikaua nepongo dook mata pang di. Ngan nanga, Natunu ole iyei nen lapau a ikaua nepongo dook mata yo

taukan motingi in pang di tooltool ye ye taunu lono.

²² Inbe so san mulu in nen, Tamana in ole ikarata betanga ke tool sa tiap, bong urata tani ke karatanga betanga ke di tooltool i, in isuku la Natunu bene,

²³ a bet nen ngan di tooltool le imot ole tiraua pang Natunu dawa ben tina yo tiraua pang Tamana nga. Kumata le sei tool bet iraua pang Natunu tiap nga, ngan iraua pang Tamana yo iwanga a isi i, in tiap lapau.”

²⁴ “Awete pang moolmool nen, sei tool ilongo betanga kiau, inbe itara lono medana pang tool yo iwangau a asi i, in ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i. Inbe tool tani in o ke bet tipaposi ye urata dook tiap ki yo iyei ngan sa, a bet nen ngan Maro iyemenaii ye, ngan tiap, yesoo igege dada ke matenge inbe inepe ye nepongo dook mata yo taukan motingi in oo.

²⁵ Awete pang moolmool nen, lal yo bet pombe i, in dookoot nga pombe oo. Le di tooltool yo tinepe ben timmata koot nga, ngan ye kene yo bet tilongo Maro Natunu kalngana a bet titoo nga, ngan ole tikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i.

²⁶ Ngan Tamana in nepongo dook mata tani in ipa ye. Le gaongo leu ikaua gurana tani in pang Natunu le nepongo dook mata tani in ipa ye lapau.

²⁷ Inbe Tamana ikaua gurana mai panga bet ikarata betanga ke di tooltool ye dada le urata kidi yo tiyei nga, yesoo ye in Tool Moolmool ke Maro.

²⁸ “Ken katakrai ye betanga yo awete nga be. Yesoo, lal yo bet pombe i, in ole di tooltool le imot

yo timmata a tikenen agoro lono kidi ke matenge nga, ngan tilongo kalngana,

²⁹ ngan ole timadit a tisi tana. Lo ngan bet di tooltool yo tiyei dada dook mata nga, ngan ole timadit a timagur mulu inbe tinepe ye nepongo dook mata yo taukan motingi i. Inbe di tooltool yo tiyei dada dook tiap nga, ngan ole timadit a timagur mulu, lo ngan bet tipapos di ye urata dook tiap kidi yo tiyei nga, a bet nen ngan tiyemenai di ye.

³⁰ Au i ke bet ayeie so sa ye au tauk lok tiap. Au i alongo Tamak koonoo le atoo betanga ki, inbe akarata betanga ke di tooltool ye dada kidi yo tiyei nga. Ngan nen le urata kiau ke karatanga betanga tani, in ipa dook mata, yesoo atoo au tauk lok tiap, bong atoo Tamak yo iwangau a asi i, in lono.”

Di Tooltool Kapala Tiwetewete A Tipaposo Yesu

³¹ Motong la Yesu iwete mulu nen, “Kumata bet au tauk awetewete pang ye urata le dada kiau au tauk nga, ngan ole kawete bet betanga kiau nga moolmool tiap.

³² Bong tool san la bet ikaua nek a iwetewete, inbe ipaposau ye urata le dada kiau yo ayei nga. Le lok galanga nen, betanga ki yo bet iwetewete yau nga, ngan moolmool le imot.

³³ Mugu ngan kawanga di tooltool a tila ye Yowan bet la titor yau nga, ngan le iwete betanga moolmool pang di yau lapau.

³⁴ Moolmool, au i asere tool ke tana i sa bet iwetewete yau tiap, bong awete nen pang nga, ngan bet nen a nen ngan Maro ikau ang a ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang i.

³⁵ Yowan in iyei ben sul loloana le ilolo a ilan-garai di tooltool. Ngan le lomu ponana ye sul ki ye manga modono kasin.

³⁶ “Bong so san mulu yo ipaposau le illos betanga ke Yowan yo iwetewete yau i, in nen. Urata yo Tamak itar la bek bet ayei porai nga, ngan la ayei le ipaposau pang di tooltool bet au i Tamak la iwangau a asi i.

³⁷ Ngan Tamak yo iwangau a asi i, in ye taunu la iwetewete yau a ipaposau i. Bong ang nga kalongo toko kalngana, inbe kakamata toko matana pitiao.

³⁸ Inbe kaparama betanga ki sa a iken lomu tiap, yesoo ang nga katara lomu medana pang tool yo iwanga a isi i, in tiap.

³⁹ Kanakana ngan ang nga kasitoo kinkatingi betanga ke Maro yo iken ye rau ki nga, yesoo lomu tar nen, betanga tina ngan la bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi in pang i. Bong awete pang nen, betanga tina yo iken ye Rau ke Maro nga, ngan la iwetewete yau a ipaposau nga.

⁴⁰ Bong ang nga lomu bet kaman pang yau, a bet nen ngan man kakaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in tiap.

⁴¹ “Au i asere tool ke tana i sa bet iyitmaka ek, nga tiap,

⁴² bong au i lok galanga yang oo. Ang ngan lomu pang Maro mai san tiap.

⁴³ Au i akaua Tamak damono ngan la le apa ye ene a asi nga, bong lomu pau tiap. Bong kumata le tool atu bet ipa ye ye taunu ene a iman nga, ngan ole pattu leu be lomu ponana ye a katoo betanga ki.

⁴⁴ Ang ngan lomu ponana yo bet di diemu tiy-itmakang nga, bong lomu bet kayeie dada dook mata sa pang Maro yetaleu, a bet nen ngan iyit-makang ye, nga tiap. Ngan bet nen nga, ngan ole katara lomu medana pau balai?

⁴⁵ “Ken lomu tar bet au i la bet lo akodo dama ke Tamada, inbe awetewetang a apaposang ye urata dook tiap kiang yo kayei, nga be. Bong tool yo bet iwetewetang a ipaposang pang Tamada ye urata kiang yo kayei nga, in la Mose, tool tani yo katara lomu ye bet ole ilonang i.

⁴⁶ Kumata bet katara lomu medana ye betanga ke Mose nga, ngan ole katara lomu medana ye betanga kiau lapau, yesoo betanga yo Mose iwodo nga, ngan iwetewete yau i.

⁴⁷ Bong kumata bet katara lomu medana ye betanga yo Mose iwodo, ngan tiap nga, ngan ole kayei balai bet katara lomu medana ye betanga kiau yo awete nga?”

6

Yesu Ipankan Di Tooltool Alunu Ben 5,000 (Matiu 14:13-21; Maka 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ Tinepe a ke kapala iman a ila, motong la Yesu imadit a ila pang ye ran yo Galili i, in koonoo kapala. Ngan ran tani in tiwete ene san ye Taibirias.

² Ngan di tooltool malala mai tikamata mos yo iyei ye di tooltool yo matamatenge ikap di nga, le nga di lapau timadit a titoo.

³ Motong la Yesu inau a ilo ye kawal atu madini a lo iye di galiunu tiwur.

⁴ Ngan ye kene tani in, lal kidi Yuda ke sungunu yo tiweta ye Paskimoolooningi ke Maro i, in potai oo.

⁵ Le nga Yesu bet matan gaga, ngan ikamata di tooltool malala mai tina yo timan pang ye nga, motong la itoro Pilip nen, “Ai, nga ole tayimi kaningi ngai pang di tooltool nga bet tapakan di ye nga?”

⁶ Ngan betanga ke Yesu yo itor ye i, in bet nen a itoua ye, yesoo ye taunu in lon galanga ye so yo bet iyeii, in oo.

⁷ Itoro Pilip nen, le nga Pilip iraua betanga ki. Iyei ne, “Ona, kumata bet tayimi porong ye pat silba ke yimoongoo so ben 200 nga^{*}, ngan o ke bet di tooltool nga le imot ole di atu atu tikanen kasin kasin leu.”

⁸ Motong la Yesu galiunu san yo Antares i, ye in Simon Pita taini, in iwete pang Yesu nen,

⁹ “Tool kase atu yo inepe ni, in porong ki nga dukumu limi, inbe i paranga ki ru leu. Bong di tooltool nga malala mai san. Le bet nen ngan ole porong le i tina nga ilonidi balai?”

¹⁰ Antares iwete panga nen, motong la Yesu iyei ne, “Kawete pang di tooltool ngan a sila tiwur.” Ngan ni tani in dingding isup ye le alunu, le di tooltool tina ngan du tiwur dingding pono. Ngan kinkatingi kidi tamoto leu ngan ben 5,000.

¹¹ Di tooltool tina ngan du tiwur, motong la Yesu ikap porong dukumu tina a iwete lo ponana ki pang Maro ye, inbe itepalapala a iwete bet

---

^{*} **6:7** Ngan pat silba ke yimoongoo so tina ngan iye pat yo bet tool atu ikap ye urata kootoonoo ki yo iyei ye taudu limi be tol nga.

timalimi di tooltool tina ngan ye. Motong la iyeyi nen lapau ye i ru tina a timalimi di, ngan le tikap le lo ige di tooltool tina le imot.

¹² Ngan le tikan tikan le lo kapodi sung, motong la Yesu iwete pang di galiunu nen, “Kawinnoko kaningi naunu naunu yo iken ngan a kagaua dook, ken le kagege kasin pa a ilene sorok be.”

¹³ Motong la di galiunu tina tiwinnoko porong dukumu limi yo di tooltool tina ngan tikan bet tiwulai naunu naunu nga, ngan a tipadid ngan le ikan karei ponene sangaul be ru.

¹⁴ Le di tooltool tina ngan tikamata mos tani yo Yesu iyeyi i, le tiyei ne, “Moolmool yege, i Maro koonoo tani yo tatar matada ye bet ole isi tana, in naiti.”

¹⁵ Ngan Yesu ilongo tina yo tiwete nen nga, le nga lon galanga ye di nen, nga bet tiparama a nen ngan titaru a iyeyi tool kuto mai yo bet matan kala tana kidi le imot i. Le nga igege di, inbe yetaleu ilo pang kawal.

*Yesu Ipa Ran Pono
(Matiu 14:22-33; Maka 6:45-52)*

¹⁶ Ye kene tani in tinepe le du rrai, motong la Yesu di galiunu tidu pang ran koonoo.

¹⁷ Tidu, tinam ngan Yesu pombe pang ye di tarrai tiap. Motong la tisuku ookoo atu a tiyiri ye, a bet tisautu ran a tila pang Kapenam yo iken ke ran koonoo kapala i, ngan bong oo.

¹⁸ Tikooi a tila, ngan eng mai imadit a kokor ki popobe le dook tiap yege.

19 Ngan di galiunu tina, ngan tipoi ye ookoo tani a tila kataunu, le manga mooloo kasin.† Inbe matadi nen ngan tikamata Yesu yo ipa ran pono a ipot potai pang ye ookoo nga, le nga titattadaii.

20 Bong ngan Yesu iwete pang di nen, “Katattadai be! I au tani naii.”

21 Motong la lodi ponana ye a tikauu a ilo ookoo lono, ngan le pattu leu be ookoo ila isolu ye ni tani yo bet tila pang ye i.

Di Tooltool Malala Mai Tikau Urata Ye Serenge Yesu

22 Tinepe a mongmongini ki, motong la di tooltool malala mai tina yo tinepe ran koonoo kapala nga, ngan lodi galanga nen, rono ngan tikamata ookoo ataleu la iken ye ni yo tinepe ye i. Inbe ookoo tani in tikamata toko Yesu pa bet iye di galiunu tiyiri ye, nga tiap, bong di galiunu leu la tiyiri ye a tila nga.

23 Motong la ookoo pattu kidi Taibirias tilong le long tisolu potai pang ye ni tani yo Tool Mai iwete lo ponana ki pang Maro ye porong, motong di tooltool tikan i.

24 Ngan tina di tooltool tina ngan tikamata toko Yesu iye di galiunu pitiap nga, le nga tiyiri ye ookoo tina ngan a tila pang Kapenam bet la tisere Yesu.

Yesu In Dawa Ben Porong Ke Nepongo Dook Mata

25 Di tooltool malala mai tina tila le la tipusye Yesu ran koonoo kapala, motong la titoru. Tiyei ne, “Pannoongoo, kuman ni nga ye soo lal?”

† **6:19** Manga yo tipoi ye ookoo a tila ye i, in mooloo kasin ben kilomita limi too limi be atu.

26 Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Awete pang moolmool nen, ang nga kaman kaserau nga, ngan ye mos yo ayeii a iyei ben tark-ilanga kiau a kakamata, in tiap, bong ye porong yo apakanang ye a kakan ngan le kapomu sung belebele ye nga.

27 Ngan nen le ken urata porang ye kaungu kaningi yo bet ibi palbe le dook tiap, in be, bong bet nen ngan urata porang ye kaungu kaningi yo bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i. Ngan kaningi tani in ole Tool Moolmool ke Maro la bet ikauu pang i, yesoo Tamana Maro ipootoo bet ye la ole iyei urata tani i.”

28 Yesu iwete pang di nen, motong la titoru nen, “Nga ole amyeyi balai a bet nen ngan amyeyi urata ke Maro yo lono dook mata ye nga?”

29 Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Urata ke Maro in nen, bet katara lomu medana pang tool yo Maro iwanga a isi i.”

30 Iwete pang di nen, motong la titoru. Tiyei ne, “Ole kuyeie soo mos a nen ngan iyei ben tark-ilanga kiong pam bet amkamata, ngan amtara lomam medana yong i?”

31 Mugu ngan di sasa kiam tikana porong yo ene mana in ye ni soorookoonoo, ben betanga tina yo tiwodo lo ye Rau ke Maro nga. Ngan betanga tina ngan iwete nen, “Ye in ikap porong yo ipa ye malala ke Maro, ngan pang di tooltool bet tikan.”[☆]

32 Motong la Yesu iwete pang di nen, “Mose la ikap porong yo ipa ye malala ke Maro ngan pang

☆ 6:31 Pamulenge (Kisim Bek) 16:4; Rau ke Woungu (Buk Song) 78:24

di tooltool bet tikan, in tiap, bong Tamak la ikap pang di i. Inbe ye la ikaua porong moolmool yo ipa ye malala ke Maro, in pang i.

³³ Ngan porong moolmool ke Maro i, in tool yo ipa ye malala ke Maro a isi bet si ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in pang di tooltool ke tana i.”

³⁴ Yesu iwete nen, motong la tiwete panga. Tiyei ne, “Tool mai, bet nen nga, ngan kanakana ngan kouo porong tani in pam.”

³⁵ Motong la Yesu iwete pang di nen, “Au tauk i la porong tani yo ke nepongo dook mata i. Ngan nen le sei tool bet iman yau nga, ngan o ke bet pitola mulu tiap. Inbe sei tool bet itara lono medana pau nga, ngan o ke bet moraku mulu tiap lapau.

³⁶ Bong dawa ben awete pang koot nga, ang nga kakamata gurana kiau oo, bong lomu bet katara lomu medana pau tiap.

³⁷ Di tooltool le imot yo Tamak ikap di pau nga, ngan ole timan pang yau. Inbe sei tool bet iman pang yau nga, ngan o ke bet anganga tiap lapau.

³⁸ Yesoo, au i apa ye malala ke Maro a asi nga, ngan bet si atoo au tauk lok tiap, bong bet si atoo Tool yo iwangau a asi i, in lono.

³⁹ Inbe Tool yo iwangau a asi i, in lono nen, bet ken agege di tooltool yo ikap di pau nga, ngan sa le ilene be. Bong bet apamadit di le imot ye lal yo itaru bet ikarata betanga kidi tooltool ye i.

⁴⁰ Ngan Tamak lono nen, bet di tooltool le imot yo titar matadi pang Natunu a titara lodi medana panga nga, ngan ole tikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, inbe ole apamadit di ye lal yo itaru bet ikarata betanga kidi tooltool ye i.”

⁴¹ Di Yuda tilongo tina yo Yesu iwete bet ye in porong moolmool yo ipa ye malala ke Maro a isi i, le nga katedi malmal a timadit tina le tipasa mur ye.

⁴² Tiyei ne, “Ona tiap! Tool i Yesu, inbe ye in tamana la Yosep i, too? Idi nga lod galanga ye tamana le tinana, e nga gelei bet dookoot nga iwete bet ye in ipa ye malala ke Maro a isi nga?”

⁴³ Motong la Yesu iwete pang di nen, “Ai, katemu malmal a kapasa mur yau dookoot!

⁴⁴ Tool sa ke bet itoo ye taunu lono a iman pang yau, ngan tiap, bong bet Tamak yo iwangau a asi i, in ipamaditi lono bet iman, ngan la bet iman pang yau nga. Inbe tool yo nen, in ole apamaditi mulu ye lal yo Maro itaru bet ikarata betanga kidi tooltool ye i.

⁴⁵ Le betanga yo Maro koonoo iwode a iken ye Rau ke Maro in nen, ‘Ole Maro ipatomonai di tooltool nga le imot.’[☆] Ngan nen le di sima tooltool le imot yo tilongo betanga ke Tamak a lodi galanga ye nga, ngan ole timan pang yau.

⁴⁶ Ngan tool sa yo ikamata Tamak koot, ngan tiap, bong tool ataleu yo iye Maro tinepe motong isi i, in leu la ikamata Tamak i.

⁴⁷ Le awete pang moolmool nen, sei tool itara lono medana pau nga, ngan ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in oo.

⁴⁸ Au tauki la porong ke nepongo dook mata tani i.

⁴⁹ Di sasa kiang tikana porong yo ene mana, in ye ni soorookoonoo nga, ngan di le imot timmata.

[☆] **6:45** Esai (Aisaia) 54:13

⁵⁰ Bong porong moolmool tani in ipa ye malala ke Maro a isi, le kumata bet di tooltool tikani, ngan o ke bet timmata tiap.

⁵¹ Ngan au i la porong tani ke nepongo dook mata yo ipa ye malala ke Maro a isi i. Le kumata sei tool bet ikana porong tani in nga, ngan ole inepe ye nepongo dook mata yo taukan motingi i. Ngan porong tani in au tauk medak yo bet akauu pang di tooltool ke tana i le imot i, a bet nen ngan tikaua nepongo dook mata tani.”

⁵² Yesu iwete nen, le nga di Yuda tina tilongo, le katedi malmal a di tapdi tiparsu inbe tiwetewete nen, “Nga ole tool i iyei balai bet ikap medana a takan nga?”

⁵³ Motong la Yesu ikatte betanga pang di nen, “Awete pang moolmool nen, kumata le bet kakana Tool Moolmool ke Maro medana tiap, inbe kayini rara ki tiap lapau nga, ngan o ke bet kakaua nepongo sa yo dook mata, ngan tiap.

⁵⁴ Bong kumata sei tool bet ikana medak, inbe iyin rara kiau nga, ngan ole ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i. Inbe ye lal yo Maro itaru bet ikarata betanga kidi tooltool ye in nga, ngan ole apamaditi mulu ye ni ke matenge.

⁵⁵ Yesoo, au medak in kaningi moolmool, inbe rara kiau in la ran moolmool ke yinungu i.

⁵⁶ Ngan nen le tool yo ikana medak bet iyin rara kiau i, in ole inepe yau, inbe au i anepe ye.

⁵⁷ Tamak yo nepongo dook mata ipa ye i, in ye la iwangau a asi i. Ngan ye in ikaua nepongo dook mata tani in pau. Ngan nen le ye dada gaongo leu ben yo ikaua nepongo dook mata pau nga, ngan la

au i ole akaua nepongo dook mata pang di tooltool yo tikana medak nga.

⁵⁸ Le porong moolmool tani yo ipa ye malala ke Maro a isi, in naiti. Ngan porong i dawa ben yo mugu ngan di sasa kiang tikani, motong timmata, in tiap. Bong sei tool bet ikana porong moolmool i nga, ngan ole ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i.”

⁵⁹ Ngan Yesu iwete betanga yo nga malala mai Kapenam, ye kene yo lo ipatomonai di tooltool ye rumu kidi Yuda ke gaongo in lono ye i.

Betanga Ke Nepongo Dook Mata

⁶⁰ Ye kene tani in Yesu di galiunu alunu la tilongo betanga ki tina yo iwetewete nga, le nga tiyei ne, “Atoo, betanga yo ipatomonai idi ye nga, ngan imoo san. Nga ole sei tool bet ikap i?”

⁶¹ Bong ngan Yesu lon galanga ye di yo tipasa mur ye betanga ki tina, ngan oo. Le nga iwete pang di nen, “Nga gelei, betanga yo awete nga igarung lomu, too?”

⁶² Ngan le bet kakamata Tool Moolmool ke Maro bet imulu a ilo pang ete ye ni yo mugu ngan inepe ye in nga, ngan ole kawete balai?

⁶³ Maro Amunu la bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi in pang di tooltool i. Bong di tooltool ke tana ngan taukadi gurana yo bet tiyei nen ye i. Ngan nanga, betanga yo awete pang ngan ipa ye Maro Amunu, le betanga tina ngan la bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi in pang i.

⁶⁴ Bong ang kapala ngan katara lomu medana pau tiap.” Yesu iwete nen, yesoo ye kene yo imadit

ye urata ki ye in nga, ngan lon galanga ye di tooltool yo bet titara lodi medana panga tiap nga, inbe lon galanga ye tool yo bet pang dama ni ngan ole itaru la di koi ki bedi, in lapau.

⁶⁵ Motong la Yesu iwete mulu nen, “Ye punu in la le awete pang bet tool sa ke bet itoo ye taunu lono a iman pang yau, ngan tiap, bong bet Tamak ipamede bet iman, ngan la bet iman pang yau nga.”

⁶⁶ Ye kene tani in tilongo tina yo Yesu iwete nen nga, le nga di galiunu alunu la tigege a timulu-mulu pang ni kidi le titoo mulu tiap nga.

⁶⁷ Motong la Yesu itor di galiunu tina yo sangaul be ru ngan nen, “Nga gelei, ang nga lomu bet kagegau a kala lapau, too?”

⁶⁸ Motong la Simon Pita iraua betanga ki nen, “Tool Mai, sei tool bet amla ye i? Ong i, betanga kiong nga ke bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in pang di tooltool.

⁶⁹ Le am nga lomam galanga yong, inbe amtara lomam medana nen, bet ong i la Tool Tani Yo Maro Ipootoo Panga Ye Taunu I.”

⁷⁰ Pita iwete nen, motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Ang di galiuk yo sangaul be ru nga, ngan au tauk la apootang i. Bong emu atu in tool kuto mai kidi so sidi inepe ye!”

⁷¹ (Ngan Yesu iwete nen nga ye Yuta yo Simon Iskariot natunu i. Ye in Yesu di galiunu tina yo sangaul be ru nga, ngan atu kidi, bong pang dama ni ngan ole itara Yesu la di koi ki bedi i.)

7

Yesu Ilo Ye Mailang Ke Badabada

¹ Yesu iwete pang di galiunu nen a imot, motong la ipa a iwakaia tana mai kidi Galili leu. Ngan lono bet inepe manga mooloo ye tana mai ke Yudia, yesoo di Yuda ngo tinamu bet ila mulu ni kidi nga, ngan ole tiraumate a imata.

² Bong ye kene tani in lal kidi Yuda ke sungunu yo tiweta ye Mailang ke Badabada i,* in iman potai oo.

³ Le nga Yesu di taini tiwete panga nen, “Ai, ong i nga ole kugege ni, inbe kulo pang Yudia, a bet nen ngan di galium tikamata mos yo bet kuyei nga.

⁴ Yesoo, kumata tool sa lono bet di tooltool lodi galanga ye nga, ngan ke bet inepe nen inbe iyei urata ki sollono, ngan tiap. Le lom bet kuyei so nen nga, ngan kulo lo ong taum kupapos matam mallangana, a nen ngan di tooltool le imot tika-mata so yo kuyei nga.”

⁵ Yesu di taini tina ngan tiwete panga nen, yesoo di ngan titara lodi medana panga tiap.

⁶ Motong la iwete pang di nen, “Lal nga le imot nga, ngan kiang, bong au i lal moolmool yo kiau i, in pombe tiao.

⁷ Ngan di tooltool ke tana i nga, ngan o ke bet lodi dook tiap pang, ngan tiap, bong ole lodi dook tiap pau, yesoo apapos di ye dada dook tiap kidi yo tiyei nga.

---

* **7:2** Ngan Mailang ke Badabada tani in gaongo mai kidi Yuda yo bet lodi tut ye kene yo di sasa kidi tipa ye ni soorookoonoo ngan tinepe ye badabada i.

⁸ Le bet nen ngan ang kalo ye Mailang ke Badabada tani. E au i o alo tiap, yesoo lal moolmool kiau in pombe tiao.”

⁹ Yesu iwete pang di nen a tilo, inbe ye sila inepe Galili.

¹⁰ Di taini tina ngan tilo pang ye mailang tani, motong la ye lapau itoo di a ilo. Ngan ipa mallangana tiap, bong ipa sollono le di tooltool tikamata tiap.

¹¹ Ye kene tani ngan di tooltool maimai kidi Yuda yo tinepe ye gaongo mai kidi tani in nga, ngan tisere Yesu. Le nga titortor ye a tiyei ne, “Ai, tool tani in ise lapau, too tiap?”

¹² Le di tooltool malala mai tina yo tigauagaua nga, ngan timangunngun a tiwetewete ye. Ngan di tooltool kapala tiyei ne, “Ye ni tool dook mata.” E di kapala ngan tiyei ne, “Tiap, ye ni illung di tooltool.”

¹³ Bong di tooltool tina ngan ke bet tiwetewete mallangana ye urata yo Yesu iyei, ngan tiap, yesoo titattadai di tooltool maimai kidi Yuda.

Yesu Inepe Ye Mailang Ke Badabada Inbe Ipatomonai Di Tooltool

¹⁴ Ye kene tani, in gaongo mai tani in imadit le ilo kataunu tiao, inbe Yesu ipa a ilo koongoo lono ke bareme mai ke sungunu a lo ipatomonai di tooltool.

¹⁵ Ngan di Yuda tilongo betanga ki tina yo ipatomonai di tooltool ye nga, le nga titakrai ye patomonaingi ki. Inbe tiyei ne, “Ona, tool i inepe toko ye ni ke patomonaingi pitiap. E nga ikaua lo galanga mai i ngai?”

16 Motong la Yesu iwete pang di nen, “Betanga yo apatomonai ang ye nga, ngan betanga kiau au tauk tiap, bong ipa ye tool yo iwangau a asi i.

17 Le kumata bet sei tool itara lono moolmool bet itoo Maro lono nga, ngan ole lon galanga nen, bet betanga yo apatomonai ang ye nga, ngan ipa ye Maro, too akap ye au tauk lok la awete nga.

18 Ngan tool yo ikap betanga ye ye taunu lono a iwete i, in lono bet iyei nen a di tooltool tiyitmaki ye. Bong sei tool yo iyei urata bet di tooltool tiyitmaka tool yo iwanga a isi in ene nga, ngan ye in betanga ki ngan moolmool, le dada yo ke kaplungunu ngan sa iken ye, nga tiap.

19 Mugu ngan Mose ikap wer ke Maro pang oo, bong ang ngan sa iparama wer tina, inbe itoo dook, nga tiap. E nga gelei a kakapge bet karau-matau a amata nga?”

20 Motong la di tooltool malala mai tina ngan tiwete panga nen, “Ai, ong i o so sidi idiwidiwong! Ngan di sima tooltool tikapge bet tiraumatong nga?”

21 Le nga Yesu iwete pang di nen, “Au i ayeie mos atu ye lal kidi Yuda ke sungunu a kakamata, ngan la le ang le imot katakrai ye.

22 Bong mugu ngan Mose ikap betanga pang ye dada ke koranga tiniidi nga, ngan le kakoro di natumu yo tamoto ngan tinidi ye lal kiidi Yuda ke sungunu lapau. (Ngan moolmool dada in dookoot imadit ye Mose a ise, nga tiap, bong in dada gu-runu ipa ye di sasa kidi.)

23 Ngan nen le ang ngan kumata le lal kidi natumu ke koranga tinidi in bet igoro lal kidi Yuda ke sungunu nga, ngan kapas le kakoro tinidi leu.

Yesoo, lomu bet kattoo wer ke Maro yo iwete pang Mose a iwodo ngan dook. E nga gelei bet katemu malmal pau ye tool atu yo akarata ye lal kidi Yuda ke sungunu a tinini dook mata mulu le imot, in nga?

²⁴ Ang nga ken kakamata tool leu, inbe kawete bet ye in tool dook mata, too dook tiap, ngan be! Bong bet nen ngan kanepa a lomu kaua urata ye dada ki dook ngan, lo ngan bet kawete nen kooti.”

Ngan Yesu I Kirisi Tani, Too?

²⁵ Yesu iwetewete nen a imot, motong la di tooltool pattu ke Yerusalem timadit tina le tiwete nen, “Ai, i tool tani yo tikapge bet tiraumate a imata i?”

²⁶ Kakamata, ye in iwetewete betanga ki mal-langana la di tooltool matadi a tilongo ngan le tiwete toko kan betanga siap. Ngan di tooltool maimai nga lodi tar balai, i Kirisi tani yo Maro ipootoo bet si ikap di tooltool ki a ipamulu di i, in naiti, too?

²⁷ Bong tool i, lod galanga ye malala ki, le ye in o Kirisi tiap. Yesoo, ye kene yo bet Kirisi isi pombe ye in nga, ngan o ke bet tool sa lon galanga ye malala ki yo ipa ye a isi i, in tiap.”

²⁸ Ngan Yesu inepepe koongoo lono ke bareme mai ke sungunu a ipatomonai di tooltool go, inbe isulu katkat a iwete nen, “Ai, ang nga lomu galanga yau, inbe lomu galanga ye malala kiau yo apa ye a asi i. Bong atoo au tauk lok la asi nga tiap, Tamak la iwangau a asi i. Inbe dada ki yo iyeyi nga, ngan moolmool le imot. Ang nga lomu galanga ye tiap,

²⁹ bong au i lok galanga ye, yesoo au i amru amnepe, motong la iwangau a asi nga.”

³⁰ Yesu iwete nen, le nga di Yuda tina ngan tilongo le katedi malmal a tikapge bet tikauu a tiparama. Bong ngan le tool sa iparama tiap, yesoo lal ki in pombe tiao.

³¹ Bong di tooltool yo tinepe ye ni tani nga, ngan alunu la tilongo betanga ki le titara lodi medana panga nga. Le nga tiwete nen, “Ye kene yo bet Kirisi isi ye in nga, ngan ole iyei gogo mos a iyei ben tarkilanga panga le illoso tool i tiap, too?”

Di Tooltool Maimai Tiwanga Di Gaunu Bet Tiparama Yesu

³² Di Paresi tilongo yo di tooltool malala mai tina ngan tiwetewete a timangunngun ye so yo Yesu iyei nga, le nga tiye di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro ngan tiwanga di gaunu yo tikodokala bareme mai ke sungunu nga, ngan bet la tikaua Yesu a tiparama.

³³ Motong la Yesu iyei ne, “Lal yo bet ayang tanepe ye nga, ngan mooloo tiap, lo ngan bet amulu a alo pang ye Tamak yo iwangau a le asi i.

³⁴ Ang nga ole kakaua urata mai ye serengau, bong o kakamatau tiap. Inbe ni yo bet lo anepe ye i, in o ke bet kalo ye tiap.”

³⁵ Le nga di Yuda tina ngan di tapdi tiwetewete nen, “Ai, tool i nga ole bet ilo pang ngai a bet takamata mulu tiap nga? Ole ila pang ye di diede kapala yo la tinepe nin la nin kataunu ye di Girik nga, a bet nen ngan la ipatomonai di Girik, too?”

³⁶ Ngan dookoot nga iwete nen, ‘Ole kakaua urata mai ye serengau, bong o kakamatau tiap.

Inbe ni yo bet lo anepe ye i, in o ke bet kalo ye tiap.'
Ngan betanga ki nga, ngan punu balai?"

Yesu Iwete Ye Ran Ke Nepongo Dook Mata

³⁷ Ngan ke yo Mailang ke Badabada tani bet imot ye i, in tikamata ben lal maiyoko pang di. Le nga ye kene tani in Yesu imadit lo ikodo, inbe iwete le koonoo maimai nen, "Kumata sei tool bet moraku nga, ngan iman pang yau, a nen ngan man akap ran panga a iyin.

³⁸ Yesoo, betanga yo iken ye Rau ke Maro ngan iwete nen, sei tool bet itara lono medana pau nga, ngan ole ran yo ke nepongo dook mata i, in pombe lono a rongrongbe a idu."

³⁹ Yesu iwete nen nga, ngan ikatte betanga ye Maro Amunu Silene yo bet pang dama ni nga, ngan ole iwanga si ipapon di tooltool yo titara lodi medana panga ngan lodi i. Bong ye kene tani in Maro iwanga Amunu Silene a isi tiao, yesoo iyeie Yesu ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye tiao lapau.

Di Tooltool Tiparpoto Le Tinepe Ye Budanga Ru

⁴⁰ Di tooltool malala mai tina ngan tilongo yo Yesu iwete nen nga, le nga kapala tiwete nen, "Moolmool sa! Tool i Maro koonoo tani yo tanamu bet isi, in naiti."

⁴¹ Tiwete nen, ngan di diedi kapala tiyei ne, "Tiap! Ye in Kirisi, tool tani yo Maro ipootoo bet si ipamulu di tooltool ki i."

Ngan tiwete nen, bong ngan di kapala tiyei ne, "Nga gelei, bet Kirisi ole ipa ke Galili, too? Tiap yege!

⁴² Betanga yo iken ye Rau ke Maro ngan iwete bet Kirisi in ole pombe ye rara ke Dawiti. Inbe ole tipasuiu Betlem ye malala yo mugu ngan Dawiti inepe ye i.”

⁴³ Ngan tina di tooltool tiwete gogo betanga ye Yesu nen nga, le nga di tapdi tiparpoto le tinepe ye budanga ru.

⁴⁴ Ngan le di tooltool kapala lodi bet tikaua Yesu a tiparama, bong ngan le tool sa itara bene ye tiap.

*Di Kuto Maimai Kidi Yuda
Titara Lodi Medana Pang Yesu Tiap*

⁴⁵ Motong la di gaunu tina yo tikodokala bareme mai ke sungunu nga, ngan timulu a tila pang ye di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro tiye di Paresi. Tila, motong la di tooltool maimai tina ngan titor di nen, “Nga gelei bet kakaua tool ni a kaman tiap nga?”

⁴⁶ Ngan di gaunu tina tiyei ne, “Mugu ngan tool sa iwete betanga dawa ben yo dookoot nga tool ni iwetewete ye nga, ngan tiap.”

⁴⁷ Motong la di Paresi tirau betanga kidi nen, “Ang nga o ikaua llungunu yang lapau, too?”

⁴⁸ Ngan kakamatam Paresi amye di kuto maimai yo matadi kala di Yuda nga, ngan sa itara lono medana panga, too?”

⁴⁹ Tiap yege! Di tooltool malala mai ngo, yo lodi galanga ye wer ke Maro tiap nga, ngan di ngan tiyei kapakapa a tilongo panga sa. Bong dookoot, ole Maro igarung di.”

⁵⁰ Di Paresi tina ngan tiwete nen, motong la edi atu yo ene Nikodimas i, in mugu ngan ila ye Yesu la yeru tiwetewete, in itor di nen. Iyei ne,

51 “Nga gelei, wer kiidi iwete bet tayemenai sorok di tooltool, too? Tiap, iwete bet kulkulunu ngan ole talongo betanga ke tool atu, a nen ngan lod galanga dook ye urata ki yo iyei nga, lo ngan bet tayemenai kooti.”

52 Motong la di Paresi tina ngan tiwete panga nen, “Ona, ong i ke Galili lapau, too? Kumata betanga yo iken ye Rau ke Maro nga, ngan iwete toko pa bet Maro koonoo ole ipa ke Galili, nga tiap.”†

53 Motong la di tooltool tina ngan tiparmayiri a tila pang ye rumu kidi atu atu nga.

8

Tiparama Garup Atu Yo Iyei Bauk I

1 Di tooltool tina ngan timayiri a tila pang rumu kidi atu atu, bong Yesu in imadit a ilo pang kawal Olip.

2 Ilo inepe le muntu bongmai koot, motong la imulu a idu a ilo koongoo lono ke bareme mai ke sungunu. Ngan le di tooltool le imot timan pang ye man tigaua a tigaliuu le tiparkat, motong la du iwur, inbe ipatomonai di nga.

3 Inbe di pannoongoo ke wer ke Maro tiye di Paresi tikaua garup atu yo iyei bauk, in a timan le man tipatokode dama kidi tooltool tina,

---

† 7:52 Di tooltool alunu yo lodi galanga ye Rau ke Maro nga, ngan lodi tar bet betanga yo Yowan iwodo ngan imot ye arono 52. Bong ngan di tooltool kapala tiseke betanga yo ke bingi dook mata ke Yowan i. Ngan betanga tina ngan la dookoot katai ngan iken ye tarkatingi limi be ru inbe arono 53 le lo ye tarkatingi limi be tol inbe arono 11 nga.

⁴ inbe tiwete pang Yesu. Tiyei ne, “Pannoongoo, garup i kerenge, bong tikamata yo iye tamoto san tiyei bauk nga.

⁵ Ngan ye wer ke Maro yo iwete pang Mose a iwodo ngan nen, garup atu bet iyei dada nen nga, ngan ole takatmate ye pat a imata. Le dookoot nga ole kuwete balai?”

⁶ Di kuto maimai tina ngan tiye di Paresi lodi bet titoua. Ngan la le titoru nen nga, a nen ngan bet Yesu koon kapsap ye betanga sa nga, ngan tiweteweta a tipaposi ye betanga ki tina yo iwete nga.

Bong ngan Yesu itud du iwodowodo tana ye bene boroborene.

⁷ Ngan ye kene tani in di tooltool tina ngan titor tootoo, le nga itot a imadit le lo ikodo, inbe iwete pang di nen, “Kumata bet ang tina ngan atu bet taukan sennene nga, ngan ye la bet ikaua pat a ikata garup tani in ye mugu i.”

⁸ Iwete pang di nen, motong la itud du iwodowodo tana mulu nga.

⁹ Ngan tilongo tina yo Yesu iwete nen nga, le nga di atu atu tipases a tidu pang tana. Di tooltool yo maimai ngan timugu, inbe yo kakase paunu nga, ngan titoo di a tidu le tiwulaia Yesu yetaleu iye garup tani in sila ikododo dama ki.

¹⁰ Motong la itot a imadit le lo ikodo, inbe itoro garup tani nen, “Garup, di tooltool tina ngan tila ngai koot? Nga gelei a atu kidi inepe bet ipaposong ye urata dook tiap kiong yo kuyei i, a bet nen ngan tiyemenai ong ye, in tiap nga?”

¹¹ Ngan garup tani in iyei ne, “Tool mai, tool atu sa yo inepe, ngan tiap.”

Motong la Yesu iwete panga nen, “Au lapau, au i o ke bet apaposong ye urata dook tiap kiong yo kuyeii i, in tiap. Le dookoot nga kula ngan kuwulaia dada dook tiap kiong ke geingi sennene i.”

Yesu In Dawa Ben Sul Ke Di Tooltool Ke Tana

¹² Motong la Yesu iwete pang di tooltool tina yo ipatomonai di ngan mulu nen, “Au i la bet ayei ben sul pang di tooltool ke tana i. Le kumata sei tool bet iman itoo au nga, ngan o ke bet ipa todo lono mulu tiap, bong ole ikaua sul ke nepongo dook mata yo taukan motingi i.”

¹³ Le nga di Paresi tiwete panga nen, “Ai, ong i nga ong taum kuwetewete ye urata le dada kiong yo kuyei nga sa. Ngan nanga, di tooltool yo ti-longo betanga kiong nga, ngan o ke bet titara lodi medana ye betanga kiong pitiap yege.”

¹⁴ Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Mool-mool, au tauk i awetewete ye urata le dada kiau yo ayei nga, bong di tooltool ke bet titara lodi medana ye betanga kiau, yesoo au i lok galanga ye ni yo apa ye a asi i, inbe ye ni yo bet amulu a alo pang ye i. Bong ang nga lomu galanga ye ni yo apa ye a asi i, inbe ye ni yo bet amulu a alo pang ye i, in tiap.

¹⁵ Ang nga bet kakarata betanga kidi diemu ye dada kidi yo tiyei nga, ngan kattoo dada kidi tooltool ke tana i leu. Bong au tauk i akarata betanga ke tool sa ye dada ki yo iyei nga, ngan tiap.

¹⁶ Bong kumata le bet akarata betanga ke tool sa ye dada ki yo iyei nga, ngan matin nga le atoo betanga yo moolmool nga leu. Yesoo, autaleu

la akarata betanga, i tiap, bong aye Tamak yo iwangau a asi i, in la amru amyei urata nen i.

¹⁷ Ngan ye wer kiang ang tapmu i, in tiwode nen, bet di tooltool ru tiwete betanga atu nga, ngan betanga kidi in moolmool.

¹⁸ Le kumata bet au tauk i awetewete ye urata le dada kiau yo ayei nga, inbe Tamak yo iwangau a asi in ikata suanga ye nga, ngan betanga kiau ngan moolmool.”

¹⁹ Yesu iwete nen, motong la di Paresi tina ngan titoru. Tiyei ne, “Tamam yo kuweta i, in inepe ngai?”

Motong la iraua betanga kidi nen, “Ang nga lomu galanga yau tiap, ngan la le lomu galanga ye Tamak tiap nga. Kumata bet lomu galanga yau nga, ngan ole lomu galanga ye Tamak lapau.”

²⁰ Ngan ye kene tani in Yesu inepe potai pang ye rumu lono sokalanga yo titar pat ke bareme mai ke sungunu ye i, inbe iwete betanga nga a ipatomonai di tooltool ye. Bong tool sa ikauu a bet iparama ngan tiap, yesoo lal ki, in pombe tiao.

Di Yuda Lodi Pang Longono Betanga Ke Yesu Tiap

²¹ Motong la Yesu iwete pang di tooltool tina ngan mulu nen, “Au i bet agegang nga, ngan ole kaserau, bong o kakamatau tiap. Inbe ang nga ole kammata ye sennene kiang yo kayei nga. Ngan nen le ni yo bet alo pang ye i, in ang nga o ke bet kalo ye tiap.”

²² Di Yuda tina ngan tilongo yo Yesu iwete nen nga, le nga di tapdi tipartortor a tiyei ne, “Ai, kakamata ole ye taun iraumate a imata, too? Ye

punu in la le iwete nen, ‘Ni yo bet alo pang ye i, in ang nga o ke bet kalo ye tiap’ nga, too.”

²³ Di tooltool tina tiwete nen, bong ngan Yesu isitoo betanga pang di a iyei ne, “Ang nga malala kiang naiti lopo i, bong au i malala kiau la ete ni. Inbe ang nga ke tana i, bong au i ke tana i tiap.

²⁴ Ngan nen la le mugu ngan awete pang bet ole kammata ye sennene kiang nga. Le kumata bet katara lomu medana pau bet Au Tauk I Tool Tani Yo Inepe Nen I, in tiap nga, ngan ole kammata ye sennene kiang tina yo kayei nga.”[☆]

²⁵ Motong la di tooltool tina ngan titoru nen, “Oo, ngan ong i sei?”

Le nga iraua betanga kidi nen, “Au tauk awete ninau pang mukot le se dookoot nga.

²⁶ Ngan au i betanga kiau alunu san la bet awete a apaposang ye urata dook tiap kiang yo kayei nga. Bong o ayei nen tiap, yesoo Tool yo iwangau a asi i, in betanga ki ngan moolmool. Ngan la betanga yo alongo ye nga, ngan nanga la awete le imot pang di tooltool ke tana i nga.”

²⁷ Yesu iwete pang di tooltool tina nen, bong di ngan lodi galanga ye yo nga iwetewete pang di ye Tamana, ngan tiap.

²⁸ Motong la iwete pang di nen, “Ye kene yo bet kayitmaka Tool Moolmool ke Maro ene ye in nga, ngan ole lomu galanga nen, Au Tauk I Tool Tani Yo Inepe Nen I. Le au i ayeie so sa ye au tauk lok tiap, bong awete betanga ben tina yo Tamak ipatomonai au ye nga, ngan leu.

[☆] **8:24** Pamulenge (Kisim Bek) 3:14

²⁹ Ngan Tamak yo iwangau a le asi i, in inepe yau. Le ke bet igegau a si autaleu anepe nga tiap, yesoo kanakana ngan atoo lono ye so le imot yo ayei nga.”

³⁰ Di tooltool tina tilongo betanga yo Yesu iwetewete nga, ngan le di alunu la titara lodi medana panga nga.

Awaram Di Natunu

³¹ Motong la Yesu iwete pang di Yuda tina yo titara lodi medana panga ngan nen, “Kumata bet kakap betanga kiau yo apatomonai ang ye nga le kattoo nga, ngan ang nga ole kayei ben di galiuk moolmool.

³² Inbe ole lomu galanga ye betanga moolmool, inbe betanga moolmool tani ole ipamulang ye so yo ikau ang a iparamang i.”

³³ Yesu iwete nen, motong la di Yuda tina ngan tiwete panga. Tiyei ne, “Ai, am nga sasa kiam la Awaram i, le tool sa ikau am a amyei poranga panga pitiap. E nga gelei kuwete pam bet betanga moolmool tani bet ipamulam ye so yo bet ikau am a iparamam in nga?”

³⁴ Motong la Yesu iwete pang di nen, “Awete pang moolmool nen, di tooltool yo tiyei sennene nga, ngan tiyei ben poranga pang sennene.

³⁵ Ngan tool yo iyei poranga pang tool mai ki i, in ke bet inepe so ye tool mai ki, ngan tiap, bong tool mai tani in natunu leu la bet inepe so ye i.

³⁶ Ngan nanga, kumata le bet Natunu ipamulang ye so yo bet ikau ang a iparamang in nga, ngan ole ipamulang moolmool le kagege so tani in.

³⁷ Au i lok galanga yang bet ang nga sasa kiang la Awaram i. Bong lomu pang betanga kiau tiap, ngan nen le kakapge bet karaumatau a amata.

³⁸ Au i awetewete pang ye so yo Tamak ipitnai pau nga. E ang ngan kayei so le katoo dada yo tamamu iwete pang ye nga.”

³⁹ Yesu iwete nen, motong la di Yuda tina ngan tiyei ne, “Am nga tamamam la Awaram i.”

Motong la Yesu iwete nen, “Kumata bet ang nga Awaram di natunu moolmool nga, ngan matin nga le dada kiang ngan gaongo ben ke Awaram.

⁴⁰ Ngan au i awete pang ye betanga moolmool yo alongo ye Maro nga. Bong ang nga kakapge bet karaumatau a amata. Ngan Awaram in iyei dada yo nen, ngan tiap.

⁴¹ Le ang nga kayei dada ben yo ang tapmu tamamu iyei nga.”

Yesu iwete pang di nen, ngan le tiraua betanga ki nen, “Am nga di tinamam tiyei bauk la le kapodi a tipasui am, nga tiap. Am nga Tamamam ataleu in la Maro i.”

Ang Nga Tool Kuto Mai Kidi So Sidi Di Natunu

⁴² Motong la Yesu iwete pang di nen, “Kumata le ang nga Tamamu moolmool la Maro in nga, ngan matin nga le lomu pau mai san, yesoo au i aye Maro amnepe, motong la asi nga. Inbe au i atoo au tauk lok la asi, nga tiap, bong ye la iwangau a asi i.

⁴³ Bong nga gelei a lomu galanga ye betanga kiau yo awete ngan tiap nga? Ngan ye punu in nen, ang nga lomu bet kalongo betanga kiau tina ngan kaparama, ngan tiap.

⁴⁴ Le ang nga tamamu la tool kuto mai kidi so sidi i. Ngan nen le lomu mede bet katoos dada yo ye lon dook mata ye nga. Ngan kulkulunu yege nga, ngan ye in tool ke raumatenge di tooltool. Inbe iparama betanga yo moolmool in tiap, yesoo betanga moolmool ngan sa iken ye tiap. Ngan ye kene yo bet illung nga, ngan ole iwete betanga ki ke kaplungunu, yesoo ye in tool ke llungunu, inbe betanga yo ke kaplungunu nga, ngan tamana la ye in.

⁴⁵ Bong au i awete betanga yo moolmool ngan pang, ngan le katara lomu medana ye betanga kiau, nga tiap.

⁴⁶ Ngan ang nga sei tool ikamatau ben au i akapsap ye sennene i? Le kumata bet au i nga awetewete pang ye betanga moolmool nga, ngan gelei a katara lomu medana ye betanga kiau tiap nga?

⁴⁷ Maro di natunu nga, ngan ole tilongo betanga ki yo iwete nga. Le ye punu yo lomu bet kalongo betanga ke Maro ye tiap i, in nen, ang nga Maro di natunu tiap.”

Yesu Iwete Awaram In Pombe Tiao, Ngan Ye In Inepe Mukot

⁴⁸ Yesu iwete nen, motong la di Yuda tiraua betanga ki. Tiyei ne, “Am nga amwete bet ong in tool ke Samaria, inbe so sidi la idiwidiwong i. Ngan moolmool, too?”

⁴⁹ Motong la Yesu iyeyi ne, “Tiap! Au i so sidi sa idiwidiwau tiap. Ngan au i nga ayitmaka Tamak ene, bong ang nga karautoo ek.

50 Au tauk i lok bet ayeie ek le ilo ete ke bet di tooltool tipayitau ye, nga tiap, bong Maro la lono bet iyei dada nen pau i. Inbe ye in la tool ke karatanga betanga kidi tooltool i.

51 Le awete pang moolmool nen, kumata sei tool bet ikap betanga kiau nga le itoo nga, ngan o ke bet imata pitiap yege.”

52 Di Yuda tilongo tina yo iwete nen nga, le nga tiyei ne, “Dookoot nga la lomam galanga yong nga, ong i so sidi idiwidiwong. Kumata, Awaram iye di Maro koonoo ngan di le imot timmata. Bong ngan kuwete nen, ‘Kumata sei tool bet ikap betanga kiau le itoo nga, ngan o ke bet imata pitiap yege.’

53 Nga gelei, ong in em mai le kullosa tamada Awaram iye di Maro koonoo yo timmata koot nga, too? Ngan lom tar bet ong in tool balai a le kuwete nen nga?”

54 Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Kumata bet au tauk i ayeie ek le ilo ete ke bet di tooltool tipayitau ye nga, ngan urata kiau yo ayei ngan ben so sorok. Bong Tamak yo kawete bet ye in Maro kiang i, in ye la iyeie ek le ilo ete i.

55 Ngan ang nga lomu galanga ye tiap, bong au i lok galanga ye. Ngan kumata le awete bet au i lok galanga ye tiap nga, ngan au i tool ke kaplungunu dawa ben ang nga. Bong lok galanga ye, ngan la le akap betanga ki inbe atoo nga.

56 Mugu ngan tamamu yo Awaram in lon ponana bet ikamata lal kiau yo bet asi ye i. Yeiso bet ikamata, ngan le lon ponana kaiye.”

57 Di Yuda tilongo tina yo Yesu iwete pang di nen nga, le nga tiwete panga. Tiyei ne, “Ona, ong i rai

kiong sangaul limi tiao, e nga gelei a kuwete bet kumata Awaram nga?”

⁵⁸ Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Awete pang moolmool nen, ye kene yo tipasuiu Awaram tani in tiao nga, ngan Au I Anepe Nen mukot yege.”

⁵⁹ Yesu iwete nen, motong la di Yuda tina tikap pat a bet tikatu ye, bong ngan itarkoo a igege bareme mai ke sungunu lono inbe idu pang tana.

9

Yesu Ikarata Tool Yo Tinana Ipasuiu Ngan Matan Kis I

¹ Yesu igege di Yuda tina, motong la ipa a ila, ngan ikamata tool atu in matan kis. Ngan tool tani in kene yo tinana ipasuiu ye i, ngan matana nga ikis nen.

² Motong la di galiunu tikamata tool tani le nga titoru nen, “Pannoongoo, sei iyei sennene a le tinana ipasuiu ngan matan kis nen nga, ye taunu, too tamana le tinana?”

³ Titoru nen, motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Ye taunu, too tamana le tinana la tiyei sennene ngan la le matana nga ikis nen, ngan tiap. Bong so yo nen in bet pombe ye, a bet nen ngan ikarata dada pang Maro bet ipitnai gurana le urata ki le iken mallangana pang di tooltool.

⁴ Dookoot nga ni galanga nen, le ken tayei urata ke tool yo iwangau a asi i. Kumata bet tanepe nen le lo bong pombe nga, ngan kene tani in tool sa ke bet iyei urata yo nen ngan mulu tiap.

⁵ Ngan ye kene yo anepe ye tana i nga, ngan au i la bet ayei ben sul pang di tooltool ke tana i.”

⁶ Yesu iwete nen a imot, motong la ikoronai ngoonoo du ye tana, inbe isaraii ye bene le iyei ben tingi, motong ikap a isama tool mata kis tani, in matana ye.

⁷ Inbe iwete panga nen, “Kula le la kupusu matam ye ran kelingi yo ene Siloam ni.” (Ngan betanga yo Siloam i, in punu ben Tiwanga). Le nga tool tani in ila la ipusu matana, motong la ye kene yo bet imulu a ila pang rumu ki ye in nga, ngan le matan galanga a ikamata ni ye dook mata.

⁸ Motong la di tooltool yo tinepe potai ye nga, ngan tiye di tooltool kapala yo mugu ngan tika-mata igaugau pat le so ye di tooltool nga, ngan tikamata le tipartortor nen, “Ai, i tool tani yo mugu ngan iwurur a igaugau pat le so in naii, too?”

⁹ Ngan di tooltool kapala tiyei ne, “E, ye tani naii.”

Bong di kapala tiyei ne, “Tiap, ye in matana dawa ben tool tani in leu, bong in tool san.”

Ngan tiwete nen, motong la tool tani iyei ne, “Ai, i au tani naii.”

¹⁰ Le nga di tooltool tina ngan titoru. Tiyei ne, “Nga kuyei balai a le matam rere, inbe kumata ni ye nga?”

¹¹ Motong la iwete pang di nen, “Tool yo tipootoo ene ye Yesu i, in iyei tana le iyei ben tingi, motong la isama matak ye, inbe iwete pau bet la apusu matak ye ran kelingi yo Siloam i. Le nga ala la apusu matak ye ran tani, ngan la le matak rere a akamata ni ye nga.”

¹² Iwete nen, motong la di tooltool tina ngan titoru. Tiyei ne, “Ngan tool tani in inepe ngai?”

Ngan iyei ne, “Atoo, au i lok galanga ye tiap.”

Di Paresi Titor Panini Tool Tani Ye Tool Yo Ikarata I

¹³ Motong la tikaua tool tani yo mugu ngan matan kis i, in a tila pang ye di Paresi.

¹⁴ Yesoo, ye kene yo Yesu iyei tana le ben tingi a ikarata tool tani in matana le dook mata ye i, in ye lal kidi Yuda ke sungunu.

¹⁵ Motong la di Paresi tina ngan titoro tool tani. Tiyei ne, “Ai, matam nga gelei a le dook mata nga?”

Ngan tool tani in iwete pang di nen, “Isama matak ye tana yo iyei le ben tingi nga, motong la apusu matak ye ran, ngan la le dookoot nga matak rere a akamata ni ye nga.”

¹⁶ Iwete pang di nen, motong la di Paresi kapala tiyei ne, “Tool in Maro iwanga la isi, nga tiap, yesoo ikap tutu lal kiidi Yuda yo ke sungunu, in tiap.”

Bong di Paresi tina kapala tiyei ne, “Nga gelei, tool yo ke geingi sennene i, in ke bet iyei mos yo nen nga?” Ngan nen le di tapdi tiparpoto.

¹⁷ Motong la di Paresi tina ngan tiportak bet titoro tool mata kis tani, in mulu nen, “Lom tar bet tool tani yo iyei ong le matam rere i, in tool balai?”

Ngan iraua betanga kidi nen, “Ye in Maro koonoo atu.”

¹⁸ Mugu ngan tool tani in matan kis, motong la dookoot nga matan rere nga, bong di kuto maimai ke di Yuda titara lodi medana ye yo nen, ngan tiap. Le nga tiwanga pang tamana le tinana a timan.

¹⁹ Timan, motong la titor di nen, “Ai, i angru natumu tani yo kawete bet ye kene yo tinana

ipasuiu ye in nga, ngan matan kis, in naii, too? Ngan nga gelei a le dookoot ngan ikamata ni nga?”

²⁰ Ngan tamana le tinana tiyei ne, “Amru nga lomam galanga ben i natumam, inbe kene yo tinana ipasuiu ye in nga, ngan matan kis.

²¹ Bong gelei a le dookoot nga ikamata ni, inbe sei tool iyei matana nga le irere i, in amru nga lomam galanga ye tiap. Le bet nen ngan katoru. Ye in tool maiyoko, le ole ye taunu iwete pang.”

²² Ngan tool tani in tamana le tinana titattadai di Yuda, ngan la le tiwete betanga nen nga. Titattadai di nen, yesoo mugu ngan di kuto maimai ke di Yuda tiraua betanga bet kumata le tool sa iwete a ipapos ben Yesu in Kirisi nga, ngan ole tigunkala le ke bet ilo rumu kidi Yuda ke gaongo in lono lo iye di tigaua mulu tiap.

²³ Ngan ye punu in la le tool tani tamana le tinana tiyei ne, “Katoru. Ye in tool maiyoko oo.”

²⁴ Motong la di Yuda tina ngan tikiui tool tani yo matan kis in paru ki man tiwete panga nen, “Dookoot nga kuyitmaka Maro ene, inbe kuwete betanga moolmool pam ye matana. Oo kuwete, am nga lomam galanga bet tool yo kuweta i, in tool ke geingi sennene.”

²⁵ Tiwete nen, motong la iraua betanga kidi nen, “Au i lok galanga tiap bet ye in tool ke geingi sennene, too tiap. Bong so ataleu yo lok galanga ye, in nen, mugu ngan matak kis, bong dookoot nga matak rere le akamata ni ye.”

²⁶ Motong la di Yuda tina ngan titoru mulu nen, “Tool tani in iyeie soo so pong? Inbe iyei matam balai a irere nga?”

²⁷ Titoru nen, motong la iraua torungu kidi. Iyei ne, “Awete pang a kalongo koote. E nga gelei a lomu bet kalongo mulu nga? Ang nga o lomu bet kayei ben di galiunu lapau, too?”

²⁸ Tool tani in iwete nen, le nga di Paresi tina ngan katedi malmal le tiwete panga nen, “Ong in la kuyei tool tani in galiunu i. Bong am nga Mose di galiunu.

²⁹ Inbe am nga lomam galanga nen, betanga yo Mose ikap, ngan Maro iwetebes panga. Bong tool in, lomam galanga ye ni yo ipa ye, in tiap.”

³⁰ Motong la tool tani in iraua betanga kidi nen, “Tool ni la iyei matak nga le irere mulu i. E, dookoot nga kawete googoomu a kawete bet lomu galanga ye ni yo ipa ye, in tiap.

³¹ Idi nga lod galanga nen, Maro in ke bet ilongo betanga ke di tooltool yo ke geingi sennene, ngan tiap. Bong ye in ole ilongo betanga ke tool yo isung panga, inbe itoo dada le imot yo Maro lono bet itoo nga.

³² Ngan mukot yege ni le se dookoot nga, ngan talongo toko gasanga ke tool sa bet iyeie tool atu yo tinana ipasuiu ngan matan kis in le matan rere, ngan tiap.

³³ Le kumata bet tool i Maro iwanga la isi ngan tiap nga, ngan matin nga le iyei so yo nen, nga tiap.”

³⁴ Iwete nen, motong la di Paresi tiraua betanga ki nen, “Ong in ye kene yo tinam ipasui ong ye in nga, ngan kupa ye sennene la kusi nga. E nga gelei, bet kupatomonai am, too?” Motong la di Paresi tina ngan tigunkala le ke bet ilo rumu kidi Yuda ke gaongo in lono lo iye di tigaua mulu tiap.

*Di Tooltool Yo Titara Lodi Medana Tiap Nga,
Ngan Tiyei Dawa Ben Di Tooltool Mata Kis*

³⁵ Yesu ilongo betanga ke so tina yo pombe ye tool tani nga, le nga la ipusye, motong la iwete panga nen, “Ai, kutara lom medana pang Tool Moolmool ke Maro, too tiap?”

³⁶ Motong la tool tani itoru nen, “Tool mai, atorong, Tool Moolmool ke Maro, in sei? Oo, kuweta pau a nen ngan atara lok medana panga.”

³⁷ Tool tani in iwete nen, motong la Yesu iyei ne, “Tool yo dookoot kumata i, in ye tani naii la iwetewete pong i.”

³⁸ Motong la tool tani in iyei ne, “Tool Mai, au i atara lok medana pong.” Motong la igun turunu, inbe isung pang Yesu.

³⁹ Motong la Yesu iwete panga nen, “Ye punu yo au i asi tana ye i, in bet si akarata betanga ke di tooltool ye dada le urata kidi yo tiyei nga. Ngan nanga, di tooltool yo matadi kisis nga, ngan ole matadi rere a tikamata ni mulu. E di tooltool yo matadi rere a tikamata ni nga, ngan ole tiyei ben di mata kis.”

⁴⁰ Yesu iwete nen, motong la di Paresi pattu yo tinepe potai ye nga, ngan tilongo tina yo iwete nen nga, le nga titoru. Tiyei ne, “Ai, nga gelei? Kuwete bet am nga matamam nga ikisis lapau, too?”

⁴¹ Motong la iwete pang di nen, “Kumata bet matamu ngan ikisis nga, ngan matin nga le taukamu busunu yo ke sennene nga. Bong dookoot nga kawete bet matamu ngan irere a kakamata ni, le sennene kiang nangan la ikenen go ngan.”

10

Yesu In Tool Dook Mata Ke Bet Matan Kala Di Sipsip

¹ Motong la Yesu iseke betanga ki mulu a iwete pang di nen, “Awete pang moolmool nen, tool yo bet ilo pang ye di sipsip, ngan ipa ye dada ke koongoo tiap, bong irookoo sorok ye ni san a ilo pang koongoo lono i, in tool ke pinnau inbe tool ke garungunu so kidi tooltool kapala.

² Bong tool yo ipa ye dada ke koongoo a ilo pang koongoo lono i, in tool yo bet matan kala di sipsip i.

³ Ngan nen le tool yo ikodokala dada ke koongoo i, in ole iso dada panga. Lo ngan bet ikiu di sipsip ki tina ngan atu atu edi nga, ngan ole tilongo kalngana le titoo, inbe irara di a tidu pang tana.

⁴ Inbe ye kene yo bet irara di sipsip ki ye taunu tina ngan a tidu tana le imot nga, ngan ole ipa le imugu, inbe titoo, yesoo lodi galanga ye kalngana oo.

⁵ Ngan di sipsip tina ke bet titoo soroko tool san tiap. Kumata bet tool san ikiu di nga, ngan ole tikoo, yesoo di ngan lodi galanga ye kalngana tiap.”

⁶ Yesu iwete le ikatte betanga pang di Paresi nen, bong ngan lodi galanga ye betanga yo iwetewete pang di ye nga, ngan punu tiap.

⁷ Le tina iwete pang di mulu nen, “Awete pang moolmool nen. Au tauk i la dada ke koongoo yo bet di sipsip tipa ye i.

⁸ Ngan di tooltool le imot yo timugu a timan pang ye di sipsip nga, ngan di tooltool ke pinnau,

inbe di tooltool ke garungunu so kidi tooltool kapala, bong di sipsip tina tilongo kalngadi tiap.

⁹ Ngan au tauk i la dada ke koongoo i. Ngan nen le kumata sei tool bet iman yau a bet nen ngan ilo pang koongoo lono nga, ngan ole apamule ye so dook tiap yo bet igarungu i. Inbe ole ipa a ilo be isi, a bet nen ngan ikap kaningi yo bet ikan a itoka i.

¹⁰ Ngan tool yo ke pinnau i, in iman bet man ipinau di sipsip, inbe iraumata di a bet igarung di leu. Bong au i asi nga, ngan bet si akaua nepongo yo dook mata le dook mata ki taunu i, in pang di.

¹¹ “Au i la tool dook mata ke bet matak kala di sipsip i. Ngan tool dook mata ke bet matan kala di sipsip i, in ole ye taunu iraiia tinini bet ilon di sipsip ki ye.

¹² Bong kumata le tikaua tool atu a titaru bet matan kala di sipsip tina, a bet nen ngan ikap pat ye urata kootoonoo ki leu nga, ngan ye in dawa ben di sipsip tina ngan taudi moolmool, in tiap. Le ye kene yo bet ikamata gaunu gok bet iman pang ye di nga, ngan ole igege di sipsip tina sila tikino, inbe ikoo belebele a ila. Lo ngan bet gaunu gok tani in ole iman a man ikan di, inbe inin di a timayiriyiri a tikoo.

¹³ Ngan tool tani in ole ikoo a ila, yesoo ye in iyei urata bet ikap pat ye leu, le lon rru mata ye di sipsip tina, ngan tiap.

¹⁴ “Au i la tool dook mata ke bet matak kala di sipsip i. Le lok galanga ye di sipsip kiau, inbe di lodi galanga yau,

¹⁵ dawa ben yo Tamak lon galanga yau, inbe au lok galanga ye nga. Inbe ole araia tinik bet alon di

sipsip tina ngan ye nga.

¹⁶ Ngan au i di sipsip kiau kapala lapau, bong di ngan tinepe ye koongoo i tiap. Le ole akap di a timan lapau, a nen ngan ole tilongo kook, inbe man agaua di tiye di sipsip kiau kapala nga le tinepe ye budanga atu, inbe tool ataleu la bet matan kala di i.

¹⁷ Le ye punu i la le Tamak in lono pau mai san ye i, yesoo au i ole araia tinik a amata, lo ngan bet amadit le se amagur mulu.

¹⁸ Ngan tool sa ke bet iraumatau a amata le apa so, nga tiap, bong atoo au tauk lok la le ayei nen nga. Ngan au i gurana kiau ke bet araia tinik a amata, inbe gurana kiau ke bet amadit mulu le se amagur, yesoo atoo betanga yo Tamak ikap pau nga.”

¹⁹ Yesu iwete nen a di Yuda tina ngan tilongo, le nga tiparpoto mulu.

²⁰ Ngan nen le di alunu la tiyei ne, “Ai, nga gelei a kalongo tool in koonoo nga? Ye in so sidi idiwidiwoo le ngan iyei kapakapa.”

²¹ Bong ngan di diedi kapala tiyei ne, “Ngan betanga nga ke bet tool yo so sidi idiwidiwoo i, in iwetewete ye, ngan tiap. Ngan lomu balai, so sidi in ke bet iyeie tool yo matan kis in le matan rere, too?”

Yesu Iwete Bet Iye Tamana Nga Ataleu

²² Ngan gaongo maiyoko ke sungunu yo bet di Yuda lodi tut ye kene yo di sasa kidi tiso dada ke bareme ke sungunu ye i, in pombe Yerusalem. Ngan lal tani in pombe ngan igoro mou lapau.

²³ Le nga Yesu ilo bareme mai ke sungunu lono, lo ipa ye ni yo tiwete ene ye Kakawa ke Solomon i.

²⁴ Inbe di Yuda timan le man tigaua a tigaliu, inbe tiwete panga nen, “Ai, tanepe kaiye mata oo, ole nge lo kupapos pam a nen ngan lomam galanga yong? Kumata bet ong i Kirisi nga, ngan kuwete pobe pam.”

²⁵ Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Au i awete pang oo, bong ngan katara lomu medana pau tiap. Ngan mos yo ayei ye Tamak ene nga, ngan bet ipaposau pang a kakamata.

²⁶ Bong ngan katara lomu medana pau tiap, yesoo ang nga di sipsip kiau tiap.

²⁷ Di sipsip kiau nga tilongo kalngak a titoo au. Au i lok galanga ye di,

²⁸ inbe ole akaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in pang di. Ngan nen le ke bet timmata a tilledi, ngan tiap. Inbe tool sa o ke bet man ipasnak di ye bek tiap lapau.

²⁹ Yesoo, Tamak la ikap di pau i. Ye in gurana ki mai san le illos so nga le imot, le tool sa ke bet man ipasnak di sipsip nga ye Tamak bene, ngan tiap.

³⁰ Ngan au i aye Tamak nga ataleu.”

³¹ Di Yuda tilongo tina yo Yesu iwete nen nga, le nga katedi malmal a tikap pat bet tikatmate ye a imata,

³² bong ngan iwete pang di nen. Iyei ne, “Au i apitnai mos maimai alunu ke Tamak a kakamata oo. E nga mos nangai kakamata ngan lomu dook tiap ye a le kakap pat bet kakatmatau ye i?”

³³ Motong la di Yuda tina ngan tiwete panga nen, “Am nga bet amkatmatong ye urata dook mata yo kuyei nga, ngan tiap. Bong kon paseme Maro, yesoo ong i tool sorok, bong kuwete bet ong

taum in Maro. Le ye punu in la le amkap pat bet amkatmatong ye i.”

³⁴ Motong la Yesu iraua betanga kidi nen, “Betanga yo tiwodo lo ye wer kiang, ngan iwete nen, ‘Au i awete nen, ang nga maro.’[☆]

³⁵ Mugu ngan Maro iwete betanga ki pang di tooltool, ngan le iwete bet di ngan maro. Le betanga tina ngan tiwodo lo ye rau ki oo, le ke bet tagege sa a idu tana, nga tiap.

³⁶ Ngan au i, Tamak ye taunu la ipootau, inbe iwangau a le asi tana i. Bong ngan gelei a awete bet Au i Maro Natunu nga, ngan kawete bet akan paseme Maro nga?

³⁷ Kumata le bet ayei urata ke Tamak tiap nga, ngan ken katara lomu medana ye betanga kiau be.

³⁸ Bong au i ayei urata ke Tamak. Ngan nen le kumata bet katara lomu medana ye betanga kiau tiap nga, ngan katara lomu medana ye urata yo ayei nga, a nen ngan lomu galanga nen, au i Tamak inepe yau, inbe au i anepe ye Tamak.”

³⁹ Yesu iwete nen, le nga di Yuda tina ngan tikapge bet tikauu mulu a tiparama, bong ngan ilungmai di, inbe ikoo a ila.

⁴⁰ Motong la Yesu imulu a ila ngan le la ikessautu ran Yodan le ila pombe ye ni yo mugu ngan Yowan irriu di tooltool ye i. Le nga sila inepe ye ni tani,

⁴¹ inbe di tooltool alunu la timan pang ye nga. Ngan timan, motong la di tapdi tiwetewete nen, “Ai, Yowan in iyeyi toko mos sa bet iyeyi tarkilanga panga, ngan tiap, bong betanga le imot yo Yowan iwetewete ye tool i nga, ngan moolmool sa.”

[☆] **10:34** Rau ke Woungu (Buk Song) 82:6

⁴² Le ye kene tani in di tooltool yo tinepe ye ni tani nga, ngan alunu la titara lodi medana pang Yesu nga.

11

Matenge Ke Lasarus

¹⁻² Ngan tool atu yo ene Lasarus i, in mata-matenge mai ikauu. Ye in iye di lini ru nga Mata iye Madia, ngan tinepe ye malala yo ene Betani i. Ngan Lasarus lini yo Madia i, in garup tani yo bet iti so ke saliningi yo kini ki dook mata i, in ilo Tool Mai kene pono, inbe imusmus ye ye taunu kutono raunu i.

³ Le nga di lini tina ngan tiwanga pang Yesu nen, “Tool Mai, tool tani yo lom panga mai san i, in la matamatenge mai ikauu i.”

⁴ Ye kene yo Yesu ilongo bangana kidi ye in nga, ngan le iwete nen, “Matamatenge ni ke bet iyeie tool ni a imata le ipa so, ngan tiap. Bong bet nen a nen ngan di tooltool tikamata gurana mai ke Maro. Le in dada yo bet iyeie Maro Natunu ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye i.”

⁵ Ngan Yesu in lono pang Mata iye toonoo inbe Lasarus mai san,

⁶ bong ye kene yo ilongo betanga bet Lasarus in matamatenge mai ikauu nga, ngan le ila tarrai tiap. Inepe ye ke ru mulu ye malala tani yo inepe ye i.

⁷ Le nga ke ru tina ngan imot, motong la iwete pang di galiunu nen, “Ai, nga ole tamulu a tala pang tana mai Yudia mulu.”

⁸ Bong ngan di galiunu tina ngan tiwete panga nen, “Pannoongoo, dookoot sa airi ngan di Yuda

tikap malmal pong a tikapge bet tikatmatong ye pat nga. E nga gelei a bet kumulu a kula pang ni nga?”

⁹ Motong la Yesu iyei ne, “Nga gelei, manga yo ke bet ipa ye muntu le du rrai, ngan sangaul be ru, too? Ngan nen le kumata tool bet ipa kemai nga, ngan o ke bet itutu tiap, yesoo ke isini le ikamata ni ye.

¹⁰ Bong kumata tool bet ipa bong nga, ngan ole itutu, yesoo taukan sul yo bet ikamata ni ye i.”

¹¹ Yesu iwete pang di nen a imot, motong la iwete pang di mulu nen, “Tool kiidi Lasarus ni ngo iken mata. Bong ole ala, a la apoongoo a imadit.”

¹² Motong la di galiunu tiwete nen, “Tool Mai, kumata le bet iken mata nga, ngan ole mata-matenge ki imot, le tinini dook mata mulu.”

¹³ Ngan Yesu in iwetewete ye matenge ke Lasarus, bong di galiunu ngan lodi galanga tiap. Tiyeisa o Yesu iwete bet Lasarus nga o iken mata moolmool.

¹⁴ Motong la Yesu iwete pobe pang di nen, “Lasarus imata oo,

¹⁵ bong au i lok ponana yo ala nango tarrai tiap nga, a bet nen ngan kakamata soo so yo bet ayeei panga in nga, ngan ole katara lomu medana pau ye. Oo, kamadit a tala pang ye la takamata.”

¹⁶ Yesu iwete nen a imot, motong la Tomas yo tiwete ene san ye Didimus i, in iwete pang Yesu di galiunu kapala ngan nen. Iyei ne, “Ai, bet nen ngan idi lapau tamadit a taye Yesu tala, a nen ngan la tiraumatidi taye a tammata.”

Yesu Ilono Madia Iye Mata Le Lodi Iken Dook Mata

¹⁷ Ye kene yo Yesu iye di galiunu tina ngan tipa le la pombe potai pang ye malala Betani ye in nga, ngan Yesu ilongo betanga ben Lasarus bobono in titaru lo agoro lono ke di matenge a iken ye ke pai oo.

¹⁸ Ngan Betani tani in iken potai pang Yerusalem le manga mooloo tiap.*

¹⁹ Le nga di Yuda alunu la timan pang ye Mata iye Madia bet man tilon di a bet nen ngan lodi madoko ye lidi yo imata i, in be.

²⁰ Ngan ye kene tani yo Mata ilongo betanga ben Yesu la ipa dada i, motong la igege Madia sila inepe rumu, inbe ipakala a ila le la itauaraii dada.

²¹ Motong la iwete panga nen, “Tool Mai, nga yo bet kunepe ni nga, ngan matin nga le lik imata tiap.

²² Bong dookoot nga lapau, au i lok galanga nen, kumata bet kutoro Maro ye so sa nga, ngan ole ikauu pong.”

²³ Mata iwete nen, le nga Yesu iyei ne, “Lim ni ole imadit mulu le imagur.”

²⁴ Motong la Mata iwete panga nen, “Au i lok galanga nen, ole imadit mulu ye lal yo Maro itaru bet ikarata betanga kidi tooltool ye i. Yesoo, ye lal tani ngan ole Maro ipamadit di tooltool matedi a timadit mulu le imot.”

²⁵ Mata iwete nen, le nga Yesu iwete panga. Iyei ne, “Au tauk i la apamadit di tooltool mulu ye ni ke matenge i, inbe akaua nepongo dook mata pang di

---

* **11:18** Manga yo iken kataunu ye malala Betani inbe Yerusalem i, in mooloo tiap ben kilomita tol leu.

i. Ngan nen le sei tool bet itara lono medana pau inbe imata nga, ngan ole imata le ipa so tiap, bong ole imadit mulu a inepe ye nepongo dook mata tani in.

²⁶ Inbe di sima tooltool yo timagurgur go, inbe titara lodi medana pau nga, ngan o ke bet timmata le tipa so tiap. Ngan ong i kutara lom medana ye betanga kiau nga, too tiap?”

²⁷ Motong la Mata iwete panga nen, “E, Tool Mai, au i atara lok medana yong ben ong i Kirisi. Ong i Maro Natunu yo bet iwanga a isi tana i.”

Yesu Lono Pang Lasarus Le Itang

²⁸ Mata iwete nen a imot, motong la imulu a ila koonoo pang toonoo Madia a man imangunngun panga. Iyei ne, “Pannoongoo tani in iman oo, le nga itor yong.”

²⁹ Ye kene yo Madia ilongo betanga nen nga, ngan le palbe leu be imadit a ila pang ye Yesu.

³⁰ Ngan Yesu ilo pombe malala tiao, bong inepe ye ni tani yo Mata la itauaraii ye i.

³¹ Le nga di Yuda yo tiye Madia tinepe rumu lono a bet tiloni a lono iken dook nga, ngan tika-mata tina yo palbe leu be imadit a idu pang tana nga, le nga titoo a tidu. Ngan tiyeisa bet idu a ila pang ye agoro ke di matenge yo titara Lasarus bobono ye i, a nen ngan la itang ye nango.

³² Madia imale a ila pombe ye ni tani yo Yesu inepe ye i, le nga ikamata, motong la igun turunu du Yesu kene punu ke dama, inbe iwete panga. Iyei ne, “Tool Mai, nga yo bet kunepe ni nga, ngan matin nga le lik imata tiap.”

³³ Ngan Yesu ikamata tina yo itang, inbe di Yuda yo titoo a tiye timan nga, ngan titang lapau nga, le nga Yesu lon sakarungu inbe katen pas.

³⁴ Motong la itor di nen, “Ni nangai kataru ye i?”

Motong la tiwete panga nen, “Tool Mai, kuman man kumata.”

³⁵ Yesu la ikamata le nga itang.

³⁶ Ngan di Yuda tikamata tina yo itang nga, le nga tiyei ne, “Kakamata nga, ye ni lono pang tool ni mai san.”

³⁷ Bong ngan di diedi kapala tiyei ne, “Ye ni ikarata tool yo matan kis in le matan rere mulu, e nga gelei a lono bet ilono tool ni a nen ngan imata be, tiap nga?”

Yesu Ipamaditi Lasarus A Imadit Mulu

³⁸ Yesu ipa le la pombe ye agoro tani yo titara Lasarus bobono ye i, le nga lono dook tiap, inbe katen pas mulu. Ngan agoro tani in iken ke kawal madini. Inbe pat somai atu la titapulu la tikatkala agoro koonoo ye i.

³⁹ Motong la iwete pang di nen, “Oo, kapulu pat in a ikoo.”

Ngan tool tani imata in lini yo Mata i, in iwete panga nen, “Tool Mai, dookoot nga o ikini a dook tiap oo, yesoo imata a iken ye ke pai oo.”

⁴⁰ Motong la Yesu iwete panga nen, “Mugu ngan awete pong bet kutara lom medana pau, ngan ole kumata gurana mai ke Maro.”

⁴¹ Yesu iwete nen, le nga tipulu pat tani yo tikatkala agoro koonoo ye i. Motong la itada pang ete, inbe iyeyi ne, “Tamak, au i lok ponana pong yo kulongo pataraungu kiau nga.

⁴² Au i lok galanga, ong in kanakana ngan kulongo kook. Bong lok ye di tooltool yo tikododo ni nga, ngan la le awete nen, a bet nen ngan titara lodi medana nen, bet ong in la kuwangau a asi i.”

⁴³ Yesu iwete nen a imot, motong la koonoo le mai nen, “Lasarus, kupas a kusi tana!”

⁴⁴ Yesu koonoo nen, motong la Lasarus tani in imadit a ipas a isi pang tana. Ngan le ipa ye mala tina yo tipiu kene le bene le damono ye nga. Motong la Yesu iyei ne, “Kagoolook mala ngan ye, inbe kawete panga a ila.”

*Di Tooltool Maimai Kidi Yuda Tisere Dada
Yo Bet Tiraumata Yesu Ye I
(Matu 26:1-5; Maka 14:1-2; Luka 22:1-2)*

⁴⁵ Di Yuda tina yo timan bet man matadi so Madia nga, ngan tikamata so yo Yesu iyeii i, le nga di alunu la titara lodi medana panga nga.

⁴⁶ Bong di kapala ngan tila pang ye di Paresi la tiwete pang di ye so tani yo Yesu iyeii i.

⁴⁷ Motong la di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro tiye di Paresi tikiu di tooltool kuto maimai kidi Yuda yo matadi kala di ye momo le nepongo kidi nga, ngan man tigaua, inbe tiwete pang di. Tiyei ne, “Ai, nga ole taye balai? Tool ni iyei gogo mos matana matana alunu san a iyei ben tarkilanga panga oo.

⁴⁸ Kumata le tapatauu bet iyei nen nga, ngan ole di tooltool le imot titara lodi medana panga. Lo ngan bet di Rom ole timan man tigarung di tooltool kiidi le tipa ye bareme mai kiidi yo ke sungunu i.”

⁴⁹ Motong la edi atu yo ene Kepas i, in iyei tool mai ke paroranga so pang Maro ye rai tani in, in

iwete pang di nen, “Ang nga lommu galanga ye so siap yege!

⁵⁰ Ang nga lommu galanga ye dada atu yo bet ilonang, in lapau? Dada dook mata in nen: Kumata bet tool atu ikol di tooltool kiidi a imata nga, ngan ole di tooltool kiidi le imot sa tilledi tiap.”

⁵¹ Kepas iwete betanga nen ye ye taunu lono tiap, bong iyei tool kuto mai ke paroranga so pang Maro ye rai tani in, ngan la le iwete betanga ben di Maro koonoo ye Yesu yo bet imata a nen ngan ilon di Yuda i.

⁵² Ngan imata nga, ngan bet ilon di Yuda leu tiap, bong bet igaua Maro di natunu le imot yo timayiriyiri a tinepe nin la nin nga, a bet nen ngan man tigaua ye budanga atu.

⁵³ Le nga ye ke tani in a ilo nga, ngan di tooltool maimai kidi Yuda tigaua a tirau betanga, inbe tisere dada yo bet tiraua Yesu ye a imata i.

⁵⁴ Ngan nen le Yesu ipa mallangana mulu la di Yuda matadi tiap, bong igege ni tani in, inbe ila inepe ye ni atu yo iken potai pang ye ni soorookoonoo i. Ila pombe, motong la iye di galiunu sila tinepe ye malala atu ke ni tani yo ene Epraim i.

⁵⁵ Ye kene tani in lal maiyoko kidi Yuda yo bet lodi tut ye Paskimoolooningi ke Maro i, in potai bet pombe. Le nga di Yuda yo tinepe ye malala kapala nga, ngan alunu tilo pang Yerusalem bet lo titoo momo kidi Yuda a di tapdi tiyei di le tinidi galanga ye Maro matana mugu ngan, lo ngan bet lal ke Paskimoolooningi tani in pombe.

⁵⁶ Tilo, motong la matadi saraia Yesu, ngan tika-mata tiap. Le nga tilo tikodo koongoo lono ke

bareme mai ke sungunu, inbe di tapdi tipartortor. Tiyei ne, “Ai, nga lomu tar balai? Ole ise ye lal maiyoko ke sungunu i lapau, too tiap?”

⁵⁷ Bong ngan di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro tiye di Paresi tikap betanga pang di tooltool nen, kumata le sei tool lon galanga ye Yesu bet inepe ngai nga, ngan bet iwete pang di a bet nen ngan tikauu a tiparama.

12

Madia Iti So Kini Ki Dook Mata Lo Yesu Kene (Matiu 26:6-13; Maka 14:3-9)

¹ Ke limi be atu mulu la iken go pang dama nga, lo ngan bet lal ke Paskimoolooningi Ke Maro, in pombe. Ye kene tani in Yesu ipa le la pombe Betani, ye malala ke Lasarus, tool tani yo ipamaditi mulu ye ni ke matenge i.

² Motong la di tooltool ke malala tani in tiyeie kanningi atu a bet nen ngan tikanen ye Yesu, inbe lodi ponana ye. Le nga Mata iso kanningi a bet imalimi di ye, inbe Lasarus la iye di tooltool yo tiye Yesu tikan so nga, ngan tiwur ye kakawa ke kanningi so.

³ Motong la Madia lo ikaua so ke saliningi yo tika rata ye kai nad le pat ki mai san i, in a isi le si itioo lo Yesu kene pono, inbe imusmus kene ye ye taunu kutono raunu. Ngan so ke saliningi tani in kini ki dook mata san le ingaua rumu lono mai in le imot.

⁴ Bong Yesu di galiunu tina ngan atu, yo ene Yuta Iskariot, tool tani yo bet pang dama ni ngan ole itara Yesu la di koi ki bedi i, in iwete nen,

⁵ “Ona tiap! Nga gelei takaua so ke saliningi ni a tayawari tiap nga? Nga yo bet tayawari nga, ngan matin nga le takap pat silba* ben 300, lo ngan bet takap pat tina ngan pang di tooltool yo ballingadi tiap nga.”

⁶ Ngan Yuta tani in lono ye di tooltool yo ballingadi tiap nga, ngan la le iwete nen, ngan tiap. Bong iwete nen nga, yesoo ye in tool pin-nauene. Ngan ye in urata ki ke bet matan kala depe ke pat kidi, bong kanakana ngan ye taunu ipinau pat tina yo titartar lo ye depe tani nga.

⁷ Yesu ilongo tina yo iwete nen nga, le nga iyei ne, “Ai, kagege sila inepe! Ye in itarmosaia so in pang lal yo bet amata ngan tikaatau a tikelmai au ye i.

⁸ Di tooltool yo ballingadi tiap nga, ngan kanakana ngan ole kaye di kanepa, bong au i o ke bet ayang tanepe ye ke yo kanakana, ngan tiap.”

Di Tooltool Maimai Ke Paroranga So Pang Maro Tiraau Betanga Bet Tiraumata Lasarus

⁹ Ye kene tani in, di Yuda malala mai la lodi galanga ye Yesu yo inepe Betani nga, le nga tila bet la tikamata. Ngan lodi bet la tikamata Yesu leu tiap, bong bet la tikamata Lasarus yo Yesu ipamaditi mulu ye ni ke matenge, in lapau.

¹⁰ Le nga di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro ngan tikaata betanga bet ole tiraumata Lasarus a imata lapau.

---

* **12:5** Ngan pat silba atu in ben pat ke bet tayimi tool atu ye urata kootoono ki ye ke atu yo ikau urata ye i.

¹¹ Yesoo, di Yuda alunu la tikamata so yo Yesu iyeii ye Lasarus i, le nga tigege di kuto maimai tina, inbe tila le la titara lodi medana pang Yesu nga.

*Yesu Lo Pombe Yerusalem Ngan Di Tooltool Tiy-itmaka Ene
Ben Ye In Tool Kuto Mai Atu*

(Matiu 21:1-11; Maka 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Tinepe a mongmongini ki, le nga di tooltool malala mai tina yo tilo Yerusalem bet lo tikamata lal maiyoko ke sungunu tani nga, ngan tilongo bingi ben Yesu la ipa dada i nga bet se pombe Yerusalem.

¹³ Motong la di tooltool tina ngan tikap so dawa ben kautuku raunu a tipakala a tidu pang diki bet du tikamata. Le nga du tikamata, motong la koodi le mai nen.

“Tayitmaka Maro ene!

Maro ole iyei urata dook mata pang tool yo isi ye Tool Mai ene i.✧

Maro ole iyei urata dook mata pang tool yo iyei kuto mai a bet matan kala tana kidi Isrel le imot i.”

¹⁴ Ngan Yesu ikaua asara ke solanga di tooltool yo ene donki i, in kase paunu atu man iwur pono, inbe ipa ye a ilo pang Yerusalem. Ngan iyei nen le iyei betanga tina yo tiwodo lo ye Rau ke Maro nga, ngan iwete nen,

¹⁵ “Ang di tooltool ke malala mai Yerusalem yo iken ye kawal Saion i, ken katattadai be! Kakamata, tool kuto mai kiang yo bet matan kala tana mai kiang le imot i,

---

✧ **12:13** Rau ke Woungu (Buk Song) 118:25-26

in ye la iwur ye donki kase paunu atu in pono,
a ise i.”☆

16 Ngan kulkulunu yege nga, ngan di galiunu lodi galanga ye betanga tina ngan punu tiap. Bong ye kene yo Yesu imadit mulu a Maro iyeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti nga, motong la lodi tut betanga yo mugu ngan tiwodo a ilo ye Rau ke Maro ye nga, ngan iwete ye Yesu. Inbe ye kene tani in lodi tut ye so le imot yo di tooltool tiyei panga ngan lapau.

17 Ngan ye kene yo Yesu koonoo pang Lasarus a imadit mulu ye ni ke matenge nga, ngan di tooltool malala mai la tiye Yesu tinepe nga. Ngan la le di tooltool tina ngan timadit a tikaua bingi ye so tani yo Yesu iyeii i, in pang di tooltool.

18 Ngan nen le di tooltool alunu la tilongo betanga ke mos tani yo Yesu iyeii a bet iyei ben tarkilanga panga i, le nga timadit a tipakala a tidu pang diki le du titauaraii dada.

19 Di Paresi tikamata di tooltool tina yo tiyei nen nga, le nga di tapdi tiwetewete nen, “Kakamata nga, dookoot nga idi nga o tayeie so siap, yesoo di tooltool le imot la titoo nga.”

Yesu Iwete Ye Matenge Ki

20 Di tooltool malala mai tina yo tilo pang Yerusalem bet lo tisung ye lal maiyoko ke sungunu tani nga, ngan di tooltool kapala ngan di Girik.

21 Le nga di Girik tina ngan tila pang ye Pilip, tool ke malala Betsaida yo iken ye tana mai Galili i. Tila ye, motong la tiwete panga nen, “Tool mai, am nga lomam bet amkamata Yesu pa.”

☆ 12:15 Sakaria (Sekaraia) 9:9

²² Le nga Pilip la iwete pang Antares, motong la yeru timadit a tila la tiwete pang Yesu nga.

²³ Motong la Yesu iraua betanga kidi yeru nen, “Lal yo Maro bet iyeie Tool Moolmool ke Maro ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye i, in dookoot nga la pombe nga.

²⁴ Awete pang moolmool nen, kumata bet tool atu ipe dingding patunu du tana lono tiap nga, ngan ole isup tiap le kanono tani yo ataleu in la bet iken i. Bong kumata bet ipe du tana lono le kulini ibi nga, ngan ole isup a ipu le itar kanono alunu belebele.

²⁵ Ngan nen le kumata tool atu bet lono pang nepongo ki ke tana i mai san nga, ngan ole ilene. Bong kumata tool atu bet iwala murini pang nepongo ki ke tana i nga, ngan ole ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i.

²⁶ Le kumata sei tool bet ilonau a iyei urata dawa ben kapraingi kiau nga, ngan ole itoo au. Ngan nen le ni nangai yo bet anepe ye i, in ole ye inepe ye lapau. Inbe Tamak ole iyitmaka tool tani yo bet iyei urata kiau i, in ene.”

²⁷ Motong la Yesu iwete mulu nen, “Dookoot nga au i lok sakarungu san, le nga ole awete balai? Ole bet ayei ne, ‘Tamak, kulonau a kukutaka so yo bet pombe pang yau dookoot i?’ Tiap! Au i ke bet awete nen tiap, yesoo ye punu in la le asi tana ye i, a bet lal ke so moonoo nen nga, ngan pombe pang yau.

²⁸ Le Tamak, ong taum kuyeie em le ilo ete ke bet di tooltool tipayitong ye!”

Yesu iwete nen, motong la tool atu kalngana iwetewete ke malala ke Maro a isi nen, “Au i ayeie

ek le ilo ete ke bet di tooltool tipayitau ye oo, inbe ole ayei nen mulu.”

²⁹ Ngan di tooltool malala mai tina yo tikododo potai ye Yesu nga, ngan tilongo, le nga tiyei ne, “Ai, looloo la itara i.” Bong ngan di tooltool kapala tiyei ne, “Tiap! Bangabangana ke Maro atu la iwetewete panga i.”

³⁰ Tiwete nen, motong la Yesu iyei ne, “Betanga yo dookoot si kalongo nga, ngan isi bet si ilonau tiap, bong bet ilonang.

³¹ Dookoot nga i lal yo Maro bet ikarata betanga kidi tooltool ke tana i ye dada dook tiap kidi yo tiyei nga. Inbe ye in ole inganga tool yo iyei kuto mai a bet matan kala tana mai i le imot i, in a ikoo.

³² Ngan au i dookoot nga anepe ye tana i, bong pang dama ni bet tiyitmakau le lo atuku kai palasingi kaini nga, ngan ole agaua di tooltool le imot a timan pang yau.”

³³ Yesu iwete nen ngan bet nen a ye taunu ipa-posi ye dada yo bet imata ye i.

³⁴ Le nga di tooltool malala mai tina ngan tilongo, le tiyei ne, “Am nga lomam galanga bet wer ke Maro iwete nen, bet Kirisi in ole inepe nen a tala. E nga gelei a kuwete bet ole tiyitmaka Tool Moolmool ke Maro nga? Ngan Tool Moolmool ke Maro in sei?”

³⁵ Motong la Yesu iwete nen, “Awete pang nen, lal mooloo tiap la bet sul iken kataunu yang nga. Le sul bet ikenen yang nen go nga, ngan kapa ye lulngana, a bet nen ngan todo idukang be. Yesoo, kumata le tool bet ipa todo lono nga, ngan ole lon galanga ye ni nangai yo bet ipa pang ye i, in tiap.

³⁶ Le dookoot nga ye kene yo sul tani in ikenen yang go nga, ngan katara lomu medana pang sul tani a bet nen ngan kayei ben sul di natunu.” Yesu iwetewete pang di tooltool tina nen a imot, motong la igege di sila tinepe, inbe itarkoolene ye di a ipa a ila.

Di Yuda Alunu San La Titara Lodi Medana Pang Yesu Tiap Nga

³⁷ Yesu iyei kaiye mos alunu a iyei ben tarkilanga panga bet di tooltool tikamata, bong titara lodi medana panga pitiap yege.

³⁸ Ngan iyei nen nga, ngan le lo iyei betanga ke Maro koonoo yo Esai in iwodo nga, le itar kanono moolmool. Ngan Esai tani in iwete nen, “Tool Mai, sei bet itara lono medana ye betanga kiam i, inbe sei bet ikamata gurana kiong yo kupapos ye urata yo kuyei nga? Tool siap yege.”[☆]

³⁹ Ngan ye punu yo titara lodi medana pang Yesu ye tiap in nen, yesoo Esai iwodo betanga san mulu in iwete nen,

⁴⁰ “Maro iyei matadi le tikamata ni tiap, inbe ipammata lodi le lodi galanga ye so siap. Ole nen ngan matadi nga tikamata so ye, inbe lodi galanga ye betanga punu, ngan ole tiportak lodi a timulu pang yau a bet nen ngan akarata di le dook mata.”[☆]

⁴¹ Esai in iwete nen, yesoo ikamata bet pang dama ni ngan gurana mai ke Yesu ole iyeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye, ngan la le iwete betanga nen ye nga.

[☆] **12:38** Esai (Aisaia) 53:1   [☆] **12:40** Esai (Aisaia) 6:10

⁴² Ye kene tani in di tooltool yo titara lodi medana pang Yesu nga, ngan kapala ngan di kuto maimai lapau. Bong titattadai di Paresi, le lodi bet tipapos lo medana kidi tina ngan ila mallangana tiap, yesoo ole nen ngan di Paresi tigunkala di le ke bet tilo rumu kidi Yuda ke gaongo in lono lo tiye di tigaua mulu tiap.

⁴³ Ngan di Paresi tina ngan lodi pang dada yo bet di tooltool tiyitmak edi ye, in mai san, bong lodi pang dada yo Maro bet iyitmak edi ye, in tiap.

⁴⁴ Motong la Yesu iwete le maimai nen, “Sei tool bet itara lono medana pau nga, ngan ye in itara lono medana pau leu tiap, bong itara lono medana pang Tamak yo iwangau a asi i, in lapau.

⁴⁵ Inbe sei tool yo ikamata i, in ikamata Tamak yo iwangau a asi i.

⁴⁶ Ngan au i asi ye tana i nga, ngan dawa ben sul, a bet nen ngan di sima tooltool bet titara lodi medana pau nga, ngan o ke bet tinepe ye ni todo lono mulu tiap.

⁴⁷ Le kumata sei bet ilongo betanga kiau le itoo tiap nga, ngan au tauk i o ke bet apaposi ye urata dook tiap ki yo iyeei i, a bet nen ngan Maro iyemenaii ye, ngan tiap. Yesoo, au i asi nga bet si apapos di tooltool ke tana i ye urata dook tiap kidi yo tiyei nga tiap, bong asi nga bet si akap di a apamulu di ye so dook tiap yo bet igarung di i.

⁴⁸ Bong sei tool bet ikap betanga kiau a iparama tiap, inbe iwala murini pau nga, ngan betanga kiau tina yo awete nga, ngan ole ipaposi ye urata dook tiap ki yo iyeei i, a bet nen ngan Maro iyemenai ye lal yo itaru bet ikarata betanga kidi tooltool ye i.

⁴⁹ Ngan au i awete sorok betanga nga ye au tauk lok tiap, bong Tamak yo iwangau a asi i, in ye la ikap betanga nga pau bet awete, inbe iwete nin dada yo bet awetewete ye i.

⁵⁰ Le lok galanga nen, betanga ke Tamak nga, ngan ke bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in pang di tooltool. Ngan nen le betanga tina le imot yo awete nga, ngan atoo Tamak koonoo ye betanga yo iwete pau bet awete nga.”

13

Yesu Ingas Di Galiunu Kedi

¹ Ngan ke ataleu iken go pang dama, lo ngan bet lal maiyoko kidi Yuda yo bet lodi tut ye Paskimoolooningi ke Maro i, in pombe. Le nga Yesu lon galanga nen, lal ki yo bet igege tana i inbe imulu a ilo pang ye Tamana i, in iman potai oo. Ngan kulkulunu yege le ise ye kene tani in nga, ngan Yesu lono mai san pang di tooltool ki ye taunu yo tinepe ye tana i. Inbe ye kene yo bet lo imata ye i, in ipitnaia dada yo bet lono pang di mai le mai san moolmool ye i.

² Le nga rrai a Yesu iye di galiunu tigaua bet tikan so. Ngan tool kuto mai kidi so sidi in idiwidiwi Yuta Iskariot, yo Simon natunu i, in lono a bet nen ngan itara Yesu la di koi ki bedi i.

³ Ngan Yesu in lon galanga nen, ye in Tamana itar so tina nga le imot la bene bet iyei tool kuto mai a matan kala. Inbe lon galanga nen, ye in Maro iwanga la isi nga, le ole imulu a ilo pang ye Maro.

⁴ Le nga Yesu iwulai kaningi so, inbe imadit tina le idudu sousoungu mooloo ki in du tana, inbe ikap manmaningi pattu a iwitkala lo galini.

⁵ Motong la iti ran du ye omai atu, inbe imadit ye ngasingi di galiunu tina ngan kedi a imanman ye manmaningi yo iwitkala lo galini i.

⁶ Ngan iyei nen le la pombe ye Simon Pita, le nga Pita imadit tina le itoru nen, “Tool Mai, ngan lom balai, ole kungas kek, too?”

⁷ Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “So yo ayei nga, dookoot nga ong i lom galanga ye tiap, bong pang dama ni nga, ngan ole lom galanga ye.”

⁸ Le nga Pita iwete panga nen, “Atoo, au i o ke bet amalum pong bet kungas kek pitiap yege.”

Pita iwete nen, motong la Yesu iyei ne, “Kumata le bet angas kem tiap nga, ngan ong i o ke bet kunepe yau tiap.”

⁹ Le nga Simon Pita iyei ne, “Tool Mai, bet nen nga, ngan kungas kek leu be, bong kungas bek inbe kutok lapau.”

¹⁰ Motong la Yesu iwete panga nen, “Tool bet irriu koot nga, ngan ke bet irriu mulu tiap, bong ole ingas kene leu, inbe tinini mai i igalanga le imot. Ngan ang nga tinimu igalanga oo, bong ang nga le imot tiap.”

¹¹ Ngan Yesu in lon galanga ye tool yo bet itaru la di koi ki bedi in oo. Ngan ye punu in la le iwete bet di le imot ngan tinidi igalanga tiap nga.

¹² Yesu ingas di galiunu tina ngan kedi a imot, motong la isousou mulu ye sousoungu mooloo ki tani, inbe imulu la iwur ye nene. Motong la itor di nen, “Ai, ang nga lomu galanga ye soo so yo ayeii pang in lapau, too?”

13 Ang nga kakiu au ye ‘Pannoongoo’ inbe ‘Tool Mai’ nga, ngan kawete gorrau le dook mata, yesoo au i urata kiau tina nangan.

14 Le kumata bet au i Tool Mai inbe Pannoongoo kiang la angas kemu nga, ngan ole ang lapau, kayei nen a kangas di diemu kapala kedi.

15 Ngan au i ayei dada nen pang nga, ngan bet nen a matamu too, inbe ang lapau ole kayei dada dawa ben yo ayei pang nga.

16 Awete pang moolmool nen, tool yo iyei urata ben kapraingi i, in ene mai le illoso tool mai ki, in tiap. Inbe tool yo tool san iwanga ye urata i, in ene mai le illoso tool yo iwanga i, in tiap lapau.

17 Ngan dookoot nga ang ngan lomu galanga ye dada yo ayeii pang, in punu oo. Le kumata bet katoo dook nga, ngan Maro ole iyei urata dook mata pang.

18 “Betanga yo au i awete nga, ngan pang ang le imot tiap, yesoo au tauk i lok galanga ye di tooltool yo apootoo di pau nga. Bong dookoot bet nen a betanga yo iken ye Rau ke Maro i, in ole kanono pombe moolmool. Ngan betanga tani in iwete nen, ‘Tool yo amru amkan porong i, in ole iyitmaka kene bet iyirtoo au ye.’✧

19 “Ngan so yo dookoot awete pang ye nga, ngan kanono pombe moolmool tiao. Bong au i lok bet aso talngamu ye, a bet nen ngan pang dama ni bet pombe nga, ngan ole katara lomu medana nen bet Au I Tool Tani Yo Inepe Nen I.

20 Le awete pang moolmool nen, kumata sei tool bet ikaua tool yo awanga a ila, in a iyei dada dook

---

✧ 13:18 Rau ke Woungu (Buk Song) 41:9

mata panga nga, ngan tool in ben iyei dada dook mata nen pau lapau. Inbe sei tool bet iyei au dook mata nga, ngan tool in iyei dada yo nen ngan pang Tamak yo iwangau a asi i, in lapau.”

Yuta Itara Yesu La Di Koi Ki Bedi

(Matiu 26:20-25; Maka 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Yesu iwete pang di galiunu nen a imot, inbe ikanamarii ngan lon sakarungu san. Motong la iwete pobe pang di nen, “Awete pang moolmool nen, ang tina nga atu la bet itarau la di koi kiau bedi i.”

²² Iwete nen, le nga di galiunu tina ngan lodi sarrara le matadi ikenen ye di diedi, inbe lodi kaua urata nen, ngan iwete nen ye sei.

²³ Ngan di galiunu tina ngan atu yo Yesu lono panga mai san i, in iwur potai pang ye lapau.

²⁴ Le nga Simon Pita iyei tomonai ye kutono pang ene tani bet itoru, ngan sei iwete nen ye i.

²⁵ Motong la galiunu tani, in irusu le la itadana Yesu, inbe itoru mos leu nen, “Tool Mai, ngan sei kuwete nen ye i?”

²⁶ Le nga Yesu iyei ne, “Nga ole atepala porong kasin, inbe aroro ye sur yo iken omai lono i, lo ngan bet akap pang ang tina nga atu. Ngan ye in tool tani yo awete nen ye i.” Motong la ikap porong kasin a iroro ye sur, inbe ikap pang Yuta Iskariot yo Simon natunu i.

²⁷ Ye kene yo Yuta tani in ikap porong tina ngan ye in nga, ngan le Satan idewe a ilo lono.

Motong la Yesu iwete panga nen, “Soo so yo lom bet kuyei i, in kuyei tarraii.”

²⁸ Yesu iwete panga nen, le nga di diede kapala yo tiye tiwur ye kakawa ke kaningi so nga, ngan

tilongo, bong ngan lodi galanga ye betanga yo Yesu iwete ngan punu tiap.

²⁹ Ngan Yuta tani in matan kala depe kidi yo ke pat i, le nga di tooltool kapala tiyeisa o Yesu iwete panga bet la iyimi kaningi man tikan ye lal maiyoko ke sungunu tani, too bet la ikap so pang di tooltool yo ballingadi tiap nga.

³⁰ Ngan Yuta ikap porong kasin tina ngan a ikan, le tina palbe leu inbe ipas a idu pang tana. Ngan bong oo.

Yesu Iwete Wer Paunu Pang Di Galiunu

³¹ Yuta ipas a idu tana a ila, motong la Yesu iwete nen, “So yo dookoot nga bet pombe pang ye Tool Moolmool ke Maro i, in ole iyeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye. Inbe urata ki yo bet iyeii i, in ole iyeie Maro ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye lapau.

³² Ngan kumata bet iyeie Maro ene le ilo ete nga, ngan Maro ye taunu ole iyeie Natunu tani in ene le ilo ete nen lapau. Le mooloo tiap Maro ole iyeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye.”

³³ Motong la iwete mulu nen, “Di natuk nga, ole ayang tanepe kasin, lo ngan bet kaserau. Ngan betanga i mugu ngan aweta pang di Yuda oo, ngan nanga dookoot nga aweta pang nga. Le malala yo bet alo pang ye i, in ang nga o ke bet kalo ye tiap.

³⁴ Le dookoot nga bet awete wer paunu pang nen: Lomu pang di diemu mai san. Ngan au i lok pang mai san, le katoo dada gaongo leu a lomu pang di diemu mai san nen lapau.

³⁵ Kumata bet lomu pang di diemu mai san nen nga, ngan ole di tooltool le imot lodi galanga ben ang nga di galiuk moolmool.”

³⁶ Yesu iwete nen, le nga Simon Pita itoru. Iyei ne, “Tool Mai, nga bet kulo pang ngai?”

Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Malala yo bet alo pang ye i, in dookoot nga ong i o ke bet kutoo au a aru talo ye tiap. Bong pang dama ni nga, ngan ole kutoo au le kuse ye.”

³⁷ Motong la Pita itoru mulu nen, “Tool Mai, nga gelei a dookoot nga ke bet atoo ong tiap nga? Au i ole araia tinik bet alonong a amata.”

³⁸ Pita iwete nen, motong la Yesu iyei ne, “Ong i lom tar bet ole kuraia tinim moolmool bet kulonau a kumata, too? Ngan awete pong moolmool nen, bong katai nga, ngan ole tareke itang tiao, inbe kupataukala a kuwete le patol bet ong i lom galanga yau tiap.”

14

Yesu In Dada Ke Bet Di Tooltool Tipa Ye A Tilo Pang Ye Tamana

¹ Motong la Yesu iwete pang di galiunu mulu nen, “Ai, lomu sakarungu be. Bong katara lomu le imede pang Maro, inbe katara lomu le imede pau lapau.

² Rumu ke Tamak ni, lono sokalanga alunu san. Le nga amugu a alo nga, ngan bet lo akarata ni pang. Ngan yo bet betanga i moolmool tiap nga, ngan matin nga le awete nen pang tiap.

³ Kumata le bet alo akarata ni pang le imot nga, ngan ole amulu a asi bet si akau ang, a bet nen

ngan ang lapau ayang talo le lo tanepe ye ni yo bet anepe ye i

⁴Ngan ang nga lomu galanga ye dada ke malala yo bet alo pang ye i.”

⁵Yesu iwete nen, motong la Tomas itoru. Iyei ne, “Tool Mai, am nga lomam galanga ye ni yo bet kulo pang ye, in tiap. Le nga ole amyei balai bet lomam galanga ye dada ki nga?”

⁶Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Au tauk i dada, inbe betanga moolmool ke Maro, inbe nepongo dook mata yo taukan motingi i. Le tool atu sa ke bet ilo pang ye Tamak ye dada san tiap, bong ye autaleu.

⁷Kumata bet lomu galanga yau moolmool nga, ngan matin nga le lomu galanga dook ye Tamak lapau. Le dookoot katai a ilo nga, ngan la bet lomu galanga ye, inbe kakamata nga.”

⁸Motong la Pilip iwete panga nen, “Tool Mai, bet kupitnaia Tamam pam nga, ngan ole ige lomam.”

⁹Le nga Yesu iyei ne, “Ona tiap! Pilip, au i ayang tanepe kaiye san, e nga lom galanga yau tiao, too? Kumata sei tool bet ikamatau koot nga, ngan ye in ikamata Tamak oo. E nga gelei a kuwete bet apitnaia Tamak pang nga?”

¹⁰Nga gelei, o kutara lom medana ye betanga kiau yo awete bet au i anepe ye Tamak, inbe Tamak inepe yau, ngan tiap, too? Ngan betanga yo awete pang nga, ngan au tauk i akap ye lok la awete, ngan tiap, bong Tamak yo inepe yau i, in ye taunu la iyei urata ki i.

¹¹Le katara lomu medana ye betanga yo awete bet au i anepe ye Tamak, inbe Tamak inepe yau i. Bong kumata le bet kayei nen tiap nga, ngan

lomu tut ye mos yo ayei ngan leu, a bet nen ngan ipamadit lomu ngan katara lomu medana ye.

¹² Awete pang moolmool nen, kumata sei tool bet itara lono medana pau nga, ngan ole iyei urata yo dawa ben ayei nga. Inbe ole iyei urata maimai le illos yo ayei nga, yesoo au i nga bet alo pang ye Tamak.

¹³ Inbe soo so yo kator ye, ye au ek nga, ngan ole ayei, a bet nen ngan ayeie Tamak ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye.

¹⁴ Ngan nanga, soo so bet ang nga kator ye, ye au ek nga, ngan ole ayei.”

Yesu Ipamede Betanga

Bet Ole Iyawara Maro Amunu Silene A Isi

¹⁵ Motong la Yesu iwete mulu nen, “Kumata le bet ang nga lomu pau mai san nga, ngan ole katoo betanga kiau yo akap pang nga.

¹⁶ Inbe au i ole atoro Tamak, a nen ngan iyawara Loningi san mulu pang bet inepe yang ye ke tina yo kanakana nga le imot.

¹⁷ Ngan Loningi tani in Maro Amunu yo bet si ipapos betanga moolmool ke Maro pang i. Le di tooltool ke tana i nga, ngan o ke bet tikauu tiap, yesoo di ngan tikamata tiap, inbe lodi galanga ye tiap lapau. Bong ang nga lomu galanga ye, yesoo inepe yang, inbe ole inepe lomu lapau.

¹⁸ Au i ke bet agegang le si kanepesorok dawa ben kase madunu, ngan tiap, bong ole amulu a asi pang yang.

¹⁹ Ngan nanga, ole tanepe le mooloo tiap, inbe di tooltool ke tana i tikamatau mulu tiap, bong ang nga ole kakamatau, yesoo, au i ole amadit mulu le

anepe ye nepongo yo dook mata i. Ngan nen le ang lapau ole kanepe ye nepongo dook mata tani.

²⁰ Ye kene tani in ang nga ole lomu galanga nen, au i anepe ye Tamak, inbe ang ngan kanepe yau, inbe au anepe yang.

²¹ Ngan nen le sei tool bet ikap betanga kiau nga a iparama, inbe itoo nga, ngan ye in tool tani yo lono pau mai san i. Inbe tool tani yo lono pau mai san i, in Tamak ole lono panga mai san. Inbe au lapau ole lok panga mai san, le ole au tauk apitnai au panga.”

²² Yesu iwete nen, motong la Yuta Iskariot tiap, bong Yuta san in itoro Yesu nen, “Tool Mai, nga gelei a ong taum kupitnai ong pam, bong lom bet kupitnai ong pang di tooltool ke tana i tiap nga?”

²³ Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Kumata sei tool bet lono pau mai san nga, ngan ole itoo betanga kiau yo apatomonai ang ye nga. Ngan nen le Tamak ole lono panga mai san, inbe ole amru amsi a si amnepe ye tool in.

²⁴ Bong sei tool bet lono pau mai san tiap nga, ngan ke bet itoo betanga kiau yo apatomonai ang ye, ngan tiap. Ngan betanga yo awete pang a kalongo nga, ngan au tauk betanga kiau tiap, bong ke Tamak yo iwangau a asi i.

²⁵ “Ngan ye kene yo ayang tanepe ye i, ngan awete pang ye so tina ngan le imot oo.

²⁶ Bong Loningi tani yo bet Tamak iwanga le ipa ye ek a isi i, in Maro Amunu Silene. Ye in ole ipatomonai ang ye so nga le imot, inbe ole ipamadit lomu a nen ngan lomu tut ye so le imot yo awete pang ye nga.

²⁷ Ngan au i nga bet agegang a alo, le kanepi ye lo silene yo kiau i. Ngan lo silene kiau yo bet akauu pang i, in dawa ben ke di tooltool ke tana i yo tiyei pang di diedi, nga tiap. Le ken katattadai a lomu sakarungu be.

²⁸ “Ang nga kalongo yo awete pang nen, ‘Au i ole agegang a alo, bong ole amulu pang yang a asi.’ Kumata le bet lomu pau mai san nga, ngan ole lomu ponana yo bet alo pang ye Tamak nga, yesoo Tamak in ene mai san le illosau.

²⁹ Ngan lok bet awete pang mugu ngan, lo ngan bet so tani in pombe, a bet nen ngan ye kene yo bet pombe ye in nga, ngan ole katara lomu medana pau.

³⁰ Le au i o ke bet ayolo betanga mata tiap, yesoo tool kuto mai yo matan kala tana i, in ye la iman i. Ngan ye in taukan gurana yo bet iyeie so sa pau nga.

³¹ Bong au i bet ayei nen a bet nen ngan di tooltool ke tana i lodi galanga nen, au i lok pang Tamak mai san, ngan la le atoo koonoo bet ayei soo so yo iwete pau ye bet ayei nga.”

Yesu iwete pang di nen a imot, motong la iyei ne, “Oo, kamadit. Tagege ni a tala.”

15

Yesu In Ooroo Wain Kaini

¹ Yesu iwete nen a imot, motong la iwete pang di galiunu mulu nen, “Au i ooroo yo ene wain i, in kaini moolmool, inbe Tamak in kumu taunu.

² Ngan wain bene le imot yo ipu tiap nga, ngan Tamak ole ingedekat du tana. Inbe bene le imot yo ipu nga, ngan ole isolai le imallanga, a bet nen

ngan isudud paunu mulu nga, ngan ipu le kanono alunu belebele.

³ Ngan ang nga ben ooro wain bene yo kumu tamana isolai le imallanga nga, yesoo ang ngan katara lomu medana ye betanga yo awete pang nga.

⁴ Le ang nga kanepé yau nga, ngan au i ole anepe yang nen lapau. Ngan kumata le wain bene atu bet iso ye wain kaini le imede tiap nga, ngan o ke bet ye taunu ipu a itar kanono, ngan tiap. Ngan gaongo leu, kumata le ang ngan kanepé yau le kamede tiap nga, ngan o ke bet kayeie so siap lapau.

⁵ “Au i ooro wain kaini, inbe ang ngan dawa ben wain bene. Ngan kumata tool bet inepe yau le imede inbe au anepe ye nga, ngan ole urata ki yo iyei, ngan itar kanono dook mata. Bong kumata bet inepe yau tiap nga, ngan o ke bet iyeie so siap lapau.

⁶ Kumata le tool atu bet inepe yau le imede tiap nga, ngan ole dawa ben kai bene yo tingedekati a tikatte le iwod i. Ngan kai bene yo nen nga, ngan ole di tooltool tiwinnoko, inbe tikatte lo ei lono a ei ikan.

⁷ Bong kumata bet kanepé yau le kamede, inbe kaparama betanga kiau a kato dook nga, ngan soo so yo lomu bet katorau ye nga, ngan ole akap pang le imot.

⁸ Inbe ye kene yo bet kayei so nen le itar kanono nga, ngan ole ipaposang ben ang ngan di galiuk moolmool. Le ye dada in la bet kayeie Tamak ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye i.

⁹⁻¹⁰ “Au i lok pang mai san, dawa ben Tamak

yo lono pau mai san i. Ngan kumata le bet katoo betanga kiau yo akap pang nga, ngan ole lok pang mai san, dawa ben yo atoo betanga ke Tamak nga, ngan le Tamak lono pau mai san nga. Ngan nen le kaparama dada tani yo bet lok pang mai san ye i, in le imede.

¹¹ “Ngan au i awete pang ye so nga le imot, a bet nen ngan ayeie ang le lomu ponana dawa ben au i. Le moolmool, lo ponana kiang tani in ole mai le mai san.

¹² Le betanga kiau yo bet katoo ngan nen: Lomu pang di diemu mai san, dawa ben yo au i lok pang mai san nga.

¹³ Kumata tool atu bet lono pang di tooltool ki mai san, le ye taunu iraiia tinini bet imata a ilon di ye nga, ngan ye in ipitnail ben dada ki yo bet lono pang di tooltool ki ye mai san i, in illos dada yo kapala nga.

¹⁴ “Kumata bet katoo betanga kiau yo akap pang ngan dook nga, ngan ang nga ben di tooltool kiau.

¹⁵ Ngan nen le au i ke bet akiu ang ye kapraingi mulu tiap, yesoo tool yo iyei kapraingi i, in lon galanga ye so yo tool mai ki iyei, ngan tiap. Ngan nanga, ole akiu ang ye di tooltool kiau, yesoo betanga le imot yo Tamak iwete pau ye nga, ngan la awete pang ye koot nga.

¹⁶ Ang ngan kapootau tiap, bong au i la apootang, inbe akap gurana pang bet la kayei urata, a bet nen ngan urata kiang tina ngan itar kanono, ngan kanono ole iken nen a tala. Le kumata bet kapatarau pang Tamak ye au ek, inbe katoru ye so sa bet ikauu pang nga, ngan ole ikauu pang.

17 Le betanga kiau yo akap pang nga, ngan nen: Lomu pang di diemu mai san.”

Di Tooltool Ke Tana Ole Tikadono Yesu Di Galiunu

18 Motong la Yesu iwete pang di galiunu tina ngan mulu nen, “Kumata le di tooltool ke tana i bet tikadonang nga, ngan lomu tut nen, mugu ngan tikadonau nen lapau.

19 Kumata le bet ang ngan kanepu ben di tooltool ke tana i nga, ngan ole lodi pang mai san ben ang ngan di tooltool kidi tapdi nga. Ngan ye punu yo tikadonang ye i, in nen, ang nga ke tana i tiap, yesoo apootang bet ole kagege dada le momo yo ke tana i nga.

20 Le lomu tut betanga yo awete pang koot nga: ‘Tool yo iyei urata ben kapraingi i, in ene mai le illoso tool mai ki, in tiap.’ Ngan nanga, kumata bet di tooltool tiyei dada dook tiap bet tigarungau ye nga, ngan ole tigarungang nen lapau. Inbe kumata le titoo betanga kiau yo bet apatomonai di ye nga, ngan ole titoo betanga kiang nen lapau.

21 Ang ngan man kattoo au le ole tiyei dada dook tiap yo nen ngan pang, yesoo di ngan lodi galanga ye Tool yo iwangau a asi i, in tiap.

22 Le au i yo bet asi a si awete betanga nga pang di tiap nga, ngan matin nga le taukadi sennene yo bet tisolong nga. Bong dookoot nga, taukadi dada yo bet tiyei ne, ‘Am nga lomam galanga bet so yo amyeyi, ngan amkapsap ye sennene, nga tiap.’

23 Ngan nen le sei tool yo bet ikadonau i, in ikadono Tamak nen lapau.

²⁴ Ngan yo bet amye di amnepe inbe ayei urata medana yo tool sa ke bet iyei tiap, ngan tiap nga, ngan matin nga le taukadi sennene yo bet tisolo nga. Bong dookoot nga mos yo ayei ngan tikamata oo, bong tina la tikadonau le tipoorootau pa ye Tamak nga.

²⁵ Le dada yo tiyeei i, in bet nen a iyeie betanga atu yo tiwode lo ye wer kidi in le itar kanono moolmool. Ngan betanga tani in iwete nen, ‘Taukadi punu yo bet tikadonau ye i.’[✧]

²⁶ “Bong Loningi kiang yo bet awanga a isi pang yang i, in iye Tamak tinepe. Ye in Maro Amunu, inbe au i ole awanga a isi bet si ipapos betanga moolmool ke Maro, inbe iwetewete pang di tooltool ye urata yo kiau nga.

²⁷ Le ang lapau kawetewete pang di tooltool ye urata kiau, yesoo kulkulunu yege ye kene yo apamaditi urata kiau ye in nga, ngan la ayang tanepe tanepe le se dookoot katai nga.”

16

¹ Motong la Yesu iyei ne, “Au i awete pang nen nga, ngan bet nen a lomu medana yo kataru pau i, in katte be.

² Ngan ole tingangang a kakoo ye rumu kidi Yuda ke gaongo. Inbe pang dama ni bet lal pombe nga, ngan ole di tooltool yo tiraumatamatang a kammata nga, ngan ole lodi tar nen bet nga tiyei urata dook mata pang Maro.

³ Di ngan ole tiyei dada yo nen ngan pang, yesoo di ngan lodi galanga ye Tamak tiap, inbe lodi galanga yau tiap lapau.

[✧] 15:25 Rau ke Woungu (Buk Song) 69:4

⁴ Ngan au i bet awete betanga nga pang, a bet nen ngan ye kene yo bet tiyei dada nen pang nga, ngan ole lomu tut ye so yo awete pang ye nga. Kukulunu ngan awete pang ye so yo nga tiap, yesoo au i ayang tanepe.”

Urata Ke Maro Amunu Silene

⁵ Motong la Yesu iwete mulu nen, “Dookoot nga au i bet amulu a alo pang ye tool tani yo iwangau a asi i, bong ang nga sa itorau bet alo pang ngai, ngan tiap.

⁶ Ang nga lomu madoko mai san ye betanga yo awete pang nga.

⁷ Bong awete pang moolmool nen, ngan dook mata bet agegang a alo, a nen ngan alonang. Yesoo, kumata le bet alo tiap nga, ngan Loningi kiang tani in o isi tiap. Bong kumata le alo nga, ngan la bet ayawari a isi pang yang nga.

⁸ Le ye kene yo bet isi ye in nga, ngan ole ipagalanga di tooltool ke tana i lodi, le lodi galanga ye sennene yo kidi nga, inbe ye dada dook mata noonoonoo yo ke Maro nga, inbe ye lal yo Maro itaru bet iyemenai di tooltool ye i.

⁹ Ngan nen le ole ipagalanga lodi a bet nen ngan lodi galanga bet di ngan tiyei sennene, yesoo di tooltool yo nen ngan titara lodi medana pau tiap.

¹⁰ Inbe ole ipagalanga lodi ye dada dook mata noonoonoo ke Maro, yesoo au i atoo dada noonoonoo ki le nga bet alo pang ye Tamak, ngan ole ke bet kakamatau mulu tiap.

¹¹ Inbe ole ipagalanga lodi lapau ye lal yo Maro itaru bet iyemenai di tooltool ye i, yesoo tool kuto

mai yo matan kala tana i, in Maro ipaposi ye urata dook tiap ki yo iyeei i, in oo, le ole iyemenaii ye.

¹² “Au i betanga kiau alunu san la lok bet awete pang ye nga, bong dookoot nga ole imoo pang bet lomu galanga ye nga.

¹³ Bong ye kene yo bet Maro Amunu bet isi a si ipapos betanga moolmool ke Maro nga, ngan ole ipasongosongang ye betanga tina yo moolmool nga. Le betanga yo bet iwete pang ye nga, ngan iwete sorok sa ye ye taunu lono tiap, bong ole iwete pang ye betanga yo ilongo ye Tamak nga, inbe ole iwete pang ye soo so yo bet pang dama ni ngan pombe nga.

¹⁴ Ye in ole ikap betanga yau, lo ngan bet iwete pang, a nen ngan ye dada yo iyeei nen i, in ole iyeei ek le ilo ete ke bet di tooltool tipayitau ye.

¹⁵ Ngan so le imot yo ke Tamak nga, ngan kiau. Ngan la le awete pang bet Maro Amunu ole ikap betanga yau, lo ngan bet iwete pang nga.”

Lo Madoko Ole Iportak Le Iyei Lo Ponana

¹⁶ Motong la Yesu iwete pang di mulu nen, “Ole tanepe le mooloo tiap, ngan ole kakamatau mulu tiap. Lo ngan bet kanepi kasin, ngan ole kakamatau mulu.”

¹⁷ Ngan tina Yesu iwete nen a di galiunu tilongo nga, le nga di tapdi tipartortor. Tiyei ne, “Ai, betanga yo iweta paidi i, in punu balai? Iyei ne, ‘Ole tanepe le mooloo tiap, ngan ole kakamatau mulu tiap. Lo ngan bet kanepi kasin, ngan ole kakamatau mulu.’ Inbe iwete mulu nen, ‘Ngan nen, yesoo nga bet alo pang ye Tamak.’ Ngan yo iwete nen nga, ngan betanga ki in punu balai?”

¹⁸ Le nga di galiunu tina ngan tipartortor mulu nen, “Ai, betanga yo iwete bet ole tanepe le mooloo tiap i, in punu balai? Idi nga lod sarrara ye soo so yo iwetewete ye i.”

¹⁹ Yesu di galiunu tina ngan di tapdi tiwetewete nen nga, ngan ikamata di le lon galanga ben ole titoru ye betanga tina. Le nga iwete pang di nen, “Ang ngan kator panin di diemu ye betanga yo awete pang nen, ‘Ole tanepe le mooloo tiap, ngan o ke bet kakamatau mulu tiap. Lo ngan bet kanepe kasin, ngan ole kakamatau mulu.’

²⁰ Awete pang moolmool nen, ang nga ole lomu madoko, inbe katang, bong di tooltool ke tana i nga, ngan ole lodi ponana. Moolmool, ang nga ole lomu madoko, bong lo madoko kiang tani in ole palbe leu be iportak le iyei ben lo ponana.

²¹ Le dawa ben garup yo lal ki ke pasuiungu ngan kapon massingi ye kase a bet ipasuiu i. Bong ye kene yo bet ipasuiu kase tani in koot nga, ngan ole lon kalli masngana, inbe lon ponana, yesoo ipasuiu kase tani in a isi tana oo.

²² Ngan gaongo leu ye ang nga lapau. Dookoot nga lal kiang bet ole lomu madoko, bong ye kene yo bet akamatang mulu ye in nga, ngan ole lomu ponana. Ngan lo ponana kiang tani in tool sa o ke bet ilelang ye, ngan tiap.

²³ Ye kene tani in nga, ngan ang nga o ke bet museremu bet katorau ye so sa, ngan tiap. Le awete pang moolmool nen, kumata le bet kapata-
rau pang Tamak, inbe katoru ye soo so ye au ek nga, ngan ole ikauu pang.

²⁴ Mukot a ise nga, ngan katoru ye so sa ye au ek, ngan pitiap. Le kator ngan ole kakap so, a nen

ngan ole lomu ponana le lomu ponana kaiye.”

Gurana Ke Yesu Illoso Gurana Ke Tana I

²⁵ Yesu iwete nen a imot, motong la iyeyi ne, “Betanga yo awete pang nga, ngan akatte betanga ye leu. Bong pang dama ni bet tagoro lal yo bet pombe in nga, ngan ole awete pang nen mulu tiap, bong ole awete betanga mallangana pang ye Tamak.

²⁶ Ye kene tani in nga, ngan au i ole akaua koomu, inbe apatarau pang Tamak a atoru bet ilonang, ngan tiap, bong ang tapmu ole kapatarau panga ye au ek.

²⁷ Ngan Tamak ye taunu in lono pang mai san, yesoo ang ngan lomu pau mai san le katara lomu medana pau bet au i aye Maro amnepe, motong la asi nga.

²⁸ Moolmool, au i apa ye Tamak la le asi tana i nga, le dookoot nga ole agege tana i, inbe amulu a alo pang ye Tamak.”

²⁹ Yesu iwete nen, motong la di galiunu tiyeyi ne, “Dookoot nga la kotte betanga tiap, bong kuwete betanga mallangana pam nga.

³⁰ Le dookoot nga am nga lomam galanga nen, ong in lom galanga ye so nga le imot. Le ke bet kunama tool sa bet itorong ye torungu ki mugu, lo ngan bet kuraua torungu ki, ngan tiap. Ngan amkamata dada kiong yo nen i, le am nga am-tara lomam medana nen, bet ong in kuye Maro kanepi, motong la kusi nga.”

³¹ Tiwete nen, motong la Yesu iyeyi ne, “Dookoot nga la o katara lomu medana nga, too?

³² Bong kapalongo, lal tani yo awete pang ye bet pombe i, in dookoot nga pombe oo. Le mooloo tiap ngan ole kamayiriyiri a ang atu atu kakoo pang ye malala kiang. Inbe ole kawulai yau le autaleu la bet si anepe i. Bong autaleu tiap, yesoo Tamak la bet inepe yau i.

³³ Ngan au i awete betanga yo nga pang, a bet nen ngan kaman yau man kanepe ye lo silene yo kiau i. Ye kene yo bet kanepe ye tana i nga, ngan ole urata moonoo dook tiap la bet pompombe pang yang nga. Bong kakodo le kamede, yesoo gurana yo ke tana i, in allosi oo.”

17

Yesu Ipatarau

¹ Yesu iwete nen a imot, motong la itada pang ete, inbe ipatarau nen, “Tamak, lal tani in pombe oo. Le kuyeie Natum ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye, a bet nen ngan Natum iyeie em le ilo ete nen lapau.

² Ngan ye i, kouo gurana mai panga bet iyei mai pang di tooltool nga le imot, a bet nen ngan ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in pang di tooltool yo kop di panga nga.

³ Ngan dada yo bet di tooltool titoo ngan ole tikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in nen. Di ngan ole lodi galanga yong ben ongtaleu in la Maro moolmool i, inbe lodi galanga lapau ye Yesu Kirisi yo kuwanga a isi i.

⁴ Ngan urata yo kop pau bet ayei nga, ngan ayei porai a imot oo. Le ye dada yo ayei nen nga, ngan

la le ayeie em le ilo ete ke bet di tooltool ke tana i tipayitong ye nga.

⁵ Le dookoot nga Tamak, kuyeie ek le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti, dawa ben yo mugu ngan tana i pombe tiao inbe ayong tanepe ngan kuyeie ek le ilo ete nen nga.”

Yesu Ipatarau Ye Di Galiunu

⁶ Motong la Yesu ipatarau mulu nen, “Au i apapong pang di tooltool ke tana i yo kop di pau nga, ngan oo. Di ngan di tooltool kiong, motong la kop di pau nga. Inbe di ngan titoo betanga yo kiong ngan dook mata.

⁷ Le dookoot nga lodi galanga nen, so le imot yo kop pau nga, ngan ipa yong.

⁸ Inbe betanga le imot yo kuwete pau ye nga, ngan awetebes pang di a tilongo oo. Le dookoot nga lodi galanga nen, au i apa yong la asi nga, le titara lodi medana bet ong la kuwangau a asi i.

⁹ “Ngan nen le au i apatarau bet alon di. Bong apatarau nga bet alon di tooltool yo ke tana i, nga tiap. Au i apatarau nga bet alon di tooltool yo kop di pau nga, yesoo di ngan di tooltool kiong.

¹⁰ Le di tooltool le imot yo kiau nga, ngan kiong, inbe di tooltool le imot yo kiong nga, ngan kiau. Di ngan la tiyeie ek le ilo ete ke bet di tooltool tipayitau ye nga.

¹¹ Ngan au i o ke bet anepe le mos mata ye tana i tiap, dookoot nga bet asila pang yong. Bong di nga ole si tinepe nanga la tana pono nga. Tamak, ongtaleu in la em mison i, le matam kala di dook ye gurana kiong yo dookoot ngan kusuketi pau koot

i, a bet nen ngan tigaua le atu, dawa ben yo aru tagaua le atu nga.

¹² Ye kene yo aye di amnepe ye in nga, ngan matak kala di ye gurana kiong yo kusuketi pau i, le tinepe dook mata. Ngan nen le di atu sa ilene tiap, bong atu kidi yo ilene le ipa so i, in ilene a bet nen ngan iyeie betanga yo iken ye Rau kiong in le itar kanono moolmool.

¹³ “Dookoot nga bet agege di a asila pang yong, bong ye kene yo bet aye di amnepe ye tana i go nga, ngan lok bet awete pang di ye betanga yo nga, a bet nen ngan ayei di le lodi ponana dawa ben au i. Le moolmool, lo ponana kidi tani in ole mai le mai san.

¹⁴ Betanga yo kiong nga, ngan awete pang di oo. Ngan la le di tooltool ke tana i tikap malmal pang di ye nga, yesoo di ngan ke tana i mulu tiap, ben au tauk i, au i ke tana i tiap lapau.

¹⁵ Le apatarau pong nga bet kop di a tikoo ye tana i, nga tiap, bong bet matam kala di dook ye tool dook tiap Satan, ole nen ngan igarung di.

¹⁶ Di ngan di tooltool ke tana i mulu tiap, dawa ben au tauk i, au i ke tana i tiap lapau.

¹⁷ Ngan betanga kiong ngan moolmool le imot, le lok bet betanga kiong tina ngan iyei di le tirai lodi le imot pong bet tinepe yong dawa ben di tooltool kiong yo kupootoo di pong ong taum nga.

¹⁸ Ong in la kuwangau a le asi tana i. Ngan nanga, dookoot nga ole awanga di tooltool tina yo kop di pau nga, ngan a tila ye di tooltool kapala yo tinepe ye tana i nga.

¹⁹ Ngan au i araia lok le imot pong bet anepe yong dawa ben tool kiong yo kupootoo pong ong

taum i, a bet nen ngan alon di ngan ole di lapau tirai lodi le imot moolmool pong bet tinepe yong dawa ben di tooltool kiong yo kupootoo pong ong taum, ngan lapau.”

*Yesu Ipatarau Ye Di Tooltool
Yo Bet Titara Lodi Medana Panga Nga*

²⁰ Motong la Yesu ipatarau mulu nen, “Pata-raungu kiau i, in bet alon di galiuk leu ye tiap, bong apatarau nga bet alon di tooltool yo tilongo betanga kidi galiuk yo tiwete nga, ngan le titara lodi medana pau, ngan lapau.

²¹ Le Tamak lok bet kugaua di tooltool tina le imot, le tinepe ye budanga atu, dawa ben yo ong in kunepe yau, inbe au i anepe yong nga. Inbe di le imot tinepe yidi aru lapau, a bet nen ngan di tooltool yo ke tana i nga, ngan ole titara lodi medana nen, ong in la kuwangau a le asi i.

²² Ngan dada yo kuyeie ek le ilo ete ke bet di tooltool tipayitau ye i, in dookoot nga ayeii pang di lapau, a bet nen ngan tigaua le atu, dawa ben yo aru tagaua le atu nga.

²³ Ngan au i anepe ye di, inbe ong in kunepe yau. Le ye dada yo i, au i lok bet nen a tigaua lodi le atu moolmool, a bet nen ngan di tooltool ke tana nga lodi galanga nen, ong in la kuwangau a le asi i, inbe ong in lom pang di mai san dawa ben yo lom pau mai san nga.

²⁴ “Tamak, au i lok bet di tooltool le imot yo kop di pau nga, ngan tise yau se aye di amnepe ye malala yo bet anepe ye i, a bet nen ngan tikamatau yo kuyeie ek le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti nga.

Ngan mukot ye kene yo kutar lang le tana tiao nga, ngan lom pau mai san le kuyeie ek le ilo ete nen.

²⁵ “Tamak, ong in tool noonoonoo. Di tooltool ke tana nga, ngan lodi galanga yong tiap. Bong au i lok galanga yong, inbe di galiuk nga lodi galanga nen, ong la kuwangau a le asi i.

²⁶ Le au i la apaposong pang di a le lodi galanga yong i, le ole ayei nen pang di le ikenen leu. Ole ayei nen a bet nen ngan lodi pang di tooltool mai san dawa ben yo ong in lom pau mai san nga. Inbe ole ayei nen a bet nen ngan au tauk i lapau, anepe ye di.”

18

Yuta Itara Yesu La Di Koi Ki Bedi

(Matiu 26:47-56; Maka 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Ye kene tani in Yesu ipatarau nen a imot, motong la iye di galiunu tipa le tikessautu ran yo ene Kitron i. Ngan ran tani ke koonoo kapala in kumu atu yo tipe kai olip ye i, le nga Yesu iye di galiunu tina ngan tipa so le tilo kumu tani in lono.

² Ngan Yuta, tool tani yo bet itara Yesu la di koi ki bedi i, in lon galanga ye kumu tani, yesoo kene kapala, ngan Yesu iye di galiunu lo tigaua nango.

³ Le nga Yuta irara di tooltool ke patokongo budanga atu ke Rom tiye di gaunu yo di tooltool maimai ke paroranga so le di Paresi tiwanga di nga, ngan a tila pang ye kumu ke olip tani. Di ngan tila ngan kapala tilanga sul a titoko, inbe di kapala ngan tikap so yo tika rata le ilolo dawa ben sul nga, inbe kapala ngan tikap dawa ke patokongo.

⁴ Ngan Yesu in lon galanga ye so le imot yo bet pombe panga, ngan oo. Le nga ipa le ila potai ye di, motong la itor di nen, “Ai, ang nga kasere sei?”

⁵ Motong la tiraua betanga ki nen, “Am nga amsere Yesu ke Nasaret.”

Le nga Yesu iwete pang di nen, “I au tani naii.”

Ngan Yuta, tool tani yo bet itara Yesu la di koi ki bedi i, in iye di tooltool tina ngan tikodede.

⁶ Ye kene tani in yeiso bet Yesu iyei ne, “I au tani naii,” ngan le tidikmai pang mur inbe timolol du tana.

⁷ Motong la Yesu itor di mulu nen, “Ang nga kasere sei?”

Ngan se tiyei ne, “Yesu ke Nasaret.”

⁸ Le nga Yesu iwete pang di nen, “Awete pang mugu oo, i au tani naii. Le au i la kaman bet man kaserau i, a kakau au, inbe kayei di tooltool kiau nga be, a tila.”

⁹ Yesu iyei nen, ngan le iyei betanga tina yo iwete mugu nga le itar kanono moolmool. Ngan betanga tina ngan iwete nen, “Au i matak kala di tooltool yo kop di pau nga, ngan nen le di atu sa ilene tiap.”[☆]

¹⁰ Ngan Simon Pita, in pul ki atu ke patokongo lapau. Le nga iposi tina le itarakede kapraingi ke tool kuto mai ke paroranga so pang Maro, in talngana oonoo, le imakede. (Ngan kapraingi tani in ene la Malkas i.)

¹¹ Motong la Yesu iwete pang Pita nen, “Ai, ku-pariri pul kiong in a ilo ye nene mulu! Nga gelei, lom bet ayin ye ruku ke masngana yo bet Tamak ikauu pau i, in tiap, too?”

[☆] **18:9** Yowan (Jon) 6:39; 17:12

Tikaua Yesu A Ila Pang Ye Anas

¹² Motong la di tooltool ke patokongo tina ngan tiye kuto mai kidi yo matan kala di i, inbe di gaunu yo tikodokala bareme mai ke sungunu nga, ngan tiparama Yesu a tipauu ye ooro medana.

¹³ Motong la tikauu a tila pang ye Anas yo Kepas roonoo i, in mugu. Ngan Kepas tani, in iyei tool kuto mai ke paroranga so pang Maro ye rai tani in.

¹⁴ Inbe ye in la mugu ngan iwete pang di Yuda nen, “Dada dook mata in nen: Kumata bet tool atu ikol di tooltool kiidi a imata nga, ngan ole di tooltool kiidi le imot nga sa tilledi tiap.”[☆]

Pita Ipataukala A Iwete Bet Ye In Lon Galanga Ye Yesu Tiap

(Matiu 26:69-70; Maka 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Ye kene tani yo tikaua Yesu a tila pang ye Anas nga, ngan le Simon Pita iye Yesu galiunu san, in yeru titoo lapau a tila. Ngan tina tool kuto mai ke paroranga so pang Maro, in lon galanga ye Yesu galiunu san tani, ngan la le timalum panga bet itoo Yesu a ilo pang koongoo lono nga.

¹⁶ Bong Pita in inepe ke diki potai pang ye dada, inbe inam. Le nga Yesu galiunu tani yo tool kuto mai ke paroranga so pang Maro, in lon galanga ye i, in imulu du iwete pang garup yo matan kala dada i, motong la ikaua Pita a yeru tilo pang koongoo lono.

¹⁷ Tilo, motong la garup tani yo matan kala dada i, in itoro Pita nen, “Ong i o tool tani ni galiunu atu, too?”

[☆] **18:14** Yowan (Jon) 11:50

Bong ngan Pita ipataukala a iyei ne, “Tiap! Au i tiap.”

¹⁸ Ngan ni sil dook tiap, le nga di kapraingi ke tool kuto mai ke paroranga so pang Maro, ngan tiye di gaunu tikodo le tiwakaia ei yo tipata i, inbe iloo di. Le nga Pita lapau ila iye di tikodo, inbe ei tani in iloo.

Tool Kuto Mai Ke Paroranga So Pang Maro Itor Panini Yesu

(Matiu 26:59-66; Maka 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Ye kene tani in tool kuto mai ke paroranga so pang Maro, in itor panini Yesu ye di galiunu, inbe ye betanga yo ipatomonai di tooltool ye nga.

²⁰ Motong la Yesu iwete panga nen, “Au i betanga yo awete pang di tooltool nga, ngan atarkoolek inbe awete sa sollono, ngan tiap, bong awete mallangana le imot. Le kanakana ngan apatomonai di tooltool ye ni nangai yo di Yuda timan tigaua ye i. Le apatomonai di ye rumu kidi Yuda ke gaongo, inbe ye bareme mai ke sungunu.

²¹ E nga gelei bet kutorau nen nga? Bet nen ngan kutor di tooltool la tilongo betanga kiau nga. Di ngan ole lodi galanga ye betanga yo awete nga.”

²² Ye kene tani yo Yesu iwete nen ye in nga, ngan le gaunu atu yo ikododo potai ye i, in ipodo damono, inbe iyei ne, “Ai, kuwete bet in dada dook mata la kuraua betanga ke tool kuto mai ke paroranga so pang Maro ye i, too?”

²³ Motong la Yesu iwete panga nen, “Kumata bet awete betanga sa dook tiap nga, ngan kupaposi la mallangana. Bong bet awete betanga dook mata nga, ngan nga gelei a le kurau sorok au nga?”

24 Motong la Anas iwete le ooro tina yo tipaua Yesu ye i, in iken ye nen, inbe tikauu a tila pang ye Kepas yo iyei tool kuto mai san ke paroranga so pang Maro i.

Pita Ipataukala

*A Iwete Mulu Bet Ye In Lon Galanga Ye Yesu Tiap
(Matu 26:71-75; Maka 14:69-72; Luka 22:58-62)*

25 Ngan Simon Pita tani in ikododo a ei iloo. Le nga di tooltool tina yo tiye tikododo nga, ngan titoru mulu. Tiyei ne, “Ong i o tool tani ni galiunu atu, too?”

Bong ngan Pita ipataukala a iyei ne, “Tiap! Au i tiap.”

26 Motong la kapraingi atu ke tool kuto mai ke paroranga so pang Maro, in rara ke tool tani yo Pita itarakede talngana i, in iyei ne, “Ai, ong i ben akamatong kuye Yesu kanepo nango la kumu lono ke olip ngo, kuwete?”

27 Bong ngan Pita ipataukala mulu. Tina yo ngan ye kene tani in palbe leu inbe tareke itang.

Tikaua Yesu Lo Ikodo Dama Ke Pailot

(Matu 27:1-2, 11-14; Maka 15:1-5; Luka 23:1-5)

28 Motong la di Yuda tikaua Yesu a tigege rumu ke Kepas, inbe tikauu a tila pang ye rumu ke tool kuto mai kidi Rom yo matan kala tana mai Yudia i. Ngan ye kene tani in muntu yege, ngan di Yuda tina lodi kua urata nen bet di tapdi nga o tilo rumu lono ke tool kuto mai kidi Rom, in tiap. Yesoo, ye wer kidi in igunkala di ke bet tilo ye rumu ke di tooltool rara san tiap. Di Yuda tina ngan tiyei bet nen ngan ole di tapdi tigarung di ye

Maro matana ngan o ke bet tikan asara ke lal yo bet lodi tut ye Paskimoolooningi Ke Maro, in tiap.

²⁹ Le nga tinam a tinepe ke diki, inbe Pailot isi pang ye di si itor di nen, “Ang nga kakaua tool in se kapatokode a ikodo matak ye soo so?”

³⁰ Pailot itor nen, motong la tiyei ne, “Kumata tool i bet tool ke geingi dada dook tiap kidi talnga dikidiki tiap nga, ngan matin nga le amkauu a amman pang yong tiap.”

³¹ Le nga Pailot iyei ne, “Bet nen ngan kakauu a kala, lo ngan bet la kakarata betanga ki ye wer yo kiang ang tapmu nga.”

Bong ngan di Yuda tina ngan tiyei ne, “Am nga, timalum pam ye raumatenge di tooltool tiap.”

³² Ngan so yo nen ngan bet pombe, a bet nen ngan iyei betanga tina yo mugu ngan Yesu iwete ye dada yo bet imata ye i, in le kanono pombe moolmool.

³³ Le nga Pailot imulu a ilo pang rumu lono, motong la ikiui Yesu a ilo le lo itoru nen. Iyei ne, “Oo kuwete, ong i la tool kuto mai yo matam kala di Yuda le imot i, too?”

³⁴ Pailot itor nen, motong la Yesu iraua betanga ki. Iyei ne, “Ngan in torungu kiong ong taum, too tool sa la iwete pong yau la le kutor nen nga?”

³⁵ Le nga Pailot iwete panga nen, “Nga gelei, kuwete bet au i di Yuda atu, too? Ngan di tooltool kiong ong taum, tiye di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro la tikau ong a kuse pang yau nga. Ngan ong i kuyeie soo so?”

³⁶ Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Dada kiau yo bet matak kala di tooltool ye i, in dawa ben dada ke di tooltool yo ke tana i, nga tiap. Ngan yo

bet atoo dada ben kidi tooltool ke tana i nga, ngan matin nga le di kapraingi kiau timadit a tirau di kuto maimai kidi Yuda yo timan bet man tikau au a tiparamau nga. Bong dada yo ayei tool kuto mai a matak kala di tooltool kiau ye i, in dawa ben di tooltool kuto maimai yo ke tana i, nga tiap.”

³⁷ Yesu iwete nen le nga Pailot itoru, “Ai, moolmool! Ong i o tool yo iyei tool kuto mai, ngan atu, too?”

Motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Betanga kiong yo kuwete bet au i tool kuto mai i, in moolmool. Ngan ye punu in la le tinak ipasui au a asi tana ye i, a bet nen ngan awete betanga moolmool pang di tooltool nga le imot. Ngan nen le di tooltool yo lodi dook mata ye betanga moolmool nga, ngan ole tilongo betanga kiau.”

³⁸ Yesu iwete nen, le nga Pailot itoru. Iyei ne, “Ngan betanga moolmool, in soo so?”

Motong la Pailot imulu a idu pang tana ye di Yuda tina du iwete pang di nen, “Ai, tool ni apusye toko so sa yo ikapsap ye, ngan tiap.

³⁹ Bong momo kiang Yuda atu in nen: Ye rai kanakana nga, ngan kumata le bet talo ye lal maiyoko kidi Yuda ke bet lodi tut ye Paskimoolooningi Ke Maro in pombe nga, ngan ole katorau bet apadu di tooltool yo tinepe rumu dook tiap kidi talnga dikidiki lono nga, ngan atu a isi tana. Le lomu bet apadu tool kuto mai yo matan kala di Yuda le imot in a isi pang yang, too?”

⁴⁰ Pailot itor nen, bong ngan di Yuda tina ngan koodi a tiraua betanga ki. Tiyei ne, “Tiap, ye in kupadua be! Kupadu Barabas a isi pang yam!” Ngan Barabas tani, in mugu ngan ipamaditi patokongo

a bet tinganga di Rom ye tana kidi Yuda, inbe ye in tool dook tiap ke pinnau lapau.

19

Pailot Iwete Bet Tipatoto Yesu Lo Kai Palasingi Kaini

¹ Di Yuda koodi nen, motong la Pailot iwete pang di tooltool ke patokongo a tikaua Yesu la tiwalisi ye ooroo medana.

² Inbe tikaua ooroo yo dongana iso in a titali, inbe titaru lo Yesu kutono. Motong la tisousouu ye sousoungu yo kooroonoo dook mata i,*

³ inbe tiyei sere ye a tipa a tilo be tisi inbe tiyei ne, “Aa, tool mai yo matam kala di Yuda le imot i, kemai dook!”

⁴ Motong la Pailot tani in ipas mulu a idu tana du iwete pang di Yuda tina nen, “Kakamata, nga ole akauu a isila pang yang, bong lomu galanga nen, au i apusye toko so sa yo tool i ikapsap ye, nga tiap.”

⁵ Le nga ye kene yo Yesu bet ipas ye in nga, ngan ooroo yo dongana iso a titali i, inbe sousoungu kooroonoo ngan iken tinini, inbe ipa ye a idu pang tana. Motong la Pailot iwete pang di nen, “Kakamata, tool tani bi!”

⁶ Yeiso bet di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro tiye di gaunu bet tikamata, yo ngan tina le oorootang inbe koodi le mai. Tiyei ne, “Kapatota lo kai palasingi kaini a imata! Kapatota lo kai palasingi kaini a imata!”

---

* **19:2** Sousoungu yo kooroonoo dook mata i, in dawa ben purupuru bolana.

Di tooltool tina koodi nen, bong ngan Pailot iraua betanga kidi nen, “Ang tapmu kakauu la kapatota lo kai palasingi kaini. Au i apusyeko so sa yo tool i ikapsap ye, ngan tiap.”

⁷ Motong la di Yuda tina ngan tiraua betanga ki nen, “Wer kiam atu in iwete nen, tool bet iyeyi nen ngan ole imata, yesoo iwete bet ye in Maro Natunu.”

⁸ Pailot ilongo di Yuda yo tiwete nen nga, le itattadai belebele.

⁹ Le nga imulu a ilo rumu lono lo itoro Yesu mulu nen, “Ai, ong i kupa ke ngai?” Bong ngan Yesu mala bet iwete toko kan betanga siap.

¹⁰ Motong la Pailot iwete panga nen, “Nga gelei a lom bet kuraua betanga kiau tiap nga? Ong i o lom galanga yau tiap, too? Au i gurana kiau ke bet amalum yong a kula, inbe gurana kiau ke bet awete a tipatotong lo kai palasingi kaini.”

¹¹ Pailot iwete nen, motong la Yesu iraua betanga ki nen, “Kumata bet Maro yo inepe ete ni, in ikap gurana pong tiap nga, ngan o taukam gurana yo ke bet kudada pok nga. Ngan nen le tool yo itarau la bem i, in sennene ki mai san le illos sennene yo kiong nga.”

¹² Ngan Pailot ilongo tina yo Yesu iwete nen nga, le nga ikapge bet isere dada yo bet imalum panga a ila ye i. Bong ngan di Yuda tina ngan koodi tootoo panga nen, “Tool yo iwete bet ye taunu in iyeyi tool kuto mai pang tana i le imot i, in koi ke Sisa. Le kumata bet kumalum pang tool in a ila nga, ngan ong in tool ke Sisa tiap.”

¹³ Pailot ilongo tina yo di Yuda tiwete nen nga, le nga lo ipamulu Yesu a isi tana, inbe ye in sila iwur

ye kakawa ke tool ke karatanga betanga, ye ni atu yo tiweta ye Pat Somai Menmenngana i. (Ngan ni tani in ye di Ibru koodi ngan tiweta ye Gabata.)

¹⁴ Ngan ye kene tani in lal kidi Yuda bet tipare kaningi pang lal maiyoko kidi yo bet lodi tut ye Paskimoolooningi Ke Maro ye i. Ngan ke ise a isolokati kataunu kat ye so ben ke matana sangaul be ru oo. Motong la Pailot iwete pang di Yuda tina nen, “Kakamata, tool kuto mai tani yo matan kalang le imot i, in bi.”

¹⁵ Bong ngan di Yuda tina koodi le mai nen, “Kakauu a ikoo! Kakauu a ikoo! Kupatota lo kai palasingi kaini a imata!”

Ngan koodi nen, le nga Pailot iyeyi ne, “Nga gelei, bet apatoto tool kuto mai yo matan kalang le imot i, in ilo kai palasingi kaini, too?”

Motong la di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro ngan tiraua betanga ki nen, “Am nga, tool sa mulu bet iyeyi kuto mai a matan kalam, nga tiap, bong Sisa yetaleu.”

¹⁶ Le nga Pailot imalum pang di a itara Yesu la di tooltool ki ke patokongo bedi bet la tipatota lo kai palasingi kaini.

Tipatoto Yesu Lo Kai Palasingi Kaini

(Matiu 27:32-44; Maka 15:21-32; Luka 23:26-43)

Motong la di tooltool ke patokongo tina tikaua Yesu a tila.

¹⁷ Ngan ye taunu isolokai palasingi ki, inbe tigege malala mai a tidu ke diki, motong la tila pang ye ni atu yo tiwete ene ye Tool Kutono Ruruana i. (Ngan ni tani in ye di Ibru koodi nga, ngan tiweta ye Golgata).

¹⁸ Tila ye ni tani, motong la tipatota le ipa ye di tooltool ru lapau a tilo kai palasingi kaini nga. Ngan le yeru tituku ye madini tina yo ru nga, inbe Yesu in ituku ke kataunu.

¹⁹ Motong la Pailot iwete le tiwodo betanga pattu ilo ye siri, inbe tirauu lo kai palasingi kutono ke Yesu. Ngan betanga tina ngan iwete nen: YESU KE NASARET, TOOL KUTO MAI YO MATAN KALA DI YUDA LE IMOT I.

²⁰ Ngan Pailot iwete le betanga tina ngan tiwodo le tiportak ye di Ibru le di Latin le di Girik koodi. Ngan ye ni tani yo tipatoto Yesu lo kai palasingi kaini ye i, in potai pang ye malala mai lapau. Le di tooltool ke Yuda alunu la man tikamata betanga tina ngan a tikinkati nga.

²¹ Motong la di tooltool maimai ke paroranga so pang Maro ngan tila la tiwete pang Pailot nen, “Ai, nga gelei a kuwodo betanga ngo bet ‘Tool Kuto Mai Yo Matan Kala Di Yuda Le Imot,’ in nga? Bong bet nen ngan kuwodo nen, ‘Tool I Iwete Bet Ye In Tool Kuto Mai Yo Matan Kala Di Yuda Le Imot I.’ ”

²² Tiwete nen, motong la Pailot iraua betanga kidi nen, “Dookoot, soo betanga yo awete a tiwodo koot nga, ngan tiwodo oo.”

²³ Ye kene tani in di tooltool ke patokongo tina ngan tipatoto Yesu lo kai palasingi kaini a imot, motong la tikap lonloningi ki a tipoto le iken ye budanga pai. Inbe di pai timalimi di ye so tina. Inbe tikaua sousoungu mooloo ke Yesu in lapau a tikamata ngan sousoungu ki tani in tikap toko mala sa matana ki ki a tisaii ye tiap, bong mala ataleu la tisaii ye ke ete a ipa so le idu lopo i.

24 Le nga di tooltool ke patokongo tina ngan di tapdi tiwetewete nen, “Nga o ke bet tasar-raki tiap. Bong bet nen ngan takatte madamada ngan ole madamada ipaposo sei tool yo bet ikaua sousoungu i.”

Ngan dada yo tiyeii i, in le iyei betanga tina yo iken ye Rau ke Maro nga, ngan le kanono pombe moolmool. Ngan betanga tina ngan iwete nen, “Ole timalimi lonloningi kiau nga, a tikap pang di.

Inbe ole titoo moomoo kidi a tikatte madamada a bet nen ngan madamada ipaposo tool yo bet ikaua sousoungu mooloo kiau i.”✧

Le dada i la di tooltool ke patokongo tiyeii i.

25 Ngan di garup pattu yo tikodo potai pang ye kai palasingi ke Yesu nga, ngan Yesu tinana, iye Yesu tinana kase, inbe Madia yo Kelopas rimana i, in iye Madia san yo ke malala mai Makdala i.

26 Ye kene tani in Yesu bet matana nen, ngan ikamata tinana, inbe galiunu yo lono panga mai san i, in ikodo potai ye nga. Motong la iwete pang tinana nen, “Tinak, natum tamoto nain.”

27 Motong la iwete pang galiunu tani in nen, “Garup in ong tinam.” Le ye kene in galiunu tani, in imadit tina le ikaua Madia a yeru tilo rumu ki lo iye tinepe a matan kala.

Yesu Imata

(Matiu 27:45-56; Maka 15:33-41; Luka 23:44-49)

28 Yesu in lon galanga nen, urata ki yo bet iyei ngan imot oo, le nga iyei ne, “Au i morakau.”✧
Ngan betanga yo iwete nga, ngan le iyei betanga

✧ 19:24 Rau ke Woungu (Buk Song) 22:18

✧ 19:28 Rau ke

Woungu (Buk Song) 22:15; 69:21

tina yo iken ye Rau ke Maro nga, ngan le kanono pombe moolmool.

²⁹ Ngan bor atu yo ooroo wain surunu malin-gene iken ye i, in iken potai lapau. Le nga tikaua so ben punpun a tisilia du ye ooroo wain surunu tani, inbe tisuiu ye piu kaini, motong la tisulmaii lo pang ye koonoo.

³⁰ Yesu iyini toko wain malingene tina ngan kasin a imot, motong la iwete nen, “Imot oo.” Iwete nen le tina gurin maloi, inbe imaroon pattu leu le imata yege.

³¹ Ngan ye ke tani in di Yuda bet tipare kaningi pang lal maiyoko kidi ke sungunu yo bet mong-mongini ki ngan pombe i. Ngan nen le di Yuda lodi bet tigege di tooltool tina ngan bobodi sila tituku kai palasingi kaini ye lal kidi ke sungunu, nga tiap. Le nga tila pang ye Pailot bet la titoru a bet imalum nga, ngan la tiraukat di tooltool tol tina ngan kedi, a nen ngan bet timmata nga, ngan tiyun bobodi isi tana.

³² Le nga tila titor ngan Pailot imalum, motong la di tooltool ke patokongo tina ngan tila la tiraukat tool tina ngan atu yo ituku kai palasingi kaini ke Yesu madini i, in kene. Motong la tila tiraukat san yo ituku ke Yesu madini san, in kene lapau.

³³ Bong ye kene yo tila ye Yesu nga, ngan tika-mata tina yo imata koot nga, le nga tiraukat kene tiap.

³⁴ Motong la di tooltool ke patokongo tina, ngan atu ikaua yu a ikurumbono Yesu madini ye. Ngan le pattu leu be rara ipa ye ran irara ye madini a isi.

³⁵ (Ngan tool yo ikamata so nga i, in ye taunu la

ikaua bingi ye i, a bet nen ngan ang lapau katara lomu medana ye. Ngan betanga yo ikaua bingi ye nga, ngan moolmool. Inbe ye taunu lapau, lon galanga bet betanga yo nga moolmool.)

³⁶ Ngan so tina nga pombe nga, ngan le iyeie betanga atu yo iken ye Rau ke Maro i, in le kanono pombe moolmool. Ngan betanga tani in iwete nen, “Tiraukata turana siap.”[☆]

³⁷ Inbe betanga san yo iken ye Rau ke Maro lapau, in iwete nen, “Di ngan ole matadi pang ye tool atu yo tikurumbono madini i.”[☆]

³⁸ Ngan so tina ngan pombe a imot, motong la Yosep ke malala Arimatia in ila la itoro Pailot a bet imalum ngan la ikaua Yesu bobono. Ngan Yosep tani in Yesu galiunu atu lapau, bong itattadai di Yuda le ye taun ipaposi la mallangana tiap. Le nga la itoro Pailot, ngan Pailot imalum panga, motong la ila la ikaua Yesu tani in bobono a ila.

³⁹ Ngan Nikodimas, tool tani yo mugu ngan ila ye Yesu bong la yeru tiwetewete i, in ye lapau iyei Yosep ene a yeru tila. Tila ngan ikap kai surunu yo tika rata ye kai ru yo edi mir inbe alos nga. Ngan kai surunu tina yo ikap nga, ngan mai le imoo dook.[†]

⁴⁰ Le nga yeru tikaua Yesu bobono a tila, motong la titi kai surunu tina ngan ilo ye tinini, inbe tipiuu ye mala kookoonoo le titoo momo kidi Yuda yo tiyei ye di tooltool matedi nga.

⁴¹ Ngan ye ni tani yo tipatoto Yesu lo kai palasingi kaini ye i, in kumu atu iken potai pang

---

☆ **19:36** Pamulenge (Kisim Bek) 12:46; Kinkatingi (Namba) 9:12; Rau ke Woungu (Buk Song) 34:20   ☆ **19:37** Sakaria (Sekaraia) 12:10   † **19:39** Ngan kai surunu tina, ngan moonoo ki ben 34 kilo.

ye lapau. Inbe kumu tani in tikarata agoro ke di matenge paunu atu ye, bong titar toko tool matene sa bobono ye tiao.

⁴²Ye kene tani in di Yuda bet tipare kaningi pang lal kidi ke sungunu. Ngan agoro tani ke tarungu di matenge i, in iken potai lapau. Le nga Yosep iye Nikodimas tikaua Yesu bobono la titaru ye agoro tani in.

20

Yesu Imadit Mulu Ye Ni Ke Matenge

(Matiu 28:1-8; Maka 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹Lal kidi Yuda ke sungunu in iman a ila, inbe ke san yo Sande i, in pombe. Ngan muntu bongmai koot todotodo go, inbe Madia ke Makdala in imadit tina ngan le ila pang ye agoro ke di matenge tani yo titara Yesu bobono ye i. Le nga ipa le la pombe ngan ikamata pat yo tikatkala agoro tani in koonoo ye i, in tipulu a ikoo ye agoro koonoo oo.

²Ila ikamata nen nga, le nga idada a imulu a ila pang ye Simon Pita iye Yesu galiunu tani yo lono panga mai san i, in la iwete pang di yeru. Iyei ne, “Ona, tikaua Tool Mai bobono yo iken agoro lono ke di matenge in a tila oo. Le lomam galanga ye ni yo la titaru ye i, in tiap.”

³Le nga Pita iye Yesu galiunu san tani in timadit a tidada a tila pang ye agoro ke di matenge tani bet la tikamata.

⁴Yeru tidada gaongo a tila, bong ngan Yesu galiunu san tani in idada a illoso Pita le la pombe ye agoro tani in mugu.

⁵ Motong la itud, inbe ipakele pang agoro tani in lono, ngan ikamata mala tina yo tiduku Yesu bobono ye nga, ngan ikenen, bong ilo agoro lono tiap.

⁶ Bong Simon Pita yo idada mur i, in ila tina ngan le ipa so a ilo agoro lono. Ngan ikamata mala tina ngan ikenen,

⁷ inbe ikamata mala san yo tipiui Yesu kutono ye i, in tilulu a titaru le iken kandot ye mala yo kapala nga.

⁸ Motong la Yesu galiunu san tani yo idada a ila pombe mugu ye agoro tani i, in ye lapau idewe a ilo agoro lono. Ngan ikamata so tina le itara lono medana bet Yesu imadit moolmool.

⁹ (Ye kene tani in yeru lodi galanga dook tiao ye betanga yo iken ye Rau ke Maro bet Yesu ole imata lo ngan bet imadit mulu, ngan tiap.)

¹⁰ Motong la Yesu di galiunu ru tina ngan timulu a tila pang rumu kidi nga.

*Yesu Pombe Pang Ye Madia Yo Ke Makdala I
(Matiu 28:9-10; Maka 16:9-11)*

¹¹ Di galiunu ru tina ngan timulu a tila, bong Madia yo ke Makdala i, in ikodo ke diki potai pang ye agoro ke di matenge tani, inbe itang. Le nga itangtang go, inbe itud a bet ipakele lo pang agoro lono nga,

¹² ngan ikamata di bangabangana ru ke Maro. Ngan yeru mala kidi kookoonoo, inbe tiwur ye ni tani yo mugu ngan titara Yesu bobono ye i. Le atu iwur ye ni yo Yesu kutono pang ye i, inbe san iwur ye ni yo Yesu kene pang ye i.

¹³ Motong la di bangabangana ru tina ngan titoro Madia nen, “Garup, nga gelei a kutang nga?”

Le nga Madia iwete pang di nen, “Tikaua Tool Mai kiau bobono a tila oo, le nga lok galanga ye ni yo la titaru ye, in tiap.”

¹⁴ Madia iwete nen, inbe iportak ngan ikamata Yesu yo ikododo nga. Bong ikamata ngan lon galanga ben ye in Yesu, ngan tiap.

¹⁵ Motong la Yesu itoru nen, “Garup, nga gelei a kutang nga? Ngan kusere sei?”

Ngan iyeisa o tool yo matan kala kumu i, le nga iwete panga nen, “Tool mai, kumata bet ong la kuwi a kula in nga, ngan kuwete pau ye ni yo la kutaru ye i, a bet nen ngan la akauu.”

¹⁶ Iwete nen, motong la Yesu iwete panga nen, “Madia.”

Le nga bet iportak pang ye ngan ikilla, motong la iwete panga ye di Ibru koodi nen, “Raboni!” (Ngan betanga yo Raboni in punu ben Pannoon-goo.)

¹⁷ Motong la Yesu iyei ne, “Ken man kutokau be, yesoo au i nga alo ye Tamak tiaop. Bong kula ngan kuwete pang di diek kapala yo titara lodi medana pau nga, ngan nen, ‘Ole amulu a alo pang ete ye Tamak yo ang ngan Tamamu lapau i, inbe Maro kiau yo Maro kiang lapau i.’ ”

¹⁸ Motong la Madia ke Makdala tani in ila la ikaua bingi pang Yesu di galiunu tina ngan nen, “Ai, au i akamata Tool Mai tani oo!” Inbe iwete pang di ye betanga tina yo Yesu iwete panga ye nga.

Yesu Pombe Pang Ye Di Galiunu

(Matiu 28:16-20; Maka 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Ye Sande tani in rrai ki nga, ngan Yesu di galiunu tina ngan titattadai di Yuda, le nga tilo

rumu lono lo tigaua a tinepe, inbe titiukala dada ke rumu tani a tipamede le imede. Ngan tinepe, inbe Yesu pombe le lo ikodo kataunu kidi, inbe iyei ne, “Lo silene ke Maro iken yang.”

²⁰ Iwete nen a imot, motong la ipitnai bene le madini tina ngan pang di a tikamata. Ngan tina tikamata Tool Mai tani nen nga, le tina lodi ponana le lodi ponana belebele.

²¹ Motong la Yesu iwete pang di mulu nen, “Lo silene ke Maro iken yang. Tamak la iwangau a le asi i. Ngan le gaongo leu, nga bet awangang a nen ngan kala.”

²² Yesu iwete nen a imot, motong la imai di ye amunu, inbe iyei ne, “Kakaua Maro Amunu Silene.

²³ Kumata le bet kagiri sennene kidi tooltool nga, ngan ole sennene kidi tina ngan ikoo ye di. Bong kumata bet kagiri sennene kidi tiap nga, ngan ole sennene kidi tina ngan ikentoo di.”

Yesu Pombe Pang Ye Tomas

²⁴ Ngan Tomas yo tikiui ene san ye Didimus i, in Yesu di galiunu tina yo sangaul be ru nga, ngan atu kidi. Ye in, ye kene yo Yesu lo pombe pang ye di galiunu tina ye in nga, ngan inepe tiap.

²⁵ Le nga Yesu di galiunu kapala tina tiwete panga nen, “Am nga amkamata Tool Mai tani oo.”

Bong ngan Tomas iyei ne, “Kumata le bet akamata moonongoo ke tuitui ye bene tiap, inbe atara bek boroborene ilo ye moonongoo ke tuitui tina ngan tiap inbe ading toko moonongoo yo iken ke madini in tiap nga, ngan o ke bet atara lok medana ye pitiap yege.”

²⁶ Tomas iwete pang di nen, le nga tinepe tinepe a ke limi be ru iman a ila, motong la Yesu di galiunu tina ngan tigaua a tinepe rumu lono mulu. Inbe Tomas tani in iye di tinepe lapau. Ngan rumu tani yo tinepe ye i, in dada ki ngan tipamede le imot, bong Yesu ilo le lo ikodo kataunu kidi, inbe iwete pang di nen, “Lo silene ke Maro iken yang.”

²⁷ Motong la iwete pang Tomas nen, “Oo, kuman kutara bem boroborene me e ni. Inbe kumata bek nga. Inbe kusulmaia bem man, man kuding toko moonongoo yo iken ye madik i. Ken lom rru mulu be, bong kutara lom medana pau.”

²⁸ Ngan tina Yesu iwete panga nen nga, le nga Tomas iyei ne, “Ong i Tool Mai kiau, inbe ong i Maro kiau.”

²⁹ Motong la Yesu iwete panga nen, “Ong i kumata, ngan la le kutara lom medana pau nga. Bong di tooltool yo tikamatau tiap, inbe titara lodi medana pau nga, ngan ole Maro iyei urata dook mata pang di le lodi ponana.”

Ye Punu Yo A Le Yowan Iwodo Rau I

³⁰ Yesu iyei gogo mos alunu san ye di galiunu matadi a tikamata, bong awodo le imot a ilo ye rau i tiap.

³¹ Bong betanga yo awodo ilo ye rau i nga, ngan bet nen a katara lomu medana pang Yesu bet ye in Kirisi, tool yo Maro ipootoo bet si ikap di tooltool ki a ipamulu di ye so dook tiap yo bet igarung di i. Ngan ye in Maro Natunu. Le kumata bet katara lomu medana panga nga, ngan ole kakaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in ye ye taunu ene.

21

Yesu Ipaposi Pang Di Galiunu Limi Be Ru

¹ Tinepe a ke kapala iman a ila, motong la Yesu pombe mulu pang di galiunu tina, ngan potai pang ye ran koonoo Taibirias.* Ngan dada yo pombe pang ye di ye i, in nen.

² Ye kene tani in Simon Pita iye Tomas, yo ene san Didimus i; inbe Nataniel ke malala Kana yo iken ye tana mai Galili i; inbe Sebedi di natunu tamoto ru nga, inbe Yesu di galiunu ru mulu la tigaua a tinepe nga.

³ Tinepe, motong la Simon Pita iwete pang di nen, “Ai, au i nga ole du ayoosoo a akap i sa.”

Ngan di diene tina tiyei ne, “Am lapau, ole amyong tadu.” Le nga du tiyiri ye ookoo atu, a tidu. Bong ye bong tani in nga, ngan le tikap toko i siap yege.

⁴ Le nga muntu bongmai koot, ngan Yesu di galiunu tina ngan tikamata yo ikododo tana nga, bong lodi galanga ben ye in Yesu, nga tiap.

⁵ Motong la Yesu koonoo pang di nen, “Di tooltool kiau nga, kakaua i sa lapau?”

Ngan tiraua betanga ki nen, “Tiap sa!”

⁶ Le nga Yesu iwete pang di nen, “Bet nen ngan kakatte pu kiang mulu isila ookoo madini ke aromu oonoo in, ngan ole kakap i.” Motong la tikatte pu tani in idu, ngan le i alunu belebele la lo titingi nga, le ke bet tiyaua pu tani in a ise ookoo lono tiap.

⁷ Motong la Yesu galiunu tani yo lono panga mai san i, in iwete pang Pita nen, “Ai, ni Tool Mai tani

---

* **21:1** Ngan ran Taibirias tani in tiwete ene san ye ran Galili.

nani.” Ngan Simon Pita tani in idudu sousoungu ki, inbe iyei urata. Bong yeiso bet ilongo yo ene san in iwete panga nen, “Ni Tool Mai tani nani,” motong le ikap tarraia sousoungu ki tani a isousou ye mulu, inbe ipas du ran lono a iwe pang ye a idi.

⁸ Inbe Yesu di galiunu kapala ngan tipoi ye ookoo a titoo, inbe tiyolo pu tani in ipa ye i tina ngan a tidi pang tana. Yesoo, tidau manga mooloo ye tana tiap.

⁹ Tidi tisolo tana, ngan tikamata ei garengana yo ikanen nga, inbe i atu ikenen ei tani in pono nga. Inbe tikamata porong pattu ikenen lapau.

¹⁰ Motong la Yesu iwete pang di nen, “Kakap i yo dookoot kakap nga, ngan sa man.”

¹¹ Yesu iwete nen, le nga Simon Pita du irookoo a ilo ookoo lono lo iyolo pu tani in a idi tana. Ngan pu tani in ipon ye i maimai leu, inbe i tina ngan alunu le alunu le kinkatingi ki ben 153, bong tikupraia pu tiap.

¹² Motong la Yesu iwete pang di nen, “Kaman a man kakan so.” Yesu iwete nen ngan le di galiunu tina ngan sa mala bet itoru nen, “Ong i sei?” ngan tiap, yesoo lodi galanga ye bet ye in Tool Mai tani.

¹³ Le nga Yesu ila la ikap porong tina ngan a ikap pang di, motong la ikaua i tani a ikauu pang di lapau.

¹⁴ Ngan kene yo Yesu imata, motong imadit mulu ye in nga, ngan le pombe pang ye di galiunu paru oo, e patol nanga la dookoot ngan pombe pang ye di nga.

Yesu Iwete Pang Pita

15 Ye kene tani in tikan so a imot, motong la Yesu iwete pang Simon Pita nen, “Simon, Yowan natunu, ong i lom pau mai san moolmool le kullos di diem nga, too?”

Ngan se Pita iyei ne, “E, Tool Mai. Ong i, lom galanga yau nen, au i lok pong mai san.”

Motong la Yesu iwete panga nen, “Kupakan di sipsip kiau.”

16 Motong la Yesu iwete panga mulu nen, “Simon, Yowan natunu, ong i nga lom pau mai san moolmool, too?”

Ngan se Pita iyei ne, “E, Tool Mai. Ong i, lom galanga yau nen, au i lok pong mai san.”

Motong la Yesu iwete panga nen, “Matam kala di sipsip kiau.”

17 Motong la Yesu iwete panga mulu nen le patol ki. Iyei ne, “Simon, Yowan natunu, ong i lom pau mai san, too?”

Yesu itoru nen le patol, le nga Pita lon moo ye betanga yo iyei ne, “Ong i lom pau mai san, too?” Motong la iwete pang Yesu nen, “Tool Mai, ong in lom galanga ye so nga le imot. Le lom galanga nen, au i lok pong mai san.”

Motong la Yesu iwete panga nen, “Kupakan di sipsip kiau.

18 Awete pong moolmool nen, ye kene yo tinim paunu go nga, ngan ole ong taum kulonlon ye lonloningi kiong, inbe kupa pang ye ni yo lom bet kula pang ye i. Bong ye kene yo bet kuyei kolman ye in nga, ngan ole kuyitmaka bem pang ete, inbe tool san ilonlonong, lo ngan bet irarong pang ye ni yo lom bet kula pang ye tiap nga.”

19 Ngan Yesu iwete pang Pita nen nga, ngan ikatte betanga ye soo dada yo bet Pita imata ye i, a nen ngan iyeie Maro ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye i. Yesu iwete panga nen a imot, motong la iyei ne, “Kuman a man kutoo au.”

Betanga Ke Yesu Galiunu Yo Lono Panga Mai San I

20 Yesu iwete pang Pita nen a yeru tila, motong la Pita bet idalele, ngan ikamata Yesu galiunu tani yo lono panga mai san i, in itoo di yeru. Ye in tool tani yo tigaua a tikan so nga, ngan irusu le la itadana Yesu, inbe itoru mos leu nen, “Tool Mai, nga ole sei tool bet itarong la di koi kiong bedi i?”

21 Ye kene in Pita ikamata le nga itoro Yesu nen, “Tool Mai, nga ole gelei ye tool ni?”

22 Motong la Yesu iwete panga nen, “Kumata le lok bet inepe matana rerene nen le ilo ye lal yo bet amulu a asi ye in nga, ngan ole gelei yong? Ong in kuman a kutoo au!”

23 Yesu iwete nen le betanga tani in imasara kataunu ye di diene kapala yo titara lodi medana panga nga, ngan bet galiunu tani in o ke bet imata tiap. Bong ngan Yesu iwete toko betanga sa bet tool tani in ole imata tiap, ngan tiap. Bong ngan iwete leu nen, “Kumata le lok bet inepe matana rerene nen le ilo ye lal yo bet amulu a asi ye in nga, ngan ole gelei yong?”

24 Le in Yesu galiunu tani yo iwetewete ye so tina yo ikamata nga, inbe iwodo betanga ki lo ye rau i. Le lod galanga nen, so yo iwetewete ye nga, ngan moolmool.

25 Ngan so alunu san la Yesu iyei lapau nga. Bong kumata bet tiwodo betanga ke so tina ngan

atu atu le imot ilo ye rau nga, ngan ole tana mai
kiidi le imot i taukan manga yo bet tatar rau tina
ngan ye i.

Rau Ke Maro
The New Testament in the Arop dialect of the
Arop-Lokep language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Arop-Lokep long
Niugini

copyright © 2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Arop-Lokep

Dialect: Arop

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-03-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 20 Mar 2025

6d295e13-7d74-5276-9c6d-7f0499d3adf2